

ROMÂNIA PITOREASCĂ

A. VLAHUȚĂ

ROMÂNIA PITOREASCĂ

CU ILUSTRĂȚIUNI

DUPĂ TABLOURILE LUI GRIGORESCU

BUCUREȘTI

«MINERVA», Institut de Arte
Grafice și Editură, B-dul Aca-
demiei 3 — Str. Edgar-Quinet 4

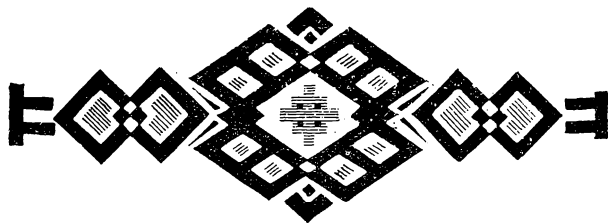
1908

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA»,
BUCUREȘTI. — B-DUL ACADEMIEI 3.

REPRODUCEREA OPRITĂ

PE DUNĂRE

DE LA ORȘOVA LA SULINA

---

1. Porțile de fier.

Soarele scapătă spre asfințit. Crestele munților par aprinse. Incet se desfac și s'aștern pe văi perdele de umbră.

Înainte noastră, pe luciul plumburiu al apei, se ivește'n curmeziș mai întâi o dungă, o coamă gălbue și creață. Ne apropiem de pragul gherdapurilor. Dunărea începe să vâjje mânioasă, — e un zbucium și'un clocot de valuri dintr'un mal în altul. Peste adâncimi se fac ochiuri mari, cari rotesc în loc. Ici apa se scufundă, bolboroșind, ca suptă de gura unei vâltori — colo se umflă, se burdușește, și urlă făcând clăbuci, bătându-se de stânci cari nu se văd.

Vaporul merge mai încet, mai cu pază. Patru oameni stau la roata dela cârmă; amândoi comandanții sunt pe punte, în picioare, cu ochii ațintiți înainte: trecem printre gherdapuri. Dunărea mugește mai tare. Cu ochii închiși, te-ai crede într'un codru pe-o

La «Portile de fier».

vijelie cumplită. Din fundul ei se 'ntind, pe subt valuri, nenumărate brațe de piatră, gata s'apuce vasul și să-l farme'n bucăți, la cea mai mică nebăgare de seamă. Aici, subt volbura asta de valuri, e încheetura Balcanilor cu Carpații. Peste pumnii lor încleștați Dunărea se aruncă furioasă, rupând cu zgomot cele din urmă stăvilare ce i se mai ridică 'n cale. Și, în vâlmășagul acestei ciocniri de titani, fiecare val pare că strigă, fiecare stâncă pare că se mișcă. Deodată apa lunecă de pe zăgazu colțuros și se întinde ca o pânză. Lupta, năprasnica luptă dintre cei doi uriași, cari de aci încolo au a purtă străjile României, s'a încheiat. Munții, învinși, se dau la o parte. Zarea se deschide. Din stânga, de subt curmătura unui deal, vine râul Bahna, să întâmpine, să salute sosirea marelui fluviu la pragul Țării, cu al cărei pământ și destin se leagă pentru totdeauna. Din ce depărtări scoboară și cât a luptat Dunărea, ca să străbată 'ncoace! A trebuit să spintece munții, să-și sape albia în piatră de-a curmezișul Carpaților. A bătut — și «*Porțile de fier*» s'au deschis în fața puterii eterne a valurilor ei.

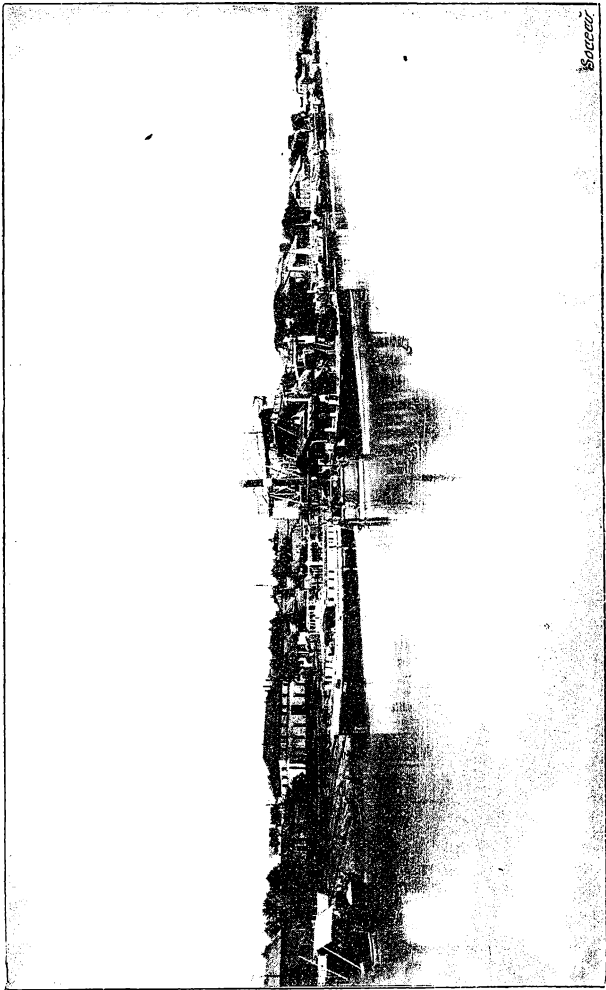
Acum vuetul contenește, — biruitoare, apa s'așează între maluri potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miază-noapte înălțimile învălitate în codru. Câteva stânci, curioase, își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vreă să mai privească odată la potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a putut sta împotriva.

2. Turnu-Severin.

De la Vârciorova malurile se pleacă și se netezesc. Intinse ogoare de porumb înverzesc zariștea. Linia ferată tivește drept, ca un chenar regulat, marginea apei până la Turnu-Severin, care s'arată în asfințitul soarelui, ca într'un decor de teatru. Dunărea, lărgită, taie o curbă în țărmlul românesc și 'mpinge orașul pe-o înălțime acoperită de arbori, din desișul cărora es la iveală, tot mai sus, tot mai mari, case albe 'nvălite cu olane roșii. Fumuri groase, negre, clăbucesc din coșurile fabricilor. De departe s'aud bocănind în șantiere ciocanele de fier. Pe mal, la schelă, furnică mulțimea, ca la bălciu.

E plin locul acesta de amintiri străvechi. Pe-aici au curs, acum optsprezece veacuri, legiunile romane, menite-a răsădi un popor nou în câmpiile pustiite ale Daciei. Aici și-a întemeiat mai târziu Septimiu Sever straja răsăriteană a împărăției lui, «Castrele Severiane», din cari se mai văd și astăzi urme (Turnul lui Sever) în grădina publică a orașului, așezată deasupra portului, pe-o terasă 'naltă, de unde se deschide una din cele mai frumoase priveliști pe Dunăre. Aici a fost odată capitala Olteniei, scaunul investițiilor Bani ai Severinului, a căror obârșie se pierde în adâncimea vremii, dincolo de descălecătoare. Săpăturile ce se fac prin împrejurimi descopăr ziduri antice, chipuri de piatră, scule și monede romane, — răzlețe amintiri dintr'o lume de neasemănați viteji

Saceaz

Turnu-Severin.

cari-au adus ș'au împânzit în câmpiile Dunării lumina, graiul și falnica putere a celei mai mari și mai slăvite împărății, din câte au stat sub soare.

Ce urme de uriași au lăsat legionarii lui Traian pe unde-au trecut! Pașii lor se cunosc prin desfundăturile munților. Toate li s'au supus. Stâncile s'au dat la o parte și li-au făcut loc, apele s'au plecat speriate de umbra și sgomotul celor dintâi poduri ce le-au încălecat. Dunărea, însăși măreață și năpraznica Dunăre, s'a îmblânzit și s'a dat învinsă în mâinile lor. Se văd și astăzi căpătăile podului, care-a făcut neperitor numele lui Apolodor din Damasc, ieșind din valuri, ca două brațe de gigant întinse spre cer.

Aici pe pământul acesta, sfințit de jertfe mari și de prețioase amintiri, se ridică azi Turnu-Severin, unul din cele mai însemnate porturi ale României, oraș apusan, cu clădiri frumoase, cu școli mărețe, cu uliți largi și drepte — cetate întărită odinioară, apărată de-un șanț adânc pe care, la vreme de primădie, îl umplea într'o clipală Dunărea, puind-o astfel sub o pavază de apă din toate părțile, strângând-o la sân, ca pe-un copil iubit, sub brațul ei ocrotitor.

Și ca și cum ar fi fost scris, ca orașul acesta, de care se leagă atâtea mari întâmplări, să-și mai însemne-odată numele în istoria neamului nostru, eată că tot aici, unde-a descălecat acum optsprezece veacuri, împăratul Traian, pune întâiul pas pe pământul țării românești tânărul prinț Carol I, chemat să ia

în mâna lui ageră și norocoasă destinele acestui popor, și — redeșteptând în el strămoșasca vitejie și putere de muncă — să-l pregătească pentr'o nouă viață, pentr'o nouă fază de propășire și de glorie.

3. Corbul. Hinova.

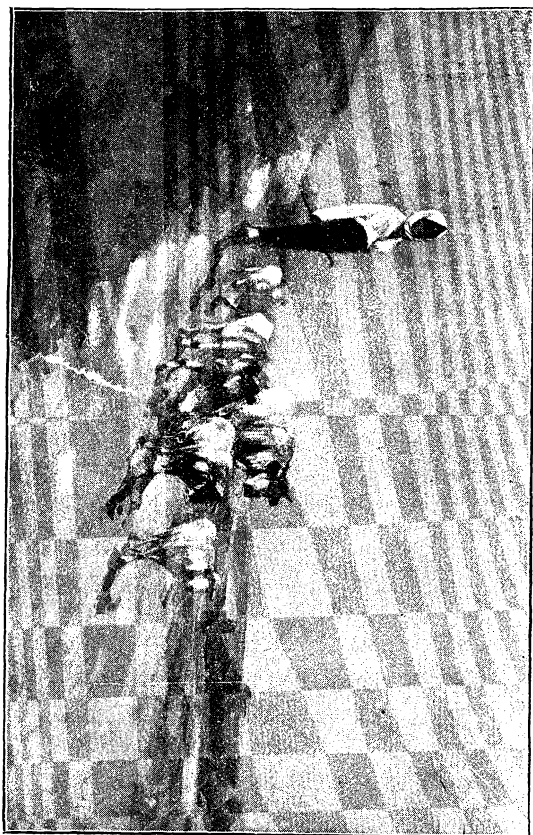
Vaporul spintecă netezișul apei aurit de cele din urmă raze ale soarelui. Indărăt, orașul se pleacă, se cufundă 'n valuri. Departe, spre miazănoapte și apus, munții, într'un nor de pulbere-albastră, își ondulează coama pe poalele rubinii ale cerului. Malurile ies din apă într'o înclinare dulce, desfășurând lanuri de grâu în limpezișul zărilor. Peste toată-o moliciune, o pace dumnezească se lasă de sus.

Un deal din Serbia se culcă drept în calea Dunării. Ea, liniștită, cotește pe la capul dealului, bate-o bucată bună spre răsărit, și se 'ndoe 'n formă de potcoavă în țărnul românesc. În fundul acestei potcoave e ostrovul Corbului, în care un războiu între Ruși și Turci, spun localnicii, ar fi lăsat corbilor de mâncare leșuri pentru trei ani de zile.

Un chiot lung sparge tăcerea amurgului. Pe malul stâng căsuțe albe se ivesc dintre copaci. Turme de vite se scoboară la adăpat. În fața pichetului Hinova grănicerul nostru, cu arma la umăr, pare o statuie de bronz. Livezile satului se oglindesc în valuri. Cumpăna unei fântâni se pleacă și se înalță, ca un costârc care bea apă. Orizontul se deschide, se lărgește din ce în ce. Ochiul străbate adânc în plaiurile

țării, pe lângă dunga fumurie trasă de «valul lui Traian», care, pornind din coasta Hinovii și tăind spre

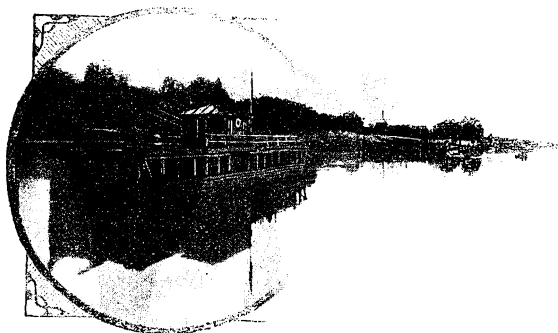
Tunne de vife se scoborâie la adânc...

Grigorescu.

răsărit dealul Stârminii și viile Oreviții, se 'nfundă dincolo de Padina, în inima Olteniei. Soarele-a as-

fințit. Aerul miroase-a pământ ars stropit de-o bură de ploae. Drumuri albe se pleacă din sat, legând vieța de pe pământ cu drumul mișcător al apei. Copacii, casele fug, se șterg ca niște năluci în urma noastră. Farmecul nopții se 'ntinde ș'astâmpără toate zgomotele pământului. Malurile s'apropie, ca și cum ar vrea să-și șoptească ceva. Pe marmura vânăț'a apei luna cerne o pulbere de argint. Toate parcă se pregătesc să treacă din lumea realității în lumea basmelor.

4. Ostrovul Mare. Ruini.

E noapte, — o noapte caldă, adâncă, liniștită. Nu se mai aude decât respirarea puternică a mașinei și fâșiitul somnoros al apei. Luminile întârziate ale satelor clipesc, ca niște licurici, printre crengile copacilor. Trecem pe lângă Ostrovul Mare. In bătea

lunei, turla bisericii, satul, viile, pădurea toate au înfățișarea fantastică a lucrurilor văzute 'n vis.

Or fi știind oare pașnicii locuitori de pe acest ostrov, din ce vremi de vijelie au rămas zidurile năruite, valurile de pământ și cele patru metereze din preajma satului? Or fi bănuind ei vr'o dată că, de pe monedele pe cari le găsesc, când își sapă viea sau ogorul, îi privește chipul unui împărat roman și că sub vechile ruini, pe cari își întind năvoadele la soare, dorm atâtea scumpe amintiri din istoria neamului lor?

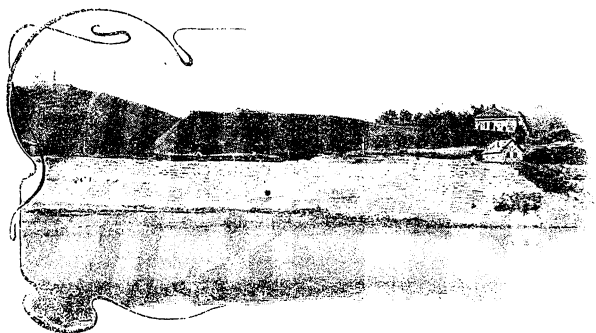
Dela Severin până dincolo de Galați, mai toate satele și orașele noastre de pe malul Dunării sânt ridicate pe ruini de aceste sfinte — ziduri surpate și mormane de moloz — rămase de pe urma întinsei și glorioasei împărății, ai cărei legionari au vânzolit limanurile mărilor ș'ascunzătorile munților, zguduind pământul sub tropotul cailor lor. Țăranii dunăreni — plugari, păscari, împletitori de rogojini — își întăresc temeliele caselor cu cărămizi scoase din vechile ziduri romane, — admirabilă simbolizare a închegării regatului român de azi, pe urmele și din vlăstarele celei mai frumoase și mai înfloritoare provincii romane, de acum două mii de ani aproape!

5. La Calafat.

Din vale de Gruia, în dreptul satului Pristolu, o lamă sclipitoare de oțel se 'mplântă'n malul drept. E râul Timocului. Serbia rămâne la apus. Dunărea, de aci

încolo, pune în fața României o nouă vecină — Bulgaria. Pe-o depărtare de patruzeci de kilometri, malurile nisipoase bat spre răsărit, până la satul Cetatea, pe unde se îndoae iarăși un cot mare în țarmul din stânga, scobit de valuri până 'n șesul Maglavitului.

E miezul nopții. Slabe, tremurătoare licăriri clipesc, ca niște ochi somnoroși, pe amândouă malurile. Un muget lung, răsunător, dă ecou dumbrăvilor de pe

ostroave : vaporul se oprește la Calafat. Orașul doarme sub straja lunii. Casele 'nșirate pe costișa prăvălită spre Dunăre își aștern umbrele negre pe ulițile largi, tăcute, pustii. Schelă de grâne în timp de liniște, cetate de apărare 'n războiu—Calafatul își are de mult paginile lui de suferinți și de glorie în istoria țării. În zidurile caselor vechi se cunosc și azi urmele bombelor, — așa rămân pe trupul ostașilor bătrâni semnele războaelor, în cari au dat vitejește piept cu moartea. Asupra acestui oraș s'au aruncat cele dintâi obuze

turcești în primăvara anului 1877, când războiul nu era încă deschis, când România—liniștită în fața furtunii ce se pregătiă—nu făcea decât să-și asigure paza granițelor ei dunărene. Dar la glasul tunurilor din Vidin, ca la un cântec bătrânesc, deșteptător de amintiri mărețe, un dor adânc de luptă și de biruință tresări în inimile ostașilor din tabăra Calafatului. În ziua de 15 Mai, pe când cele două cetăți își încercau puterile, aruncându-și ghiulele peste valurile nepăsătoare ale Dunării, un obuz căzù și se sparse la câțiva pași înaintea Domnitorului Carol. — «*Ura!*» strigă voios tânărul Voivod, ridicându-și chipiul în vânt; un «*ura!*» puternic, mai răsunător decât bușuitul tunurilor, zbcuni din pieptul tuturor oștenilor, și muzicile regimentelor intonară imnul național. — Astfel salutau începutul războiului acei cari, peste opt luni, după minuni de vitejie, aveau să intre biruitori în vechea cetate, care se grăbise să li-arunce cele dintâi bombe, și la care astăzi privește cu fală vulturul de pe monumentul Independenței ridicat, întru amintirea acelei zile, în mijlocul orașului Calafat.

6. D e s a.

Văpatorul lunecă între malurile joase, acoperite de sălcii. Văpaia lunii se farmă de muchile valurilor; ici și colo pe luciul apei tremură stropi de lumină. Dela Calafat Dunărea 'și abate cursul spre apus, tăind o curbă adâncă în țărmlul Bulgariei, până'n fața satului Desa, de unde iarăși se 'ndreaptă spre răsă-

rit. Gorgare rotunde, depărtate unele de altele, se înșiră ca niște străji în largul zariștei deschise. Noaptea e limpede, luminoasă, ș'atâta liniște e'n aer, că frunzele nemișcate ale sălciilor îți par înmărmurite ca de o vrajă.—Aici pe măgurile Desei și-au întins corcurile, în vara anului 1877, escadroanele Olteniei, în așteptarea războiului. Nici nu se putea alege un loc mai nemerit, pentru a pregăti la fapte vitejești inimile acelora, cari, peste două luni, aveau să se arunce cu pieptul deschis în foc și'n grindină de gloanțe, pentru mântuirea și 'nălțarea patriei lor. — De jos, din marginea satului, ruinele unei cetăți romane li spuneau din ce viță strălucită 'și trag neamul; iar în fața lor, peste zăvoaiele de plop și sălcii de pe malul Dunării, se întindea câmpia, pe care, cu trei sute de ani înainte, Mihai Viteazu, spărgând duiumul oștilor turcești și, ca o vijelie năprasnică spulberând steagurile verzi de pe pământul țării lui, gonia dâra de sânge și de turbane risipile până 'n văgăunele Balcanilor.

7. Gura Jiului. Bechetul. Celeiul.

Se crapă de ziuă. Negurile Dunării împiedică vederea malurilor. Privirile ostenesc căutând în deșert un punct de sprijin dincolo de zările apei,—pare c'am pluti în largul mării. Dar eată că dinspre răsărit un țanc se aprinde, și 'n juru-i se desface un rotocol de lumină alburie. Ceața se rupe 'n pale argintii. Incet, de-o parte și de alta, se desvălesc malurile plecate

sub păduri de sălcii. Stoluri de rațe sălbatice își fâlfâie aripele greoaie pe de-asupra apei. Un brâu de oțel, sclipitor în bătaia soarelui, taie lanurile din stânga. Este Jiul, copilul sburdalnic al munților, care-și gonește undele limpezi peste șesurile Olteniei, se prăbușește urlând în săritoarea dela Zăval, și de aci, părăsindu-și vechia albie potmolită de nisip, își sapă alta nouă până 'n fața ostrovului Copanița, unde intră și se mistue în valurile tulburi ale Dunării.

Ne apropiem de Bechet. Căsuțele albe, luminoase ale satului se ivesc una câte una de după perdelele de sălcii. Ele par a fugi din marginea apei, gonite de amintirile războaelor, speriate încă de viforul morții, care de atâtea ori și-a făcut pod de gloanțe între cele două țarmuri. În față, pe malul drept, e Rahova, — port bulgăresc — odineoară cetate turcească, pe zidurile căreia de două ori au fâlfâit biruitoare steagurile luptătorilor români — sub Mihai Viteazu la 1595, și sub Domnitorul Carol la 1877.

Razele soarelui bat pieziș, împrăștiind solzi de aur pe 'ncreșturile apei. Vaporul lasă 'n urmă o cărare de spumă verzue. Malul stâng se culcă, deschizând ochiului priveliști adânci în șesurile Romanașilor. Iată întinsa și strălucitoarea balt'a Potelului, vestită pentru mulțimea și varietatea peștilor ei. Eată Celeiul—vechia Malva, capitala Daciei Malveneze. Aici sânt ruinele celui mai mare și mai însemnat oraș din perioada Tracică; sub zidurile acestea zac scuticile poporului român de azi. Vase, statui și monede romane, desgropate de sub părăginile Malvei, dând la o parte negurile timpului, vin și urzesc, cu mărturiile lor pre-

țioase, începutul istoriei neamului nostru. Aici, la Celeiu, se văd urmele podului pe care l-a durat Constantin cel Mare peste Dunăre, pentru a pune în legătură Dacia cu Moesia. De-aici, din valea Malvei, precede «drumul lui Traian», drum larg de piatră, care trece prin Romula și se 'nfundă 'n munți. Pe calea asta veche, povestesc țăranii din Celeiu, se purtă *Craiu de rouă* noaptea pe lună, între Dunăre și munte; ș'o dată, pe când se 'ntorcea de vale, apucându-l ziua pe la locul unde-i acum satul Potopino, ci-c'a întins soarele, care de mult îl căută, numai o rază asupra lui, și l'a băut dintr'o sorbitură. Ș'atunci «Urieașii» cari hălăduiau în Malva au pornit, ca stourile de cocori, și s'au dus pe alte tărâmurii, și 'n urma lor s'au năruit, dela sine, zidurile cetății, și toate s'au irosit, ca și când n'ar fi mai fost...

• Cine știe, dacă, în această închipuire a poporului nu e răsunetul depărtat al pustiitoarelor invazii, în fața cărora Impăratul Aurelian, gingașul «Craiu de rouă», a găsit că-i mai înțelept să-și retragă legiunile din Dacia!

8. Siliștioara.

Zăvoaie de sălcii prind iarăși să îmbrace malurile, pân' aci desvălite. În stânga, pe-o terasă verde, se văd liniile drumului de fer. Mai departe, o biserică își ridică peste copaci turlele-i nalte și strălucitoare. Eată-ne 'n dreptul orașelului Corabia, sentinelă dunăreană așezată între măguri,—port însemnat, legat

de inima țării printr'o linie ferată. Ceva mai la vale e satul Siliștioara, în fața căruia s'a așternut peste Dunăre podul de vase, pe care-a trecut armata română în câmpiile Bulgariei în ziua de 20 August 1877. Mare, de-a pururea vrednic de aducere aminte va rămâne momentul acela în viața neamului nostru. Solemne și pline de bărbătească hotărîre erau chipurile pîrlite de soare ale ostașilor înșirați drept, umăr la umăr, pe șesul Siliștioarei. Ei simțeau că asupra lor în clipa aceea, stau ațintite privirile duioase și încrezătoare ale unui popor. Ei știau că în cutele drapelului lor duc mândria, și grijile, și speranțele unei țări. Norod mult din toate părțile, și preoți de prin sate, și fruntași din București veniseră să-i vadă și să-i binecuvânteze. Domnitorul Carol, călare străbătând rîndurile, îmbrățișează cu privirile-i de vultur iubita lui oștire :

«Incepem astăzi luptele glorioase ale străbunilor», grăește armatei Domnul și Căpitanul ei, ridicând spre răsărit spada vechilor și legendarilor Voivozi.

«Faceți dar să fâlfâe din nou cu glorie drapelul românesc pe câmpul de bătae, unde strămoșii voștri au fost secolii întregi apărătorii legeri și ai libertății.

'Nainte dar, ostași români, 'nainte cu bărbăție, și în curând vă veți întoarce în familiile voastre, în țara voastră, liberă prin voi înșivă, acoperiți de aplauzele întregii națiuni.»

Un «ura» puternic, clocotitor, z bucnește din mii de guri. Și podul se întunecă de șirurile voioșilor ostași, cari, cu Domnul lor în frunte, cântând se duc în câmpiile morții, se duc s'arate încă odată lumii ne-

peritoarele virtuți ale României și sfintele ei drepturi la viață și la neatârnare. De mult Dunărea nu mai văzuse fluturând peste valurile ei steagurile acestei țări. Ea tresare la cântecele soldaților, ca o mamă duioasă la glasul celui mai ales și mai iubit copil al ei. Mulțimea se uită cu drag pe urma lor, până când nu se mai vede de cât un nor de praf — simbol al neliniștii care 'n clipele acelea învăluia destinele țării.

9. Islazul.

Soarele e sus. Tot cerul e de-un albastru strălucitor. Ostroavele — grădini plutitoare — își răsfrâng în valuri răchitele argintii. Din lunci răsună tălângi, fluere s'aud doinind. În aerul căldicel e un miros dulce de fâneață și de sulcină. Pe dealuri, departe, tarlalele 'nguste par niște velinți întinse la soare. De-a-lungul țărmlului stâng se înșiră satele în lanț; case mici, tupilate, bordee acoperite cu șovar, și 'n toate — un aer de umilință, de frică, parcă stau gata s'o rupă de fugă. Nimic din măreția uimitoare a vechilor castele de pe malurile Rinului. Pe-acolo veacuri de liniște și de siguranță au îngăduit omului să-și lege temeinic vieța lui ș'a urmașilor lui de aceeași vatră, de acelaș colț de pământ. Aici, pe valea Dunării, mereu au bătut războaiele și năvălirile de barbari. Sute de ani au bătut în părțile acestea vijeliile noroadelor flămânde și pustiitoare, în urma cărora doar grămezile de cenușă mai arătau pe unde au stat gospodăria și sate. Cine să cugete la clădiri ne-

peritoare pe-un pământ așa de nesigur! Abia acum începe să s'așeze o viață mai statornică de-alungul acestui țărm al Dunării, atât de des încercat, când

Case mici, tuplăte...

Grigorescu.

de foc, când de apă, când de înecul talazurilor de nisip purtate de vânturi.

Trecem prin fața Islazului, sat mare, frumos, aproape un orașel, așezat la vărsarea Oltului în Du-

năre. Aici s'au sfințit steagurile revoluției dela 1848. Aici s'au strâns întâi, ș'au cuvântat în fața poporului conducătorii mișcării : Eliade, Magheru, Tel, Goleștii. Afară, în câmpia lui Traian, numită de-atunci « Câmpia Regenerării », pe pristolul înconjurat de făclii aprinse, străluceau crucea și evanghelia — simbol de jertfă și de mântuire. Norodul îngenuchiat, cântecele preoților îmbrăcați în odăjdii, lumina tremurătoare a făcliilor în razele soarelui, zornăitul cădelnițelor, fumul de tămâie ce se ridică în aer, toate dădeau clipelor aceleora o măreție deosebit de sfântă și de mișcătoare. Inimile băteau mai tare. Un sentiment nou, înălțător, de evlavie, de încredere, străbătea mulțimea. Se simțeau toți mai buni, mai tari, gata de orice jertfă, înfrățiți întru acelaș cuget. Un alt soare răsărise pe cer în ziua aceea de 9 Iunie. Frumoase și de neuitat sânt cuvintele inspirate pe care le-a rostit atunci, în ascultarea cuvioasă a norodului, preotul Șapcă din Celeiu :

«Dumnezeule al puterei și al dreptății, privește pe poporul tău îngenunchiat înaintea evangheliei și crucii tale. El nu vrea alta decât dreptatea ta; ascultă și binecuvintează rugăciunea sa. Dă putere brațului său, și dușmanii tăi vor pieri. Varsă în sânul lui curajul, în inima sa încrederea, și orânduiala în spiritul său. Dumnezeule al luminilor, tu ce ai pus odinioară stâlpul de foc povățuitor lui Moise în pustiu, poruncește și acum îngerului tău să se coboare în mijlocul nostru, și să ne povățuiască întru căile tale. Binecuvintează din înaltul cerurilor stindardele noastre, încoronate de crucea mult iubitului tău fiu, fă-le a

se desfășură pe drumul bunei orândueli și al ade-văratei glorii»...

Numele acestui preot mare la suflet și iubitor de neam a rămas legat de reînviatoarea mișcare dela 48, și țărani din Islaz îl pomenesc cu drag în cântecele lor.

«Să trăească Popa Șapcă,
C'a scăpat țara de clacă, —
Și Goleștii câte trei,
Că ne-au dat câte-un bordei».

Tot așa a rămas de-apururea legat de biruințele lui Mihai Viteazu numele unui alt preot oltean, popa Stoica din Fărcaș, pe care iarăș îl cântă poporul:

«Cântă ciocârlia în vie,
Eu credeam că-mi cântă mie.
Cântă lui Popa Fărcaș
Care sare șapte pași, —
Ce iese din leturghie,
Tae la Turci câte-o mie».

Și la toate cumpenele, în toate întâmplările mari, găsim statornic în istoria poporului nostru amestecul acesta al celor sfinte cu cele lumești — adâncă, nestrămutata legătură dintre cruce și spadă.

10. Turnu-Măgurele.

Incep să se desfășure bogatele holde, nesfârșitele lanuri din Teleorman, unul din cele mai mănoase ținuturi ale țării. O lină suflare de vânt adie peste grânele coapte. Intinsa pădure de spice se îndoaie în valuri sclipitoare. Dinspre miazănoapte, de sub un

desiș de sălcii, apare Oltul. El vine încet, greoiu, tăcut. În fața Dunării se desface în două brațe, ca și cum ar vrea să se mai razime o clipă, pe pieptul celui din urmă ostrov, înainte de a intra în marele fluviu. De partea cealaltă, din codrii Balcanilor, vine Osma. În răspânteia asta de ape, și se pare că Oltul, despicând voinicește torențele Dunării, a străbătut dincolo, pe țărmul pietros al Bulgariei și trece 'nainte pe sub zidurile Nicopolii.

Suntem în fața portului Turnu-Măgurele. Orașul e retras mai de-o parte, pe podișul luncii deschise între Dunăre și Olt. În lunca aceasta a fost vechiul oraș Turris, de unde se cărau în sus pe apa Oltului, proviziile armatei pe care cuceritorul Daciei o împânzise dincolo de meterezile Carpaților. Din «Turnul» lui Traian nu se mai vede azi decât o movilă de pământ. Pe aici și-au făcut vad oștile turcești, al căror șuvoiu cotropitor sute de ani s'a izbit, ca de un zid neclintit, de piepturile oțelite ale Românilor. Locurile acestea au văzut la luptă pe cei mai mari și mai slăviți voievozi ai noștri: pe Mircea cel Mare, pe Vlad Țepeș, pe Radu dela Afumați, și pe Mihai Viteazu, care așteptă pân'ce iarna-i așterneă pod de ghiață peste Dunăre ca să se repeadă ca o vijelie în oștile turcești și, învâlmășindu-le mai mult cu iuțeala decât cu puterea, să bată și să șupue toate cetățile lor, din smârcurile Osmii până în talazurile mării.

Ș'acum douăzeci de ani, tot pe-aici, prin locurile acestea de atâteaori stropite cu sânge, s'au întors ostașii noștri biruitori din câmpiile Bulgariei. Rărite

erau rîndurile, și steagurile zdrențuite de gloanțe, dar pe chipurile uscate și pline de praf ale acelor viteji, cari văzuseră moartea așa de aproape, strălucea ca o lumină dumnezească; toată lumea se descoperea cu respect înaintea lor, — pe străzile orașului flori li s'aruncau din balcoane, și ochii se umezeau de lacrimi privind-i, — lacrimi de iubire, de recunoștință, de admirație. Ei aduceau cu dînșii, din tăbiile Griviții și ale Plevnei, cele mai mari și mai scumpe trofee, cu cari s'a putut vreodată mândri o armată victorioasă — slava și neatârnairea patriei lor.

11. Zimnicea.

E cald, — aerul fierbe de zăpușală. Roata vaporului vîntură pietre scumpe în dogoreala soarelui. Fug îndărăt malurile verzi; ostroavele parcă se învârtesc în loc. În dreptul insulei Bârzina, se 'ntinde pe țărmlul stîng marele iezor Suhaia, care pornește din stuhărișul satului Vânătorii, și ține mai bine de o poștă, până în platoul pe care-i așezat orașelul Zimnicea — veche și bogată schelă de grâne — capitala ținutului Teleorman acum șaizeci de ani, când, pentru paza și carantinele țării, se orînduise ca orașele de pe marginea Dunării să fie reședinți de județe. Pe șesul ce se așterne în spre apus, până în Rusca Lungă, a fost vechea cetatea Zimnicii, din care nu se mai văd azi decât șanțurile de apărare. Aici se găsesc în pămînt urne de lut pline cu cenușă și sfărămături de oase, scule și rămășiți de podoabe fe-

mești, de pe vremea Dacilor. Locul acesta — cel mai însemnat cimitir antic din câte s'au descoperit la noi — se numește și azi de țărani: «Câmpul morților». Mai departe, pe măguri ușor înclinate, de-

Grigorescu.

Case mici, ... cu aerul unor moșnegi ce povestesc.

alungul malurilor se desfășură în soare galbene lanuri de grâu și iniști albastre. Pe țărmul din dreapta înalt, râpos și uscat, e Șiștovul, orașel și port bulgăresc. Case mici, vechi, sprijinite una de alta, povârnite sub coperișuri de olane, au aerul unor moșnegi ce povestesc în-

tâmplările pline de groază și de jale. Dunărea se lărgeste. În stânga țărmul se lasă, deschizând priveliști nemărginite peste ogoarele și suhaturile ținutului Vlașca. Satele fug din calea revărsărilor, și s'așează pe dealurile depărtate. Apele aburesc de căldură. Din desișuri întunecoase de sălcii ies lișiți și găște sălbaticе, momite de soare. Sitarii vineți și becațele cu cioc alb și subțire se plimbă fără frică pe lângă vapor. Incet vâslesc din aripi pe de-asupra noastră gușații pelicani. Departe 'nainte se văd, între cer și apă, minaretele din Rusciuc — mai de mult cetate turcească, azi oraș însemnat al Bulgariei, împins în Dunăre pe-o limbă de mal.

12. Giurgiul. Călugărenii.

Sosim în fața orașului Giurgiu. Țărmurile se de-părtează. Din coșurile 'nalte ale fabricelor gâlgâe ro-togoale negre de fum ce se risipesc molatic în zarea nesfârșită. Dunărea liniștită, largă, are aspectul unui lac frumos, poleit de razele soarelui. Un șes neted, verde, răsare în mijlocul apei. E ostrovul *San-Geor-gio*, pe care-a stat odinioară un falnic castel, zidit de Genovezi — stăpânitorii mărilor de-acum o mie de ani. În dreptul acestei insule se 'ntinde, pe câmpia din stânga, Giurgiul — sentinela capitalei la Dunăre — vechia și zbuciumata cetate, stăpânită când de Români, când de Turci, bătută și pusă 'n flăcări când de unii, când de alții, neștiind, până pe la începutul acestui veac, cărui Dumnezeu să se închine, și cui, și 'n ce limbă să-și spue durerile. În cinci sute de ani și-a văzut de paisprezece ori bisericile prefăcute

în giamii: creștinii trebuiau să s'ascundă prin beciuri ca să se poată 'nchină în legea lor.

Pe-aici și-a întins pod peste Dunăre, acum trei sute de ani, bătrânul și nebiruitul Sinan-Pașa — spaima creștinătății. El veniă cu oaste multă și cu vâlvă mare, hotărît să sfarme-o dată pentru totdeauna stăvilarele române din poalele Carpaților, cuibul acesta de viteji, cari de-atâta timp stăteau străji neadormite la porțile Europei apusene și nu lăsau puterea semi-lunii să-și întindă mai departe valurile-i cotropitoare. Pentru fericirea neamului nostru, pe vremea aceea Domn în țara românească eră Mihai Viteazu, una din cele mai eroice figuri în istoria omenirii. Văzând el ce potop de oaste vine asupra-i, și cugetând că o luptă în câmp deschis nu e cu puțință, se retrase la câteva ceasuri departe de Giurgiu, pe valea Neajlovului, la locul numit Vadul Călugărenilor. Aici, drumul spre București treceă printre două dealuri acoperite de păduri. Valea eră îngustă și mlăștinoasă. La intrare eră un pod lung de lemn peste băltoacele Neajlovului. Mihai trecu podul și se așeză în strâmtoarea aceasta, ca 'ntr'o cetate. Pușini erau la număr ostașii lui, dar inimoși, încercați în lupte, cu multă iubire de țară, și hotărâți cu toții a-și da scump vieața. Împărțiți în cete, așteptau pe vrăjmaș și-și plănuiau lovirile. A patra zi, pe la nămezi, pândarii de pe măguri zăriră dinspre Giurgiu un nor mare de praf întunecând văzduhul. — Pe la toacă, oastea marelui Vizir, de zece ori mai numeroasă decât a lui Mihai, eră împânzită la gura vadului, dincolo de pod. Din îfundăturile codrului, Românii își măsurau vrăjmașul,

cu care-aveau să dea piept a doua zi. Noaptea și-o petrecură sfătuind, împrejurul focului. Când se luminează de ziuă, toți erau în picioare, nerăbdători, gata de luptă.

Mărimea primejdiei îi înfierbântă. Mihai se primblă printre ei. Privirea și vorba lui dau sufletelor încredere și brațelor tărie. — «Cu inimă, copii, și nu pierdeți nici o mișcare. Gândiți-vă, că în cumpăna bărbăției voastre atârnă azi destinele țării, mândria și viitorul neamului nostru !...»

Cumplită a fost lupta, și mult sânge s'a mai vărsat până să se hotărască biruința acelei zile. De trei ori s'au izbit, din ce în ce mai îndârjite și mai furioase, cele două armate. De trei ori ne'nfricoșatele șiruri ale lui Mihai se răpăd dincolo de pod și-și despică drum cu paloșele 'n gloatele adânci și dese ale lui Sinan. Înăbușiți însă de covârșitoarea mulțime a dușmanului, care părea că, de ce-o tai, de ce sporește, Românii se retrag, încet și cu rânduială, în strâmtoarea în care Turcii nu 'ndrăznesc încă să se adâncească. Se lasă soarele spre asfințit. Printre copaci se văd ostași legându-și rănile 'n pripă, nerăbdători de a-și jertfi patriei cea din urmă picătură de sânge. În vale viermuesc turbanele. Sinan Pașa se pregătește să treacă podul și să înainteze cu toată armata. Incep clipele marilor griji. În vremea asta, eată că sosește în tabăra Românilor o ceată de trei sute de pușcași Ardeleni. Ajutorul acesta, venit la timp e primit ca un semn dumnezeesc. Acum, nu mai e un moment de pierdut. — Mihai își întocmește iute rândurile, s'așează 'n fruntea călăreților și, smulgând o

secure din mâna unui soldat, își face cruce, și dă pinteni calului. Un freamăt lung, ca de stârnirea unui vânt, cutremură pădurea. Turcii apucaseră a-și trece o frunte de oaste dincoace de pod. Mihai se răpede voinicește 'n ea, și 'nvârtejindu-se își face loc cu calul și cu brațul în mulțimea 'nspăimântată, rătează dintr'o lovitură de stângaciu capul lui Caraiman Pașa, și 'nvălmășește cu ai săi șirurile rupte și zăpăcite de iuțea izbirii. Sinan, fierbând de mânie, își ridică grosul armatei, și trece podul. Mihai se face că se retrage, și-l lasă să 'nainteze puțin în strâmtoare, unde mulțimea neputându-și desfășura rândurile, nu mai eră așa de primejdioasă. Turcii încep să se creadă biruitori, când de-odată se trezesc izbiți în față de oastea învăpăiată a lui Mihai. Puterea, și mai ales iuțea atacului neașteptat, îi oprește în loc; loviturile, cari curg ca grindina, le ia văzul. Țipetele celor din nainte aruncă groază 'n sufletele celor din urmă. Măcelul se'nfierbântă. Luptătorii sunt piept la piept. Ochii scapără și inimile se 'ndârjesc de-o parte și de alta. Adânc străbate în gloată fulgerătorul Voevod, lăsând dără de morți pe unde trece; ostașii lui ucid cu mânerul, când li se rupe spada. Ei înaintează mereu, spărgând șir după șir, împrăștiind spaima și neorânduiala în oastea păgână, care 'ncepe să dea 'ndărăt și să se 'nvălmășască. Cei din urmă, văzându-se 'mpinși spre pod, o iau la fugă. Sinan se răpede să-i întoarcă. El răcnește, blestemă, și bate 'n mișei cu ghioaga-i de fier. Dar strigătul morții răsună mai tare. Oastea vizirului se tulbură toată, năpădită ca de-o furtună. Românii lovesc orbește. Piepturi și capete trosnesc sfărâmate sub

copitele cailor. Mulțimea, nebună de groază, își caută scăparea în fugă. Fricoșii târăsc pe eroi. La pod se înghesuiesc să treacă de-odată cai, oameni și tunuri. Se face-o larmă și un învălmășag de nu mai știu încotro să se miște. Toți poruncesc, și nimeni n'ascultă. Unii mor striviți de 'mbulzeală, alții s'asvârl în mocihlă. Sinan, îmbrâncit, cade de pe pod și-și rupe dinții, — un supus îl ia'n spate și-l scapă. Soldași și Pași fug laolaltă lăsând și arme și steaguri în mâinile Românilor, cari-i gonesc, lovindu-i de zor, — până când noaptea ia sub ocrotirea întunericului ei sfărâmurile ce mai rămăseseră din marea oaste-a lui Sinan.

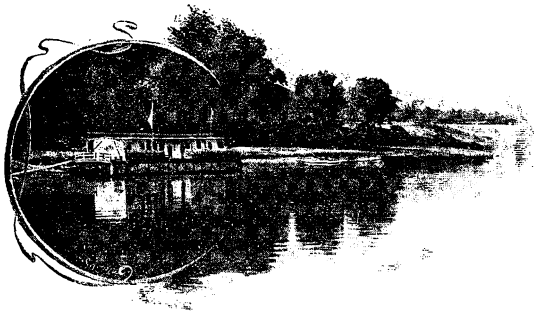
Mihai se 'ntoarce 'ncărcat de trofee. Stelele clipesc peste bălțile de sânge. Bătrânul, cruntul vizir, bocește 'n cortu-i, rupându-și hainele de pe el. Năuc, nepricepând ce-i asta, aiurit de durere, geme clătînând din cap: «Alah, Alah!...» Și pe când spahiii lui tremură tupilați prin bălării, din tabăra Românilor se 'nalță în liniștea nopții cântece de biruință.

13. Intre țărmurile noastre.

Dela Giurgiu în jos trecem printr' o largă alee de răchiți. Dunărea-și croește matca drept, pare că ar fi canalizată. Pe lângă mal se mișcă încet șleपुरi mari încărcate cu lemne. Nori albi, scămoșați, plutesc în albastrul cerului. Amurgește. Din stânga, în zidul de sălcii, se deschide o poartă prin care intră, liniștit, Argeșul. Aici, în unghiul acesta de ape, pe ruinile Constanțiolei, veche cetate zidită de Constantin

cel Mare, e târguşorul Oltenița — schela de grâne a județului Ilfov. Malurile se teșesc. De-o parte și de alta pământul se așterne pustiu și neted ca o apă. În depărtare, spre miazăzi, se pierd într'o lumină roșietică înălțimile Balcanilor. Ne oprim câteva minute la Silistra, port bulgăresc.—De aici, din fața vechiului fort Arab-Tabia, amândouă țărmurile ni-s deopotrivă de scumpe. În dreapta, încep să se desfășure șesurile ondulate ale Dobrogei; în stânga — nesfârșitul câmp al Bărăganului, care a văzut pe Alexandru Ma-

chedon gonindu-și falangele pe urmele Geților înspăimântați, și pe Mircea cel Mare, biruitoarul dela Rovine, alungând de pe hotarele României oastea sfărâmată a trufașului sultan Baiazit-Fulgerul. De-aici pornește marele braț al Dunării — Canalul Borcea — care trece prin fața orașului Călărași și, bătând spre miază-noapte, curge cale de cinci poște între deșertul pururea 'nsetat al Bărăganului și suhaturile mlăști-noase ale ostrovului Balta.

Noaptea se lasă tăcută, vastă, solemnă. Luceferi mulți răsar din fundul apei și tremură pe valuri. Sub tainica mângâiere a lunei, Dunărea, culcată între păduri, cari-i aduc aminte de izvoarele-i depărtate pare că visează.

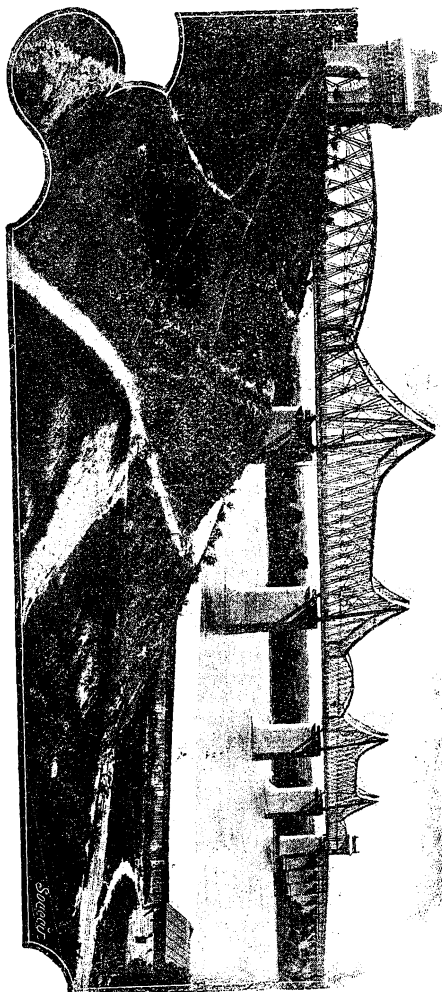
Câte-a mai văzut, Doamne, și câte mai știe Dunărea asta a noastră, — când ar sta ea să le povestească pe toate!... Încă din vremurile tulburi, de pe când pământul nu-și așezase neamurile 'n graniți hotărâte, roiau popoarele pe malurile ei atrăgătoare. Și n'a fost împărat mare să nu-și poarte pe aici doru-i de cucerire. N'a fost colț de lume, în care să nu fi străbătut faima «Frumosului Istros», fermecătoarele legende ale acestui minunat fluviu, la care se închinau atâtea noroade, ș'a cărui apă — scrie Sofocle — aveă, în credințele celor vechi, darul de a spăla de păcate. De-alungul acestui măreț torent, care spintecă Europa în două, au curs puhoaele de barbari, oardele sălbatice ale pustietăților dela miazănoapte și dela răsărit, — popoare vechi s'au risipit, iar altele au odrăslit și s'au ridicat pe sfărmăturile lor, — și crai din toate părțile lumii și-au năpustit pe aici oștile în războaie, din strășnicia cărora s'au dezlegat și lămurit cele mai mari evenimente în istoria omenirii. Rămâi uimit, când stai să cugești ce de noroade s'au vânturat pe malurile Dunării, și câte frunți încoronate s'au oglindit în undele ei, dela Dariu până la domnitorul Carol.

Pe drumu-i lung, de trei mii de kilometri, Dunărea spală trei împărății, șase regate și două principate, dă viață la 30 de orașe, din cari trei sunt

capitale, soarbe 120 de râuri, sparge două șiruri de munți și, în falnicu-i mers spre mare, își ascultă gloria cântată în șase limbi; dar doina, adânc mișcătoare doin' a României, o farmecă într'atâta, că-și dă acestei țări cea mai frumoasă și mai bogată jumătate din stăpânirea valurilor ei. Nici nu se putea visă un dar mai prețios și mai binefăcător pentru patria noastră, pururea râvnită de atâția megieși puternici, țință atâtor visuri lacome, Ileană Cosinzeană pusă de soartă în calea zmeilor înviforați, răpiți de frumusețea ei! Dunărea e brăul vrăjit din basme, care 'ncingând trupul mândru al acestei fecioare încremenește pe loc brațele vrăjmașe întinse asupra ei.

14. Podul de peste Dunăre.

Ne apropiem de Cernavodă. Înaintea noastră se înalță, alb, strălucitor în bătaia lunii, podul «Carol I», în liniștea nopții, sub cerul limpede și înstelat, frumuseța și măreția acestei puternice întrupări a geniului românesc ne dau impresia că sântem într'o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint, de cari ne vorbeau poveștile 'n copilărie. Picioarele de sprijin, zidite în piatră, sânt așa de departe unele de altele ș'atât de înalte, în cât toată uriașa împletitură de fier, pe care alăargă zguduitoarele trenuri, pare că plutește în aer, ușoară ca o dantelă. Acum cele două maluri se împreună pentru totdeauna sub măestria acestui neperitor arc de triumf, închinat bătrânului Danubiu de poporul care atâtea

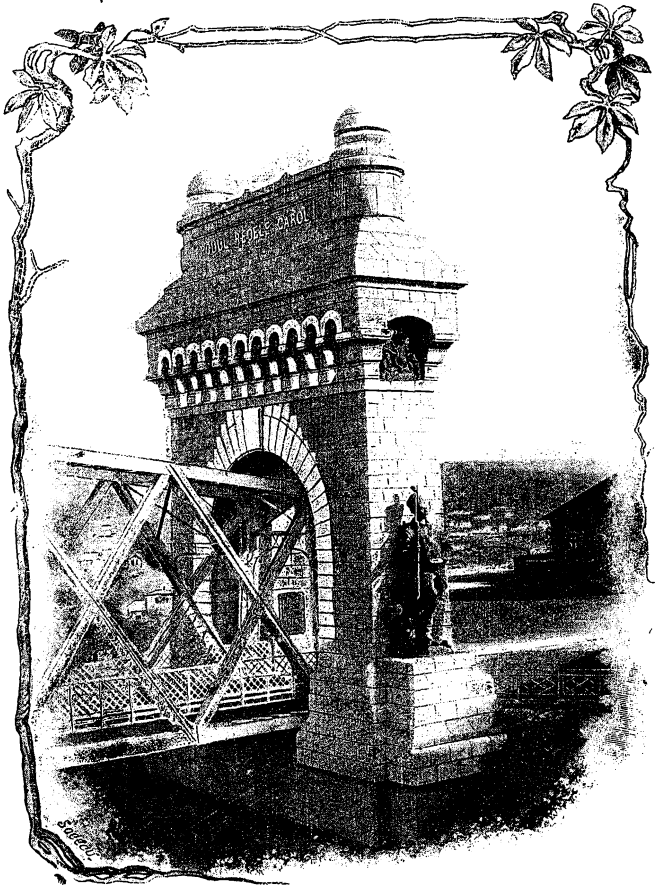
Podul «Carol I».

veacuri a luptat alături cu el, și de atâtea ori și-a amestecat sângele în undele lui pentru ocrotirea civilizației apusene. Dobrogia, vechea noastră Dobrogie, al cărei pământ e o comoară nesecată de amintiri istorice, după un somn de cinci sute de ani sub jugul străin, se deșteaptă la o nouă viață. Un domn tot așa de viteaz ca și Mircea, cuceritorul ei de odinioară, a venit și i-a sfărâmat cu spada lanțul de robie. Acum România întinde asupra ei puternice brațe de fier peste valurile Dunării, și, cu drag strângând-o la sânu-i, mândră, increzătoare, privește înainte-i deschise largi porțile răsăritului și calea nesfârșită a mărilor.

Ne oprim câteva minute la Cernavodă, port așezat în scobitura malului drept, pe marginea vechei albii prin care, cu mii de ani în urmă, își tăia Dunărea un drum mai scurt la mare. Noaptea-i așa de luminoasă, parcă-i ziuă. Sclipitoare, tăcute, valurile se împing încet unele pe altele. De-asupra, calea lactee, calea lui Traian cum îi zice poporul, albă, stropită de stele, pare o răsfrângere a Dunării pe cer. De pe puntea vasului, privesc visător în urmă spre dorobanțul de bronz, păzitor etern la căpătâiul podului dinspre mare.

Între cele două maluri, peste bătrânul fluviu, îndrăznețele arcuri de fier se 'nalță ca niște aripi gigantice într'o falnică pregătire de sbor, ce pare a înfățișa închipuirii avântul și speranțele țării noastre.

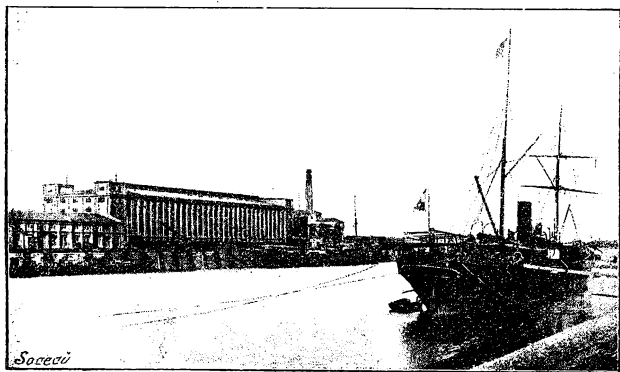
Capătul Podului în Dobrogea.

15. Brăila.

Se luminează de ziuă. Copacii sparg perdelele de ceață. Pământul se desface ca din scutice și 'și dișterne priveliștile din ce în ce mai limpezi, din ce în ce mai largi. În fața portului Hârșova, așezat pe malul drept, la poalele dealului Ciobanu, se împreună cele două brațe ale Dunării. Puțin mai înainte, din vale de ostrovul Gâsca Mare, despicând ogoarele, își aduce lalomița dinspre apus undele-i galbene și liniștite, — a patra solie din împărăția Carpaților noștri. La sosirea ei Dunărea se tulbură, ajunsă ca de-un dor adânc... Ce tânără și falnică eră când se bătea cu stâncile, ca să-și facă loc în lume! Ce dulce-i cântă freamătul codrilor întunecați! Un popor de amintiri o strigă din urmă. Apele ei se răzlețesc și se 'mprăștie ca vițele unei funii despletite: unele apucă înspre răsărit, spre măgurile Dobrogei îmbrobodite 'n negură, altele se 'ndoaie spre apus, spre strașina Carpaților, ca și cum, dornice de înălțimi, ar cătă să mai întâlnească 'n cale munții aceia frumoși, cu cari s'au luptat odinioară, și pe cari i-au lăsat învinși.

O luncă mare, scrijălată de privaluri și spartă de bălți, s'așterne 'ntre aceste brațe, cari străbat astfel rășchirate o depărtare de trei poște. Stufișuri de papură 'naltă, deasă ca peria, astupă viroagele. Soarele răsare 'ncet de după dealurile Măcinului. Văile fumegă în depărtare. În urma noastră, pe luciul apei, tremură vine albastre și roșii. Păduri seculare de sălcii întunecă malurile. Intrăm într'un canal drept.

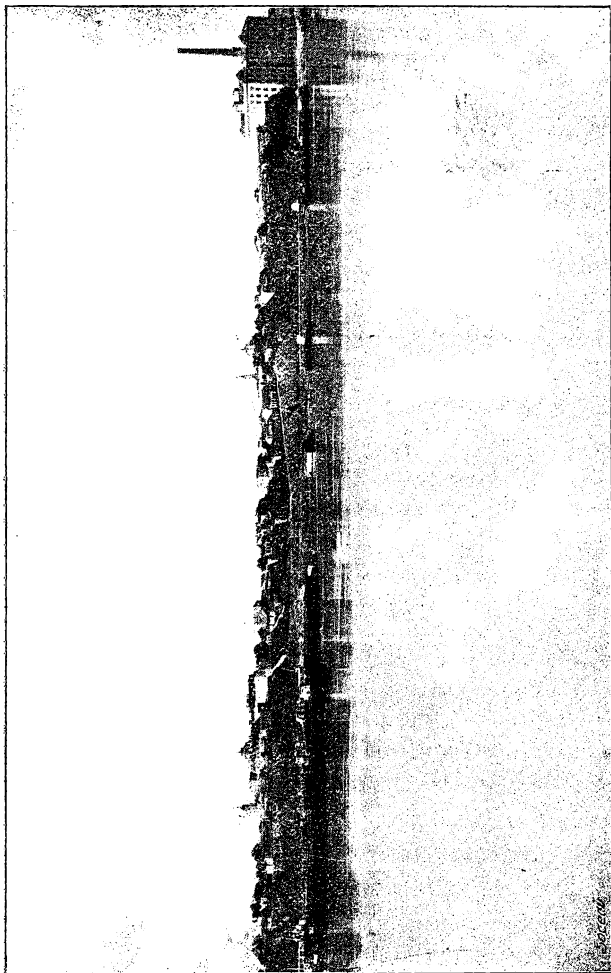
De-oparte și de alta copacii, înșirați ca pe-o alee, se văd răsturnați în apă. Stoluri de grauri se vântură în aer, ca o pulbere vântată. Incet perdeaua de arbori se trage la o parte, deschizând ochilor una din cele mai încântătoare priveliști. În fund, pe-o colină ridicată, în fața înălțimilor fumurii ale Dobrogei, se desfășură, în toată măreția ei, Brăila, vechia Proilava, unul din cele mai frumoase orașe ale țării noastre.

In Docuri.

Turlele bisericilor strălucesc în razele dimineții ca niște globuri de cristal. Aici orizontul se lărgeste, se luminează din toate părțile. Avem impresia că suntem pe Bosfor, la intrarea în Constantinopoli. Dunărea 'și împreună brațele cu zgomot. Valurile, stârnite de roata vaporului, fug speriate în urma noastră și se izbesc de maluri. De pretutindeni s'aud fluere, sute de steaguri fâlfâie 'n aer, în fața portului se 'nalță o adevărată pădure de catarguri. De-alungul cheului

șlepuri înșirate încarcă și descarcă. Mii de brațe se mișcă în zorul de muncă al dimineții. Movili de porumb se dau la lopată. Cărbuni, piatră, baloturi grele de mărfuri s'asvârl huruind pe jgheaburi de lemn. De-asupra acestui furnicar de muncitori, pe dealul culcat de-alungul Dunării, se ridică orașul cu străzile lui largi și drepte, cu grădini frumoase și clădiri mărețe cari-i dau înfățișarea unei capitale apusene. Ca la o bătae de pușcă, cum eși pe bariera dinspre miazăzi, dai de parcul «Monumentului», o adevărată pădure, în mijlocul căreia se înalță pe o movilă, între patru tunuri, o piramidă de piatră, ale cărei inscripții amintesc că la 1828 fortăreața Brăila a fost luată de sub stăpânirea Turcilor și redată pentru totdeauna României. — Puțin mai înainte sânt vestitele băi dela Lacul-Sărat. Cu treizeci de ani în urmă eră câmp pustiu pe aici, doar bivolii se răcoriau pe arșiță în mlăștinile sărate ale acestor bălți. Acum s'a ridicat un orașel, cu grădini, oteluri și băi, în mijlocul acestei câmpii nisipoase, lângă lacul al cărui nomol negru — un adevărat izvor de tămăduire — atrage vara mii de bolnavi din toate unghiurile țării.

Prin multe focuri și prin mari greutateți a trecut și Brăila pe vremuri. Pusă aci, în pragul cel mai bântuit de primejdii și mai greu de apărat al țării, a trebuit și ea, ca mai toate orașele noastre dunărene, să-și vadă adesea porțile sparte de ghiulele turcești, bisericile în flacări, și steagurile verzi ale semilunii fâlfâind pe zidurile stropite de sângele vitejilor ei fii. Azi, după lupte și suferinți de veacuri, o altă Brăilă, liberă, mândră și strălucitoare se ridică pe vechile-i

ruini, — un oraş nou, însufleţit de o nouă putere de viaţă, îşi înalţă 'n cer urieaşele-i coşuri de fabrici — stindarde de pace, de muncă şi de propăşire.

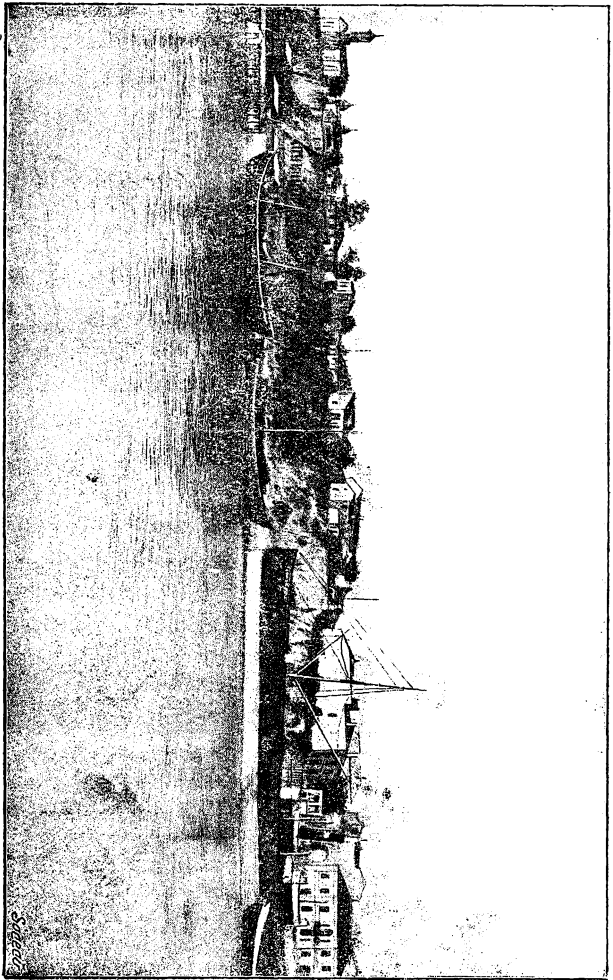
16. Galaţii.

Pornim. Malurile drepte şi uscate fug îndărăt. O pulbere mărunţă de aur pluteşte sub cerul albastru, în zăriştea 'necată de soare. Departe, la răsărit, dealurile goale, rumene, ale Măcinului par aprinse. Un val de pământ, aşternut de-a curmezişul înaintea noastră ascunde vederea Galaşilor. Din stânga, despiciând malul plecat şi gol, intră liniştit bogatul Siret, mănunchiul puternic în care se împreună toate apele curgătoare ale Moldovii. Nici unul din râurile cari străbat ţara noastră nu soarbe atâţia afluenţi în undele lui. Privit pe hartă, Siretul pare un copac urieaş culcat de-alungul Moldovii cu rădăcina 'n Dunăre şi cu crengile răşchirate, înfipte prin crăpăturile munţilor. Cărauş neobosit, el aduce corăbiilor catarguri, şi umple schelele Dunării de avuţiile codrilor depărtaţi. Zi şi noapte răsună vara frumoasele-i văi de doinele plutaşilor.

Acum ni s'a deschis întreagă strălucitoarea priveleşte a Galaşilor. Lunecăm încet pe dinaintea căzărnilor. În port stau sute de vase. Ne credem într'un oraş pe apă.

Pe tot brâul cheiului e îmbulzeală, fierbere, amestec de limbi.

Ciudată impresie îmi dau primii paşi pe uscat, după

Galați.

S. G. 1905

atâta plutire. Mi se pare că pământul se mișcă, se leagănă cu mine.

Aici, în partea aceasta de jos a orașului, se vântură bogățiile și marele negoț al portului. Aici sunt fabricile, gările, pescăriile și docurile cu largul lor bazen înconjurat de magazii de grâne și de mărfuri, la ușa cărora trag corăbiile din Dunăre, ca o trăsură la scară. Aceasta-i vatra Galaților vechi, vestita schelă a Moldovii, «Veneția Mării Negre» cum îi ziceau odi-

noară scriitorii străini. Pe-aici se întorceau Domnii noștri cu pitacul împărătesc dela Țarigrad. De-aici și din limanul Brăilei, porneau în răsărit corăbiile, Turcilor încărcate cu zaherele strânse cu hapca de pe mănoasele noastre ținuturi, pe vremea când firmele lor numeau Moldova și Valahia «hambarele Sultanului».

Fruntea orașului, partea liniștită, curată și luminoasă a Galaților, se desfășură 'n sus pe podișul ridicat între Siret și Prut. Nimic nu-ți mai amintește

timpurile de groază și de jaf, prin cari-a trecut orașul acesta mare și plin de viață. În centru se grămădesc clădiri înalte, răzătoare, oteluri, prăvălii bogate, cari te chiamă de pe drum. Mai pe de margini, în curți largi, între copaci, case vechi cu ziduri groase și drepte, văruite pe dinafară, cu obloane la ferestre, și cu balcoane ruginite de cari atârnă vrejuri uscate de ederă, au aerul unor bătrâni gospodari cari-și păstrează portul, firea și datinele strămoșești neatinse de prefacerile vremii. Rătăcesc singur prin străzile largi, tăcute și pline de soare ale orașului, pe când gândurile mele mă poartă cu veacuri în urmă. Văd republica înfloritoare a Galașilor înainte. Văd pe Dragoș-Vodă, descărcând pe piețele ei bogățiile răsăritului și ale apusului, în zarva negustorilor adunați din toate polițiile lumii. Văd pe Alexandru cel Bun petrecând pe Ioan, fiul lui Ioan Paleologu împăratul Bizanțului: alaiu mare, și muzici, și călăreți însoțesc pân'la corabie pe tânărul musafir, care mai târziu, ajungând împărat, își aduce-aminte de frumosa ospitalitate a țării noastre și trimite Voevodului Moldovei titlul de rege și coroană imperială, iar mitropolitului mitră de patriarh. Văd pe Petru Rareș, cu pletele pe umeri, cu cămașa desfăcută la piept, îngenunchiând pe marginea Brateșului și 'ncordându-și brațele vânjoase pe măjile încărcate cu pește: de unde să-i treacă prin cuget că, pe când el asudă trăgând la năvod, crainici trimeși prin țară îl caută de zor să-i spue că sfetnicii Moldovii s'au strâns la Iași și l-au ales Domn !.. Văd apoi Tătari și Turci gonind pe uliți mulțimea orbită de spaimă, călcând

femei, copii și bătrâni în copitele cailor, dând foc caselor părăsite, prefăcând bisericile 'n grajduri și înfigându-și sulilele ude de sânge în ochii sfinților de pe icoane. De sub nori groși de fum zbugnesc lungi, sfâșietoare țipete de groază și de jale. Și iarăși zarea se limpezește. S'așează zile de pace și de muncă. Pribegii se'ntorc pe la vetrele lor. Orașul prinde a se înfiripă. O nouă viață se urzește sub cârmuirea pârcălabilor înțelepți și harnici. Și când de pe cele două maluri ale Milcovului, pornesc glasuri de frați să cânte :

«Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română»

Galații ne dau pe Costachi Negri, unul din cei mai învățiați apostoli ai Unirei ; iar când cele două principate ridică 'n mâinele lor o singură coroană și cer un domn pământean — Galații li dau pe Alexandru Ioan Cuza.

17. Tulcea.

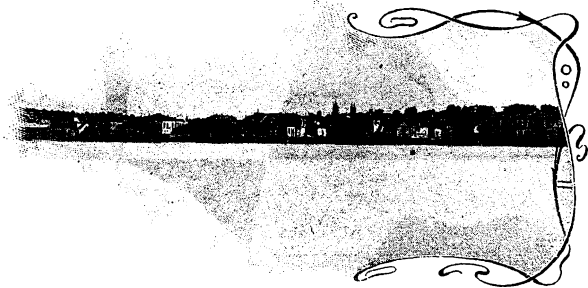
«**V**arda!» — și punțile se trag cu zgomot. Roata izbește puternic în valuri, începe malul să fugă dinaintea noastră, -- casele parcă se 'nvârtesc. Tot mai în fund, tot mai departe, se văd pe cheiul plin de lume, fluturând batistele, ca niște aripi de porumbei. În stânga ne despart de nemărginita oglindă a lacului Brateș un val de pământ clisos și fără vegetație, de-alungul căruia se așterne albă vechia șosea a Prutului spre Reni. În dreapta învălesc malurile de-

șișuri de lozii și de trestie. De după munții Dobrogiei soarele s'arată, în ceața dimineții, ca o ghiulea de foc. Dunărea s'abate din drum, ca și cum ar vrea să mai arunce o privire — cea din urmă — în spre câmpiile Moldovei, și-n 'larga îndoitură pe care o face în țărml Dobrogiei, ne pomenim din nou trecând prin fața Galaților. De astă dată vedem pe deal tot orașul ca într'o panoramă. Un vânt rece suflă dinspre miazănoapte, — e crivățul Rusiei. Dintre maluri umbrite de sălcii iese Prutul, tulbure și mâlos, — cea din urmă solie pe care o mai primește Dunărea dela Carpați. De-aici pân' în furca Ciatalului țărml stâng nu mai e al nostru. Ne-apropiem de munții Isaccei. Vârfurile lor vinete, pleșuve, trag linii colțuroase pe albastrul cerului, brăele sunt îmbrăcate în codru, iar jos, pe poale, se-ntind semănături, imășuri și livezi. Un braț mic se rupe din Dunăre. Pe malu-i trăgănat se vede orașelul Isaccea, vechiul Noviodunum, înconjurat de lanuri de grâu, și mai în jos fortăreața Eschi-cale, în preajma căreia au avut Turcii, pe vremuri, multe războaie cu Rușii, cari năvăleau aici ușor prin vadul Isaccea. Tot prin vadul acesta a fost venit și Darius în potriva Sciților, cu cinci sute de ani înainte de Christos; dar cum a venit, așa s'a întors, căci Sciții s'au retras departe spre munți, și Darius și-a ostenit oastea zadarnic căutându-i.

Ceva mai la vale, la furca Ciatalului, Dunărea se desface în două mari brațe, cari, încovoiindu-se pe după o rariște de sălcii, se depărtează, pentru a nu se mai întâlni niciodată. Brațul Chilia, râpos și săl-

batec, fuge la stânga și spală hotarul nostru dinspre Rusia până la mare, unde-și descarcă apele prin șapte guri. Noi apucăm la dreapta pe brațul Sulina și peste o jumătate de ceas suntem în fața portului Tulcea. Aici Dunărea face o curbă largă spre miază-zi, și împinge orașul între două dealuri uscate, pietroase, pe spinarea cărora morile de vânt puse la rând, se arată în zarea albastră a cerului ca niște cerșetori gârboviți, cu brațele întinse. E o căldură năbușitoare.

Tulcea.

Pe cheul încins de soare oamenii, caila dela trăsuri au o înfățișare tristă, obosită, și deabia se mișcă. În tot orașul e o tăcere, o liniște de noapte. Casele dorm cu perdelele lăsate. Negustorii se întind și cască în fundul prăvăliilor fără mușterii. Mă primblu pe ulicioarele înguste ce se ridică din piață, și nu văd decât zaplazuri înalte, și porți închise, înegrite de ploi și de vechime. Mi se pare că mă aflu într'o mănăstire. Pe de-asupra coperișurilor de șindrilă răsar mari și ro-

tunde turlele verzi ale bisericilor. Și în aerul acesta cald, încropit, mă urmărește pretutindeni un miros de mușețel și de piele rusească. Lungi, nespus de lungi îmi par cele trei ceasuri pe cari le petrec aici.

18. Sulina.

Pe la toacă ne urcăm pe un vapor mai mic și plecăm înainte. Deabia am pierdut din ochi morile de vânt de pe dealurile Tulcii, și iată că din ramul Sulinii se desparte un al treilea braț — «Sfântul Gheorghe», a cărui linie albă se 'ndoaie spre dreapta și se 'nfundă 'n stufăriș. În această rupere și împărășiere de valuri peste delta Dobrogei, Dunărea pare c'ar încercă să s'ascundă, să fugă de puterea covârșitoare a mării, care o atrage, o chiamă de departe cu strigătul talazurilor ei. De jur împrejur, cât bate ochiul e o luncă mlăștinoasă acoperită de papură și de sălcii. Brațul Sulina, în mare parte canalizat, cu malurile pietruite, s'așterne drept și alb ca o trâmbă peste netezișul acesta verde, pustiu, nemărginit. Unde și unde vezi pe mal câte un conac de pescari, o hrubă lungă învălită cu malduri de stuh. Câte o barcă, cu pânzele întinse, se ivește, ca o pasăre din altă lumi, în dunga argintie a apei. Cai slobozi, cu coame lungi, ies din desișuri, scutură din cap și se uită țință la noi cu un aer mirat, întrebător. Pustietatea, sălbătăcia acestor locuri neumblate, întinsele păduri de trestii cari își leagănă în vânt vârfurile arămii, tăcerea aceasta adâncă, stăpânitoare pe întregul cuprins, toate

fac să te crezi departe de pământ, într'o planetă ne-locuită.

Către seară zărim înaintea noastră, mai întâi, câteva suluri de fum risipindu-se molatic în albastrul limpede, străveziu, al cerului, apoi catarguri ascuțite, din ce în ce mai multe, din vârful cărora atârnă rețele de frânghii ca niște pânze de păiajin, apoi coșuri înalte, turnuri de biserici, coperișuri de case, — un oraș care iese din apă și se ridică încet, atras în vază ca de puterea unei vrăji. Este Sulina, limanul fericit în fața căruia trag corăbiile mării și ale Dunării, — poarta largă prin care trec bogățiile tuturor continentelor, purtate dela un capăt la altul al lumii, pe drumul neted și fără pulbere al apelor.

Dealungul cheului sunt înșirate, cu privirea spre mare, hotelurile, agențiile, palatul Comisiunii Dunărene și toate clădirile mai de frunte ale orașului. Două diguri largi de piatră călăuzesc valurile canalului în lăuntruul mării. Aici se sfârșește lungă și glorioasă călătorie a bătrânului Istru. Aici mândria și puterea fluviului-rege se farmă de talazurile grele ale mării, învălmășind, în vuetul acestei izbiri, undele și strigătele întregului popor de râuri, pe cari le-a smuls din coapsele munților. Și, în sfada aceasta de ape neli-niștite, deasupra volburei aceștia îngrozitoare se leagănă pururea un clopot, a cărui bătae dă de știre marinarilor, pe vreme de ceață, să fie cu luare aminte.

E noapte. Sub cerul negru, fără stele, orașul doarme. Ascult plescăitul somnoros al valurilor — veșnica și deșarta frământare a mării. Departe, cele două faruri

dela capetele digurilor licăresc în întuneric, ca două candelă într'un cimitir. Din când în când mi se pare că aud glasuri tânguitoare bocindu-se pe valuri. Dângățul clopotului răsună rar, înduioșat, în fieroasa împărăție a nopții.

---

19. Insula Șerpilor.

Răsare soarele scânteetor din geana depărtată a mării. Razele aștern brăe verzui, galbene, și roșii pe întinsul neteziș al apei. Pământul se retrage în urma noastră. Incet Sulina pleacă, se scufundă sub valuri. Copacii, catargurile, sulurile negre de fum, toate se șterg; albastra boltă a cerului se lasă ca un coviltir uriaș peste pustietatea lucie a mării.

După două ceasuri de plutire spre răsărit, zărim înaintea noastră o movilă albă. Acolo-i insula Șerpilor. De departe par ruinile unei cetăți fantastice înfipte în valuri. La vr'o sută de pași vaporul se oprește. O barcă ne ia, și peste câte-va minute punem piciorul pe țărnul pietros al acestui singuratic ostrov. Un dorobanț chipeș, frumos, vine vesel înaintea noastră. El știe că odată cu noi i-au sosit merindele dela Sulina.

— Nu ți-e urât aici, leat! — îl întreb ca să intru în vorbă — pe când ne urcam încet spre farul din vârful insulei.

— Poi, de ce să ne fie urât? că doar nu suntem pe pământ străin... e tot țara noastră.

Și tânărul străjer îmbrățișă c'o privire mândră și fericită larga întindere a mării, ca și cum ar fi vrut să spue: «A noastră-i toată.»

Pășind printre bolovani, îi povestesc cum au stat aici de mult, de mult, acum trei mii de ani, Ahile, cel mai vestit viteaz al Grecilor, cum s'a însurat el aici cu Elena cea frumoasă, și la nunta lor au venit Neptun, zeul mărilor, și Amfitrite, soția lui Neptun, și zinele tuturor apelor cari curg în mare; îi arăt locul unde a fost templul lui Ahile, și-i spun cum păsările insulei zburau în fiecare dimineață la mare de-și muiau penele, apoi veniau grăbite de stropiau toată podeala de marmură a templului ș'o măturau frumos cu aripele.

— Or fi, astea, zise dorobanțul, zburânduind un stol de lari albi cari ciuguliau în petecul de secară de pe podișul ostrovului.

— Chiar ele... nu; dar strămoșii lor de bună seamă c'au cunoscut pe mândrul Ahile.

— Ale naibii dihanii, — să le auzi cum țipă, Domnule, juri că-s niște copii cari râd.

Sântem pe vârful, lângă far. Nici un copac, nici o tufă nu se zărește pe scofâlciturile văroase și crăpate ale acestui ostrov. În jurul nostru valurile foșnesc. Ele vin mereu, de departe, popoare în veci neliniștite, și se sparg urlând de coastele pietroase ale insulei, în care bat stăruitor, ca și cum ar vrea s'o smulgă din loc. Soarele împrăștie raze tot mai ferbinți din limpezișul albastru al cerului. Curcubeu

s'aprind pe talazuri. Privirile noastre se adâncesc în zare, se pierd uitate pe deșertul nemărginit și strălucitor al mării. Valurile par'că ard. Niciodată n'am văzut atâta lumină, atâta spațiu. De-un sentiment de evlavie ni se umple sufletele, și stăm neclintiți, ca într'o tainică rugăciune, sub farmecul acestei uimitoare priveliști. Timpul pare a se fi oprit din zbor. Gândurile noastre ațipesc de legănarea și tânguirea neîntreuptă a valurilor. Toți tăcem, ca într'o biserică.

20. Constanța.

Așa liniștită și blândă s'arătă marea când am plecat din Sulina! Și cât ne-a prins în larg a și început a se posomorî și, din ce în ce mai cu mânie, a-și ridică oștirile-i de valuri înaintea noastră. Soarele a asfințit. Pământul nu se mai vede. Un întuneric greu, amenințător, se lasă din cerul înorat, fără stele. De pretutindeni, mugind, talazurile negre vin ca niște matahale vii și se izbesc de coastele vaporului, care gâfâind greoiu, se luptă cu nămeții de apă și-și taie cale dreaptă pe marea involburată. Șueră'n vânt frânghiile întinse de catarguri. Legănarea neregulată a vasului mă amețește. O căldură năbușitoare îmi învâluie capul. Culcat pe spate, în aerul greu al cabinei, îmi încopcesc mâinile sub ceafă, închid ochii și încerc să cuget; dar vijelia de-afară pare că împrăștie și gândurile mele. E o larmă, un zgomot înfiorător de scaune răsturnate, de uși trântite. Aud pași repezi pe punte, strigăte nedeslușite. C'un vâjâit nă-

prasnic se 'nalță valurile aruncându-se pe podelele vaporului, și 'n hârtoapele ce se deschid, vasul scăpătând, se pleacă într'o parte, păreții trosnesc, strânși între mișcătoarele dealuri de apă. — O amăgire a simțurilor zăpăcite de spaimă: Mi se pare că în loc să 'naintăm, ne lăsăm în jos, ne scufundăm încet în adâncul mării. Mă uit la ușă, — pe-acolo are să năvălească apa, pe-acolo are să vie moartea. O aștept. Invălmășit și repede, ca la lumina unui fulger, îmi apar icoane din copilărie, stoluri de amintiri vechi, nechemate, tresar deodată în scăpărarea unei clipe; cuvinte, și lucruri, și întâmplări, la cari nu m'am mai gândit de mult, vin acum, stârnite din depărtările vieții, aduse val-vârtej ca de suflarea unei vijelii. — Măsor cu gândul întinderea mării: peste talazurile-i furioase văd vasul nostru — o jucărie, o coajă de nucă, pe care iscusința omului o cumpănește ș'o poartă totuși pe mări, înfruntând mânia furtunilor. In luptele-i de veacuri cu atâtea primejdii și greutateți ce-i stau în cale, omul îmi apare ca acel voinic năzdrăvan din povești, pe care nimic nu-l înspăimântă. Cine poate prevedea până unde-și va întinde într'o zi hotarele puterilor lui cuceritorul acesta îndrăzneț și neobosit!

În albul zorilor es pe punte. Furtuna s'a potolit. Marea e liniștită — ostenită par'că de atâtea frământare în deșert. Un oraș frumos strălucește înaintea noastră : Constanța — farul României, aprins la porțile răsăritului, în pragul apelor nestăpânite. O, pământ binecuvântat !...

Oraşul e revărsat pe o ieşitură de mal împlântată 'n valuri.

Prin câte-a mai trecut, Doamne, şi colţişorul acesta de lume!... La început au aruncat ancorele şi şi-au aşezat liman aci Fenicienii, cei dintâi colindători ai mărilor. După ei au venit Grecii, cu puterниците lor corăbii. Apoi a început năvala noroadelor de pe uscat. Şi așa, neamuri pe neamuri s'au împins în căutarea «Berbecului cu lâna de aur» dela gurile Istrului; vieţi peste vieţi s'au aşternut în trei mii de ani pe ţărnul acesta, şi vijelii după vijelii au bătuit şi-au spulberat aşezările lor din temelie.

Constanţa de azi, — chemată să devie peste câţiva ani unul din cele mai măreţe şi mai însemnate porţiuri din lume — stă pe mormântul vechiului oraş Tomi, a cărui întemeere e învăluită în negura unei triste şi crude poveşti: «Frumoasa Medea, fiica lui Aetes regele Colchidiei, fuge dela părinţi luând cu ea şi pe micu-i frăţior Absirt. Furios, Aetes o urmăreşte pe mare. Eată-l, — e gata s'o ajungă. Nebună de spaimă, Medea, ca să scape de corabia prigonitoare, ale cărei pânze se văd tot mai aproape, ucide pe Absirt, şi, sferticându-i trupul, i-aruncă bucăţile pe valuri. Nefericitul părinte opreşte mereu corabia, s'adune de pe apă bucăţele însângerate ale iubitului său copil, şi, când le strânge pe toate, plângând de durere, trage la ţârm să le îngroape. Limanul acesta, cu oraşul care s'a ridicat apoi aci, s'a numit Tomi (dela cuvântul grecesc Τόμη = bucată)».

De pe atunci au trebuit să fie îmbelşugate şi atrăgătoare locurile acestea, pentru ca să roiască şi să

s'așeze pe-aici popoare venite din depărtări așa de mari. Inscriptiile vechi, stâlpi de marmură dăltuiți cu măiestrie, atâtea ruini de case, de temple și de băi ce se desgroapă de sub malurile acestea arată starea înfloritoare la care ajunsese Tomi odinioară. O viață puternică, civilizată, încolțise aci, și cine știe unde ar fi ajuns azi, dac'ar fi fost lăsată 'n pace. Dar s'au pornit dela o vreme șuvoarele de barbari, și au curs, au curs înapoi năprasnice și pustiitoare, spărgând întăriturile romane, culcând cetățile la pământ și prefăcând în pulbere munca de veacuri a atâtor neamuri. Din năruita Tomi s'a ridicat, sub Constantin cel Mare, Constanța, căreia mai târziu Genovezii i-au redat, pentru câțva timp, vechia strălucire și însemnătate comercială. Apoi a căzut sub stăpânirea turcească: cheul și digurile de apărare, lăsate în grija vremii, s'au stricat, frumoasele clădiri ale portului s'au părăduit, toată mișcarea și viața orașului a început a tânji, — un somn îndelungat și greu, ca o robie, s'a întins peste întreaga Dobrogie. Valurile mării boceau stângerea unei lumi.

Dar iată că dinspre Dunăre se înalță deodată, ca un freamăt re'nvietor, cântecele de biruință ale Românilor; stindarde ciuruite de gloanțe flutură 'n vânt, și aceleași brațe vânjoase, cari au sămănat moartea în câmpiile Bulgariei, vin acum să împrăștie viață, putere și lumină în câmpiile și orașele Dobrogii.

Astăzi, în portul Constanței, sirenele vapoarelor românești chiamă vijelioasele trenuri din depărtările apusului: marelui pod dela Cernavoda leagă pentru totdeauna căile uscatului cu ale mărilor, deschizând

Europei drumul cel mai scurt înspre bogatele țăr-muri ale Gangelui. Din malul împodobit de vile stră-lucitoare, pornesc diguri uriașe, puternice brațe de piatră, cari înfrânează furia talazurilor și dau liman liniștit corăbiilor. Azi Constanța, renăscută, privește cu mândrie peste nesfârșita împărăție a mării. Pe schelele ei curg avuții din toate climele; iar vara lume de pe lume se adună pe plajele ei calde.

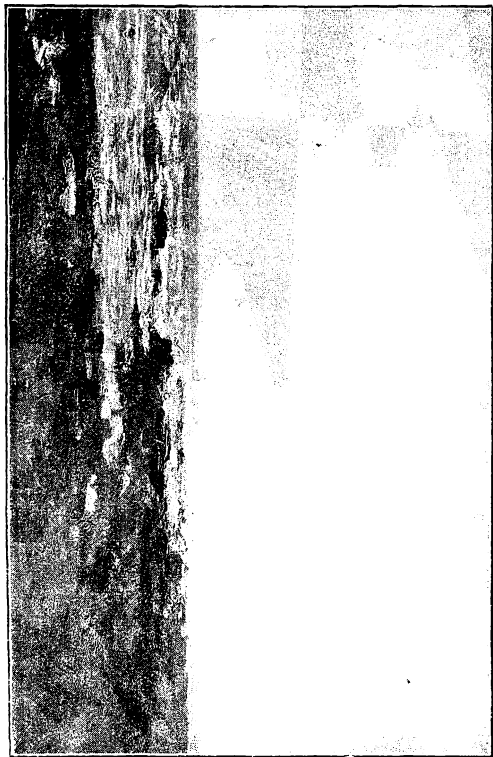
Soarele asfințește lungind pe mare umbrele ora-șului. E o seară frumoasă, liniștită, una din acele dulci seri de vară, în care simți o adevărată fericire să te lași în voia visurilor. Valurile, cu vâjâitul lor legănător țin ison orkestrei de pe mal, a cărei fan-fară se 'mprăștie lin în largul mării. Pe cer se aprind candelabre de stele. De pe terasa otelului Carol, îmi lunec ochii pe sclipitoarea câmpie a mării, și cuget la vremile 'ndepărtate, la câte întâmplări și prefaceri au curs după ele. Mă gândesc la blândul și neferi-citul Ovidiu... Aici și-a plâns amărăciunile surghiu-nului gingașul poet al Romei. Străin, bolnav, neîn-țeles de nimeni, el nu găsește, în sufletu-i abătut, un cuvânt de laudă, nici pentru locul, nici pentru po-porul în mijlocul căruia e osândit să trăească. În versul lui urlă crivățul iernelor grozave cari 'nghețau marea, pe lira lui suspină dorul de soție, de prie-teni, de patria lui pururea frumoasă și surâzătoare, din care-a fost gonit, și pe care n'avea s'o mai vadă niciodată.

Au trecut de-atunci nouăsprezece veacuri.

Azi, poete, nu te-ai mai simți așa de străin în locurile acestea. N'ai mai vedea chipuri feroase de barbari îmbrăcați în cojoace, nici marea prefăcută 'n

Imi lungec ochii pe scripitoarea câmpie a mării...

Grigorescu.

pod sunător de gheață. Sciții s'au dus, și Tomi s'a dărăpănat, și toate s'au schimbat de-atunci. Patria ta, neamul tău a răzbătut îcoace, și o lume nouă a

Ovidiu.

răsărit aici, pe pământul acesta stropit de lacrămile tale; un nou oraș s'a ridicat din valurile Pontului, sub un cer tot așa de albastru și de cald, ca și al frumoasei Italii. Din mijlocul acestui oraș, statua ta de bronz privește visătoare peste câmpia acoperită de ruinele cetăților și lagărelor romane, sub zidurile cărora zac oasele compatrioților tăi. Azi te-ai plimbă pe uliți romane, printre vechi monumente, pe ale căror lespezi de marmură ai citi nume cunoscute și scumpe inimii tale: pe scutul legionarilor de piatră ai revedea pe cei doi prunci aplecați la sânul lupoaicei, și ai căuta cu noi în adâncimea vremii obârșia îndepărtată a gloriosului tău neam. Azi nu s'ar mai tânguî așa de jalnic lira ta, căci ai trăi aci în mijlocul unui popor, care ți-ar fi drag, între oameni al căror chip ți-ar aminti trăsăturile mândre ale cetățenilor romani, și în a căror limbă — mlădioasă și sonoră ca și versurile tale — ai regăsi, cu atâta sfințenie păstrate, urmele vie din graiul stins de mult al poporului tău.

---

21. Pe Colibași.

Demânecate eșim din Turnu-Severin, pe șoseaua care o ia pe sub munții Mehedinților și merge la Târgu-Jiu. Valea, în care scăpătăm de pe podișul orașului, se umple și răsună toată de zuruital zurgălăilor și de tropotul uscat al cailor. Dorm încă viețile cuprinsului. Numai ciocârlanii, mai harnici, pășesc mărunțel pe marginea șanțului. De jur împrejur nu vezi decât holde și livezi. Înaintea noastră drumul se așterne alb, neted, pe sub colnice. În aer e o răcoare dulce și un miros sănătos de câmp și de pădure. Nici un zgomot, nici o mișcare, nici o adiere de vânt nu se simte. Copacii, cu frunza neclintită, par zugrăviți. Brobonit de rouă, pământul doarme încă în lumina umedă și nehotărită a dimineții. Peste un ceas începem să urcăm dealul Colibași. Sub noi zarea se lărgește. Înainte, spre răsărit, cerul se dogorește, ca de bătaia unei flăcări; o pulbere fină de aur se ridică din spatele codrului și se împrăștie în sus, ca și cum ar suflă-o gura unui vulcan. Câțiva

nori zgrunțuiți, ce plutesc în albastrul cerului, prind a se rumeni pe margini. De-odată o sulită de foc străpunge perdeaua de arbori. Porțile zilei se deschid, și, în valuri, curge lumina pe văi. Pământul tresare din somn, vesel și plin de vieață, sub calda binecuvântare a soarelui.

Pe culmea Colibașilor oprim, să răsufle caii. Priveliști largi, fermecătoare ni se desfășură din toate părțile. Lanuri și păjiști s'aștern în răzoare, pe coaste de grinduri ușor trăgănate. Casele albe ale satelor, răvărsate pe tăpșane, strălucesc printre livezile de pruni. Pe ogașele verzi ale văilor pătate de umbră gârlele trag dungi tremurate, vinete și sclipitoare ca oțelul. Departe, într'un albastru fumuriu, se încălecă, încrețindu-se în valuri neregulate, din ce în ce mai dese, spinările mătăhăloase ale dealurilor acoperite de păduri.

Vizitiul — un țăran chipeș și deștept din podgoriile Oreviții — îmi arată cu biciul, ca pe hartă, munții, plaiurile și apele Mehedinților, și îmi povestește, cu șart, legendele pe cari le-a auzit și el dela bătrâni.

«Muntele Babelor... l-am lăsat în urmă, — se vede bine din șosea, cum vii dela Vârciorova, pe lângă Schela Cladovii... nu-i așa 'nalt, da-i priporos grozav. Pe el și-a lepădat Dochia cojoacele. Ci-că eră baba asta o zgriptoroaică urită, și bătaioasă, și rea de mama focului, — ș'avea un fecior, Dragomir, care se însurase c'o fată frumoasă, și harnică, și cuminte, de nu mai avea păreche; da baba n'o putea suferi, și nu știiă cum s'o mai canonească, doar o face-o să-și ia lumea 'n cap. Intr'o zi îi dă un caer de lână neagră

să-l spele până l-o albi. Și pe când zoliă la fântână și plângea biata nevestă de 'nduioșă pietrele, eacă vine un moșneag, c'o barbă albă până la brâu; ea-i spune cum o prigonește ș'o hainește soacră-sa, și cum tot la munci grele și fără spor o mână, ca s'o pârască pe urmă la Dragomir că nu-i nici de-o treabă și s'o isgonească din casă. Auzind una ca asta moșneagu — care erà chiar Dumnezeu — dintr'o vorbă-i nâlbește caerul, și-i dă ș'o chită de ghiocei înfloriți, să-i ducă babei. Cum vede baba ghioceii crede c'a și venit primăvara, și strigă: Dragomire mamă, să ne pregătim de-amù, să suim oile la munte, c'au prins a se ridică zăpezile... A doua zi mână pe noră-sa c'un caer alb să-l spele până l-o face negru. Și iar trece Dumnezeu pe la fântână, și făcându-i-se milă de biată nevestă, blagoslovește încet cu dreapta, și caerul, din alb, se face de-o dată negru ca pământul în desprimăvarat; apoi îi întinde o chită de fragi coapte și-i zice: Na, să le dai babei și să-i spui că le-ai cules de pe câmp. Când a văzut Dochia fragele, roșii ca sângele, nici n'a mai stat la gânduri: iute s'a încotoșmănat în cele nouă cojoace, a luat pe Dragomir, ș'au pornit cu turmele la munte. Ș'a dat Dumnezeu întâi trei zile de vară, și pe urm' o moină ș'o ploae caldă, c'a început baba să-și lepede cojoacele, ude learcă și grele de nu le mai putea duce, pân' a rămas numai cu unul. Și atunci s'a lăsat de-o dat' un ger, ș'o lapoviță, ș'un îngheț de crăpau pietrele. Și umblând baba, de colo colo, rebegită de frig, vede pe fecioru-său răzămat cu șalele de-o stâncă și prinde-a-i grăi: «Aba, Dragomire maică, lumea se

prăpădește de frig, și tu stai și cânti din fluer!»... Da el erà mort, — înțepenise acolo prididit de zloată, c'un ciubuc de ghiață la gură. Ș'așa, au înghețat sloiu și baba, și oile, și s'au prefăcut toate 'n stane de piatră, de se cunosc și azi momâile lor albe, risipite ca o turmă, pe muntele care de-atunci se chiamă Babele».

Ascultându-l, mă gândiam că tot legenda asta, cu puține schimbări, mi-a povestit-o un cioban de pe muntele Ceahlău, arătându-mi o turmă de stânci împărășiate pe prispa verde ce se întinde la picioarele Panaghiei.

22. L a u m b r ă.

Pe la amiază conăcim în Broșteni, sat mare și frumos, răvărsat pe valea râului Motru. Vrednici, și cumiști, și buni gospodari trebuie să fie oamenii prin părțile acestea. Văd căsuțele lor vesele și curate, livezile îngrădite, curțile pline de păseri, fânul strâns cu îngrijire și așezat în pătuiace, vitele grase, femeile bine îmbrăcate și copiii rumeni la față. Mă dau în vorbă c'un moșneag care 'mpletește la un coșer de nuele.

— Sânt, ce e dreptul, și pământurile bune pe-aici, îmi spune bătrânul, dar ș-ai noștri s'au ales tot oameni harnici și de ispravă. Noi pe la târg mai mult vindem decât cumpărăm, c'avem aici, slava Domnului, tot ce ne trebuie. De-ale îmbrăcăminteii — lucrează nevestele în casă; opinci și căciuli ne facem noi; și de-ale

gurii — ne dă cel de sus, de-ajuns și de rămas. Uite-o cum stă podoabă pe dealuri hrana noastră, din belșug : numai sănătoși să fim, și zile s'avem s'o mâncăm. Vezi Dumneata, noi avem în comuna noastră

Grigorescu.

Văd căsuțele lor vesele și curate... curțile pline de păsări.

de șapte sute de suflete, patru biserici, și numai două cârcime. De-aceia nici nu s'aud pe-aici gâlceve, ori bătăi, ori furțișaguri, cum sânt de pildă pe la Ponoare, unde sânt pruni mulți și unde oamenii beau

țuică și în loc de aghiazmă la Bobotează. Acolo ci-c'ar fi vrut odată sfântul Nicodim să le facă și lor o biserică, și ei, ticăloșii, ca să scape de sfânt, s'au apucat și i-au vârat pe ascuns un miel în traistă, și-apoi au sărit să-l bată zicând că le-a furat mielul, și-a plecat sfântul în lume blestemându-i să nu mai aibă biserică 'n sat, ci numai de cimpoeri și de toboșari să le facă Dumnezeu parte. Și multă vreme ci-c'au rămas fără biserică. Acuma au, nu-i vorba, s'a milostivit cel de sus cu ei — dar ce folos că tot cârcima li-i mai dragă!... Urit lucru mai e, Doamne, și băutura asta. Lasă c'aduce și pagubă, și te sărăcește de te lasă pe drumuri, — da-ți strică și minte, și să nătate, și vieață, și tot, de-ajungi din om neom. Eu — m ulțumesc lui Dumnezeu — eacă sânt aproape de nouăzeci de ani, și muncesc cât și feciorii mei, și nu știu ce-i boala. Când mi-i sete mă duc coala la șipot, îi trag un gât bun de apă rece, și parcă întineresc...

Mă uit la figura blândă și luminoasă a moșneagului, ascult cu drag vorba lui așezată și cuminte, și mă gândesc că în el sânt întrupate toate bunele însușiri ale poporului român. Câtă înțelepciune, ce de comori nu zac ascunse în sufletele acestea cinstite și senine, cari-au trecut de-atâtea ori prin cumpene mari, prin greutăți și nevoi cumplite, și-au înfruntat cu bărbăție vijeliile vieții, și-au știut pururea să-și păstreze credința lor în bine și 'n dreptatea celui de sus.

Multe și neprețuite frumuseți ar descoperi acel care-ar putea străbate în sufletul acestui popor ales și'atât de bine înzestrat de fire, în adâncimile tănuite

ale inimii lui bune și răbdătoare unde s'au păstrat cu atâta sfințenie credințele, datinele, graiul și virtuțile neamului nostru, și de unde-a isvorit cel mai cald și mai duios cântec din câte vr'odată s'au spus pe lume — dulcea și fermecătoarea doină, în a cărei largă mlădiere pare că freamătă toți codrii și plâng toate izvoarele țării.

La plecare strâng cu iubire și cu adâncă recunoștință mâna aspră și nodoroasă a lui moș Dumitru. Cugetul meu îmi spune că cea mai mare parte din bunurile și fericirile de cari mă bucur le datoresc acestei mâini harnice, cojite de soare și de muncă.

23. Valea Motrului.

Mergem o bucată bună pe marginea Motrului ale cărui unde verzui, pripite, se sparg de bolovani. Apoi urcăm pe-un podiș larg și luminos. Mirezme dulci, îmbătătoare, de sulcină și de dumbravnic, se împrăștie în aer de pe fânețele bătute de soare. Un vânt căldicel adie, și grânele coapte își leagănă spicele, ca de vraja unui cântec. În depărtare se pierd liniile încâlcite ale dealurilor întunecate de desimea codrilor. Lanurile sânt împânzite de secerători. Cârduiri de fete în cămăși albe și vâlnice roșii se pleacă muncii și-și mișcă brațele în tactul unei doine. Dulce răsună valea de glasurile lor. Pe miriști și pe șesuri alunecă încet umbrele călătoare ale norilor. În urma noastră Motrul, tolănit în spintecătura dealurilor ca un balaur ostenit, își tremură solzii sclipitori în soare.

Copacii bătrâni s'apleacă pe undele lui sfătoase, să li-asculte poveștile. El scoboară de sus, dinspre «Culmea Frumoasă», dela poalele muntelui Oslea, unde-a stat în vechime încolăcit năpraznicul șarpe cu nouă ochi, de groaza căruia se cutremură toată valea Dunărei, până când într'o zi eată c'a sosit acolo Iorgovan, voinicul fără seamăn, și s'a așezat într'o groapă, cu calu-i năpraznic și cu tolba-i de săgeți, și când șarpele, flămând, a ridicat capul să înfulice-o turmă de vite ce păștea pe vale, Iorgovan, întinzând arcul, l-a izbit c'o săgeată și i-a scos un ochiu, iar muntele s'a zguduit din țățâni de svârcolirea dihaniei. Și tot așa l-a pândit și l-a săgetat, până când șarpele, rămâind numai c'un ochiu a rupt-o de fugă pe la Furca Alunului, pe unde se vede și azi dâra lui, căreia îi mai zic unii și «brazda lui Novac». Iorgovan s'a luat călare după el, și unde-l ajungea îi mai hărtănia cu paloșul o bucată din trup; la apa Cernei însă voinicul a stat locului, fermecat de cântecul unei zine, iar capul șarpelui a trecut Dunărea pe la Cazane, și s'a ascuns în peștera neagră, de unde iese vara musca cea rea, care bântue vitele de prin meleaguri.

Depart, hăt, Motrul scapă în luminiș, și după ce soarbe undele Coșuștei, se îndoaie pe la capătul dealului Colibași și trece domolit și gânditor, pe sub zidurile mănăstirii Strihaia unde a văzut într'o noapte pe Mihaiu Viteazu fiind ostenit din război, și grăbindu-se să ridice până în ziuă, pe ruinele castelului părintesc, o biserică, pe care de zor mare ce-a avut, a greșit ș'a zidit-o cu altarul

spre miază-zi. De-acolo, bătând spre răsărit, se lasă molatic pe șes deschis, printre imașuri și sămănături, până în mănăstirea Gura Motrului, unde-și descarcă undele în Jiu. Mănăstirea împrejmuită cu ziduri groase sparte de vremi, e așezată pe poalele unui deal. Acolo odihnesc oasele cuviosului patriot Efrosin Poteca, unul din cei mai harnici apostoli și luminători ai neamului nostru pe la începutul secolului al XIX-lea. Pe porțile de fier dela intrare mâncate de rugină, se cunosc încă urmele gloanțelor repezite din flintele pandurilor lui Tudor la 1821, când, de frica lui, boerii greci se închiseseră acolo, ca într'o cetate, cu averi, arme, și arnăuți. Pe toată valea Motrului ș'a Jiului, pornind din câmpia Padeșului, de pe plaiul Cloșani unde s'a ridicat întâi steagul libertății în mântuitoarea răscoală dela 1821, și până în șesurile Dunării, — prin toate satele Olteniei auzi vorbindu-se de «Domnul Tudor», ca și cum ieri ar fi trecut pe acolo, în fruntea pușcașilor săi, așa viu, și mare, și întreg a rămas în mintea tuturoră «viteazul răzbu-nător» al poporului, eroul legendar care îmbrăcase «cămașa morții» pentru mântuirea neamului său.

24. Mănăstirea Tismana.

De pe Culmea Frumoasă, din codrul de fagi bă-trâni, în desișul cărora e pururea noapte, scăpătăm în valea largă și luminoasă a Tismanei. Aerul fierbe de zăpușală. Cerul pare că arde de-asupra noastră. Pe lanuri zoresc muncitorii, desculți, cu frunze de

brusturi pe cap, cu mânecile cămășii de pânză aspră sumese până'n supșiori. Trecem prin satul Tismana așezat la poalele munților, între două vălcele, de-o parte și de alta a râului Tismana. Stârniți de clin-

Grigorescu.

Un dulce miros de fâneață plutește în aerul răcoros.

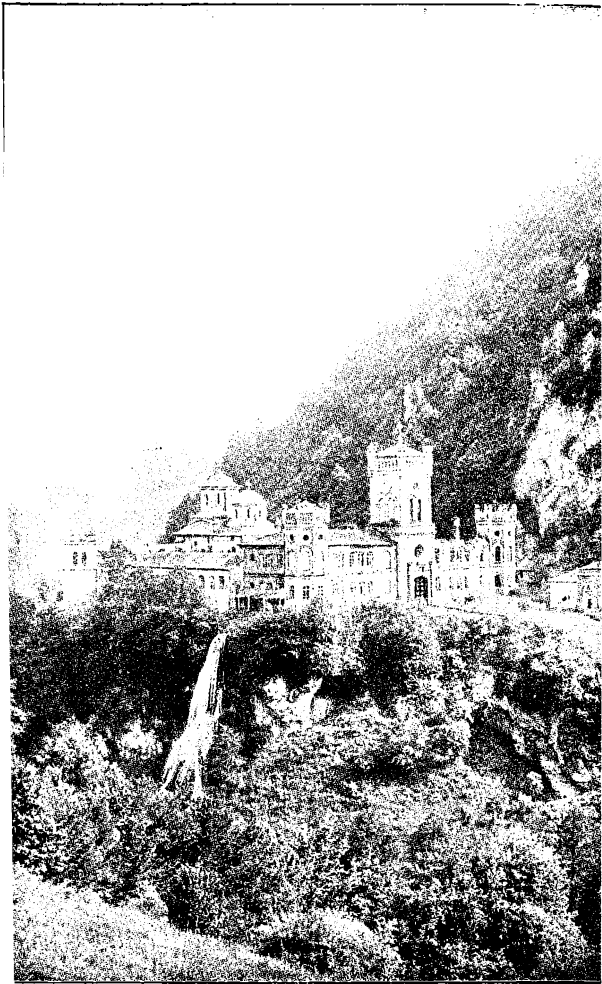
gătul zurgălăilor copiii a-
leargă de pretutindeni, se
urcă pe garduri, zburdal-
nici, veseli, gălăgioși. Câinii
își amestecă lătratul în
chiotele lor. Din sat eșim
într'o pajiște frumoasă, aș-
ternută pe-o vale care se
îngustează din ce în ce. În
fund se deschide înaintea
noastră ca o poartă în
tainica și întunecata dom-
nie a codrului. Prin spin-
tecătura aceasta a mun-
ților, drumul, șerpuiind pe
marginea râului Tismana,
se adâncește într'un desiș
de castani seculari. Um-
bra ne învălue din toate
părțile. Un dulce miros de
fâneață plutește în aerul
răcoros. În liniștea sfântă
a codrului, în măreția și

sălbătăcia acestor locuri, șopotul somnoros al apei, ușoara clătinare a frunzelor, stropii de lumină ce picură din strașina de ramuri, toate te farmecă; — inima-ți bate de-un fior neînțeles, ca și cum ai fi intrat într'o lume de

închipuiri, de bazme. La o cotitură a drumului, cren-gile se desfac,—o ferestruce se deschide 'n păretele de verdeață, din fund răsare, peste vârful copacilor, un turn înalt și galben. De-abia l-ai zărit însă—și bolta de ramuri se închide din nou. Dintr'acolo s'aude tot mai tare, tot mai aproape un vuet ca de moară, ș'un răpăit, un plesnet de apă care cade pe lespezi. De-odată ca la un semn, perdeaua de arbori se dă la o parte,—sus, pe vârful unei stânci fioroase, îți apare în toată fantastica ei măreție, mănăstirea Tismana, cu zidurile ei îndrăznețe, cu turnurile ei înalte de castel din timpurile vechi. Te uiți înmărmurit, ca la o minune, și nu știi bine de-i aeve, ori e'n vis,—când eată că o nouă priveliște te chiamă: torentul Gurniei, repezit de sus, de sub talpa mănăstirii, s'aruncă vâjiind, și cade dela o înălțime amețitoare peste-o grămadă de stânci dărâmate, unde sulul de apă se sparge și se preface într'o spumă fumurie, pe care-o ia ș'o duce 'n undele-i repezi râul Tismana.

Drumul ocolește 'n larg ca să facă urcușul lin. Trecem un podeț și suim pe-un tăpșan, între două ziduri vechi, dărăpănate. In poarta mănăstirii ne iese înainte «piticul Tismanei», un călugăr mic, spân, cu fața sbârcită ca un hrib, o mogâldeață de om, cu glas de copil, cu ochi și mișcări de maimuță. Arătarea aceasta ciudată se potrivește de minune cu sălbătăcia locului în care ne aflăm. Intrăm, pe sub bolta înaltei clopotniți, în curtea largă, tăcută, a frumoasei mănăstiri. In mijloc e biserica, plină de scule și odoare vechi; pe ușile-i de stejar sânt săpate cu multă măestrie iconițe și înflorituri migăloase, fine

Mănăstirea Tismana.

ca o horbotă. În stânga, spre săritoarea Gurniei, se înșiră, de-alungul zidului împrejmuitor, încăperile sta-reției, și chiliile cu două rânduri, în fund — arhondaricul. Aripa dreaptă e un morman de ruini arse, acoperite de bălării. Patru turnuri înalte, cu ferestruți înguste, străjuiesc, din cele patru colțuri ale curții, liniștita și măreața lavră, ridicată aci, în locul acesta ascuns, acum șase sute de ani, de părintele Nicodim, cu ajutorul milostivilor Basarabi de pe acele vremuri. Spre miază-zi vederea e astupată de-o stâncă uriașă, în al cărei părete drept se văd două spărturi negre tăiate în chip de ferestre la o înălțime feroasă deasupra peșterei, din care ese urlând șuvoiul Gurniei și trece printr'un canal pe dedesuptul mănăstirii. Acolo sus, îmi spune piticul, c'un glas pițigăiat ce n'are nimic din glasul omenesc, în chilioara aceea scobită 'n piatră se retrăgea sfântul Nicodim, și zile, săptămâni întregi se rugă în taină la Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. El a venit de peste Dunăre, trimis încoace du-un înger care i s'a arătat în vis și i-a spus și locul anume, unde să ridice mănăstirea. Ș'a umblat, ș-a rătăcit mult sfântul pân'a dat de săritoarea Gurniei. Erau ponoare pe-acolea și 'ntunecime mare. sălbătăcie și desiş nestrăbătut. Și el, singur, a curățit și-a netezit locul, și 'ntăi a făcut aici în fața peșterii o bisericuță dintr'un tis bătrân, ș'a potrivit să fie pistolul chiar pe rădăcina tisului. Pentru credința lui cea mare îl dăruise Dumnezeu cu putere făcătoare de minuni. Și oricine venea, pătimăș de boală trupească ori sufletească, aici îndată își găsia alinare — cât se lășise vâlva 'n lumea 'n-

treagă de bunătatea și harul cel mântuitor al sfântului. Ș'a venit pe vremea aceia din depărtările apusului și-un împărat păgân ce-i zicea Jigmond și care aveă o fecioară bolnavă rău, «bântuită de duhul cel necurat»; și cum au ajuns aici, s'a și 'ndreptat fata. Apoi într'o zi, ci-că primind împăratul plocon niște purceluși, i-a dat bucătarului să-i gătească într'ascuns și să-i aducă la masă într'un blid acoperit; și vrând el să cerce puterea sfântului i-a zis: blagoslovește, părinte, acești păstrăvi. Iar sfântul blagoslovind, când s'a descoperit blidul, s'au găsit într'adevăr păstrăvi în loc de porci. «Văd că este mare puterea ta, i-a zis împăratul, uimit, — și de aceea vreau să'mi mai faci o minune: dacă vei putea trece nevătămat prin foc, să știi că eu cu toți ai mei ne vom boteza în legea ta». Atunci sfântul ci-ca pōruncit de i-au adus lemne multe și vreascuri din pădure, și s'a aprins un foc mare în fața bisericei, și 'mbrăcând odăjdiile preoțești a luat crucea și evanghelia, și 'ncet a trecut de trei ori prin mijlocul flăcărilor. Iar când a eșit neatins din văpăi, împăratul cu toți ai lui, spăimântați i s'au închinat și'au cerut grabnic taina botezului.

25. Târgu-Jiu.

Pe la toacă plecăm spre Târgu-Jiu. Câți-va nori fumurii călătoresc încet pe bolta albastră a cerului. Șoseaua dreaptă, bătută ca 'n palmă, tae întinsa câmpie ce se desfășură înaintea noastră. La răsărit se văd, peste șirul de dealuri verzi, înălțimile Vulcanului,

cari, împreunându-se pe la cheia Jiului cu măgurile cenușii ale Parângului, alcătuiesc cununa muntoasă a județului Gorj și granița României dinspre Transilvania. După un ceas de drum, pe șes deschis, intrăm într'o pădure mare și frumoasă, de stejari seculari. Ne adâncim în ea, ca 'ntr'o lume tănuită, plină de vrăji. Din desișul ramurilor se cerne întuneric. Trep-tat aerul se răcorește. Crengile încep să se miște frunzele foșnesc de vânt. Fulgere dese, orbitoare, spintecă cerul din ce în ce mai posomorît, și tunete prelungi se aud bubuind în depărtare. Când eșim în limeziș, vedem ploaia, ca o perdea de sulii, dreaptă și întunecoasă, viind dinspre munți și cotropind câmpiile, c'un ropot de oștire îngrozitoare, năprasnică. Tunetele se 'ntețesc, și peste câteva minute un adevărat potop s'abate vijelios asupra noastră. Nu mai vedem nimic. Căii aleargă îndemnați de țipetele vizitiului, speriați, de răpăitul stropilor cari cad, repezi și grei, ca o grindină de gloanțe. Intr'un sfert de ceas toată câmpia e o mare. Cu chiu cu vai ajungem la Brădiceni, unde ne adăpostim sub umbrarul unei cârciume. Țăranii desculți, cu ițarii sumeși până deasupra genunchilor, cu brațele goale încrucișate pe piept, stau în picioare, neclintiți, și privesc cu jale la ogoarele 'necate, la căpițele risipite, la snopii desfăcuți și luați de puhoae, la munca și speranțele lor nimicite într'o clipală. Și nimeni nu scoate-o vorbă, nimeni nu se tângue. E în liniștea aceasta o măreție de eroi de prin cărți, o înțelepciune antică, înălțătoare, care mă umple de respect. Pe chipurile lor uscate e întipărită răbdarea sfântă a Românului, tăria legendară a neamului acestuia oțelit

în dureri, care-a văzut ș'a îndurat atâtea, că nimic nu-l mai poate îngrozi. Incerc să mă dau în vorbă cu ei. Duși pe gânduri, cu privirea pierdută 'n văzduh, îmi răspund scurt și silnic. De obicei țăranul nostru vorbește puțin; nouă, mai ales, celor de la orașe foarte cu greu își deschide inima lui largă și răbdătoare...

Pornim. Ploaia a mai conținut. Satul e pe jumătate în apă. Femei, cu pruncii în brațe, aleargă, țipând, dealungul șanțului prefăcut în gărlă, pe care plutesc împrăștiate copăi, țoale și perine luate de șivoiu.

La asfințitul soarelui intrăm în Târgu-Jiu. Orașul este așezat într'o vâlcea pe marginea Jiului. Un zăvoiu mare de plop și de anini seculari umbrește malurile frumosului râu. Străzile sânt largi și drepte. E liniște ca la țară; și ce aer de bătrâni gânditori au unele case vechi, boerești, tupilate în fundul curții, în desișul lor de arbori!

Se 'nserează. Singur mă primblu prin aleele tăcute ale parcului. Unde și unde câte un felinar clipește 'n frunzișul umed. Spre miază-noapte, munții Gorjului își crestează pe albastrul închis al cerului vârful lor înalte, negre, neregulate. Și 'n tăcerea acestei nopți de vară, freamătul plopilor, șuetul Jiului, par glasuri omenești ce-mi povestesc întâmplări, amintiri dure-roase din vremile de demult... Aici, în orașul acesta retras, își căutau scăparea la 1802 boerii Craiovii, goniți de groaza lui Pasvantoglu, pașa Vidinului; ș'au năvălit atunci peste ei cârjalăii lui Manaf Ibrahim, după ce-au spart bâlciul Clanovului, ș'au prădat case, ș'au dat foc bisericilor, ș'au tăiat bătrâni și copii, și prunci

nevinovați. Pe-așa cumplite vremi, s'a născut aici, în casa logofătului Broșteanu, George Bibescu, care peste patruzeci de ani avea să fie ales domn de boerii pământeni din obșteasca Adunare, moment însemnat în istoria noastră: de-un veac și jumătate nu se mai rostise glasul țării pentru alegerea domnului ei.

Aici amintirile istorice sunt vii, strinse cu pricepută grijă, și păstrate cu sfințenie. Nicăiri n'am găsit atâta iubire de țară, atâta respect pentru trecutul neamului nostru, ca'n orașul acesta liniștit, unde toate parcă te îndeamnă la gânduri frumoase și la fapte bune. Statua lui Tudor Vladimirescu, — așa de potrivit așezată în fața gimnaziului, — această neperitoare întrupare a vitejiei și a jertfii, este și va fi pururea cea mai minunată lecție de patriotism, pentru fragedele generații ce se vor perindă pe dinaintea ei.

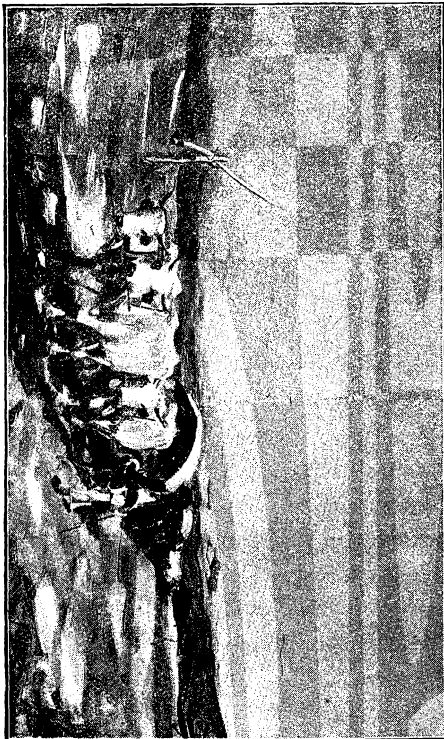
26. Pe Valea Jiului.

De dimineață o luăm în sus, pe șoseaua care duce, prin Bumbesti, la graniță. Drumul s'așterne drept, între două rânduri de arbori, pe malul stâng al Jiului, tăind valea 'mbeșugată ce pleacă de sub poalele munților și se 'mpânzește spre miazăzi, netedă ca o apă. Tresem prin Vădeni, sat vechiu, harnic și coprin, care-și înșiră gospodăriile frumoase de-o parte și de alta a șoselei. În spatele caselor vesele, se 'ntind livezi mari de pomi roditori; de-alungul prispelor atârnă pe culmi velinți vârgate, cămăși înflorite, scurteici și zăvelci cusute cu fluturi. În picioare, la umbra duzilor, femei

înalte, rumene la față, curat îmbrăcate, întind pe rășchitor firele galbene de borangic. Fetele nălbesc pânza mai de vale între sălcii. De departe s'aude în răstim-

Moșnenii muncitori... ce-și poartă vitele și turmele
în imaguri până pe sub codrii Sadului.

Grigorescu.

puri țipătul ascuțit și răsunător al unui herăstrău. Soarele, de-abia răsărit, cerne peste codrii munților, ca o pulbere fină, albăstrie. Drumul, cărările, casele, copacii, toate par mai vesele și mai frumoase, gătite ca

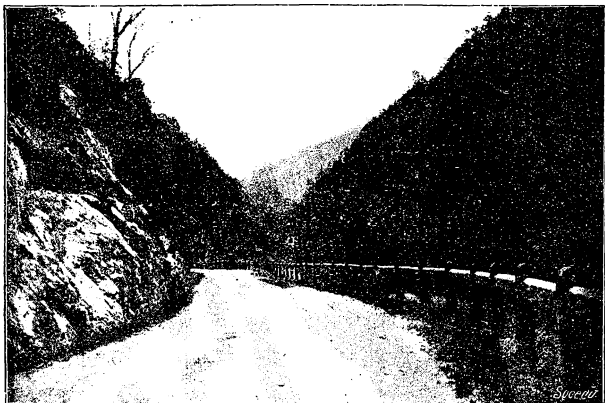

de sărbătoare, în lumina dulce a acestei dimineți senine de vară.

După două ceasuri de drum în câmp deschis printre ogoarele și fânețele spălate de ploaia de ieri, sosim în Bumbești, așezare de moșneni muncitori și cu dare de mână, sat întins și bogat, care-și desfășură livezile și viile aproape pe 'ntreg plaiul Jiului, și-și poartă vitele și turmele în imașuri până pe sub codrii Sadului. Aici, în coasta dinspre Jiu a Bumbesților, s'au descoperit, adâncite în pământ, rămășițele unei cetăți dărăpănate, de pe vremea luptelor lui Traian cu Dacii. Ceva mai în sus, dincolo de schitul Lainici, se văd urmele unor băi romane, ș'ale unui drum de piatră tot de pe vremile acelea.

Cum eșim din vatra satului, cotim la stânga și intrăm, pe spintecătura Jiului, în strâmtoarea munților. E de o frumuseță negrăită drumul acesta până sus, la Polatiștea. Nicăiri n'am văzut desfășurate cu atâta măiestrie, în acelaș cadru, cele trei mari podoabe ale pământului; munții, pădurile, și apa, ca în trecătoarea aceasta spre Petroșani. Soseaua, o prispă netedă scobită 'n brâul stâncos al muntelui, largă de două care și lungă de 29 de kilometri, merge șerpuiind pe marginea Jiului, care-și tae voinicește albia 'n piatră. Codrul răsună de vuetul undelor călătoare. De-o parte și de alta se desfac, în felurite îndoituri, înălțimile sălbatice ale Carpaților, unele goale, colțuroase — prăbușituri deschise ca niște răni în mijlocul desigurilor verzi — altele rotunde, acoperite de păduri mari, întunecoase, nestrăbătute încă de pas omenesc. Pe unele locuri ne uităm cu frică 'n sus,

la stâncile eșite din zid, gata să se rupă și să se prăvale peste noi. Priveliști neașteptate, uimitoare, pururea altele, se desvălesc la fiecare cotitură a drumului... Dar ce zgomot se aude 'nainte noastră? Par urletele unei vijelii năprasnice, ș'amestec de glasuri, și bubuițuri de tunuri. Ai crede că-i pieirea lumii. Este Jiul, puternicul Jiu, care se zbate și strigă, sugrumat între două stânci uriașe ce vor să-i ație calea.

Undele lui colcotă, sfârmate de bolovani, ș'asvârl în aer clăbuci albi, bulgări de zăpadă; curcubeu suptiri tremură în pulberea străvezie a stropilor bătuți de soare. — Voinicul, frumosul râu se smulge din brațele monștrilor, și pleacă hăulind de vale. Iată-l tolănit într'un larg boschet de plute. Apa lui, limpede și potolită, pare-o oglindă culcată 'n ramă de verdeață. Și 'n tăcerea adâncă a codrului, biruitorul doarme,— o ațipire de-o clipă, sub grija bățăliilor viitoare. Din

Ed. veche p. 66

când în când îi vin ajutoare; — pârae repezi, desfundate din văgăuni întunecoase, gonesc curmăturile munțiilor, și-l caută, îl strigă de departe, și Jiul le aude, le chiamă și le soarbe lacom în undele lui.

Uneori păreții nalți de pe delături se desfac, deschizând de-odată ca o spărtură largă în orizont. Toată valea se umple de lumină. Privirile noastre se pierd, uimite, peste mormanele depărtate, care se urcă mereu, fac scară la cer, încălecându-se unele pe altele. Apoi iar se lasă perdeaua, și umbra ne 'nvăluie sub îngusta fâșie de cer întinsă pe grebenii munților.

După un ceas de drum, vedem deschizându-se în dreapta noastră o poiană frumoasă, în mijlocul căreia e așezat schitul Lainici — o bisericuță și câteva chilii, împrejmuite cu leături de brad — unde-și fac mătania opt călugări bătrâni.

— Aici, la noi, e bine — îmi spune starițul — mai trece-o trăsură, mai vezi un om, mai afli cei pe lume; dar e un schituleț în colo, departe, pe munte, — unde-i zice la Răcoarele — mergi patru ceasuri de-aici, și tot prin locuri rele. Acolo, în sălbătăcia și pustietatea aceea, trăesc patru schimnici în adevărata pustinie, ca pe vremea sfinților. De cu toamnă își iau de la noi fâină pentru toată iarna, că, de cum se lasă zăpada, nu mai e chip de răzbătut la ei. Stau, săracii, ș'ascultă, noaptea cum le urlă lupii la fereastră.

E soarele-ameazi. Codrii aburesc, ca după ploae. Nesfârșite se desfășură 'n zarea înaltă încovăerile munților, cu coamele 'n lumină, cu brăe de umbră pe la încheeturi. Înaintea noastră, dunga vânătă a

drumului, ușor trăgănată în suiș, se 'ncolăcește pe grumajii mărețelor stânci, spărgând desișurile de fagi, și merge una cu Jiul, nedespărțit, ca și cum ar vrea să-i arate că mintea, și stăruința, și brațele omenești sânt tot așa de puternice și de străbătătoare, ca și undele lui nebiruite. Nici nu știi unde să te mai uiți. Din toate părțile te chiamă priveliști, care de care mai fantastice. Ar fi de-ajuns frumusețile și minunățiile acestei văi, să le poți dișterne în larg peste 'ntreg cuprinsul unei țări, pentru ca să faci din ea una din cele mai mândre și mai fermecătoare po-doabe ale pământului.

De la cotul stâncos ce-i zice «Cârligul Caprii», mergem o bucată pe jos. Pe lespezile calde de pe marginea șoselei, șopârle aurii, culcate la soare, clipesc somnoros din ochi, ascultând șuetul adormitor al apei și cântecul privighitorilor. De-odată valea se îngustează și se 'ntunecă. Doi munți înalți de piatră își apropie de-asupra noastră vârfurile lor colțuroase. Între ei se deschide ca o poartă uriașă, pe sub arcadele căreia Jiul trece maestos, sunându-și nahlapii de stânci c'un zgomot de fanfară ce ăue prelung prin bolțile acestui castel din basme.

Ne oprim la Păiuș, la vamă. Mai sunt șapte kilometri de-aici până la graniță. E așa de îngustă valea, că pe toată distanța asta, nu s'a putut găsi un loc așezat, pe care să se poată zidi o casă de vamă mai aproape de hotar. După prânz, înaintăm prin strâmtoarea aceasta întunecoasă, pe fundul căreia Jiul curge, ca pe un jghiab scobit în stânci.

Poduri frumoase, tăiate ca 'n marmură, aruncă șoseaua de pe un mal pe altul.

La graniță, Polatiștea vine limpede și grăbită dinspre răsărit, spintecând făgetul unei văi, și se asvârle 'n Jiu, sub podul de piatră care leagă malurile a două țări.

Seara vameșul ne ospătează cu păstrăvi proaspeți și cu erunci.

După masă ne primblăm pe șosea. În liniștea nopții Jiul vuește mai tare. Mii de licurici zburători răsar din întunecimile codrului, stropesc aerul cu luminile lor albăstriei, și trec în roiuri de pe un mal pe altul, țesând peste luciul apei punți străvezii de jerbii fine și tremurătoare. De departe se văd printre ramuri liniile albe ale podului așternut între două stânci, deasupra unei prăbușiri zgomotoase a Jiului. Apa lovită de muchile stâncilor se sfarmă în bulgări sclipitori; din clocotul undelor pripite, fuiuare de argint se desfac în bătaia lunii. Și toate-ți par vedenii dintr'o lume fermecată. În înălțimea zărilor munții își tae pe albastrul cerului coamele lor neregulate. Pădurile dorm în șuetul izvoarelor. Stelele clipeșc, scuturând pe ape pulberea luminii lor.

27. Pe înălțimile Părângului.

De la Păiuș până la Novaci facem o jumătate de zi. Șoseaua e largă, dreaptă, netedă. Mai pe toată întinderea ei, începând dela Bumbeshți încolo, sunt înșirați de-o parte și de alta pomi roditori, cari-și

apleacă drumeților crengile lor încărcate de fructe răcoritoare. Ci-că binefacerea aceasta se datorește unui duhovnic dela Polovraci, care, în loc de mă-tăanii, acatiste și zile de post pentru ertarea păcatelor, hotără fiecărui credincios să sădească un număr de pomi pe marginea drumului mare — și vorba lui a fost lege.

Pe la prânz intrăm în Novaci — un sat lung, de nu se mai sfârșește, așezat la poalele munților, în frumoasa vale a Gilortului. Casele albe, învălitate cu draniță, răsar ici colo, prefirate pe tăpșanele cuprinse de livezi. Prin mijlocul satului trece Gilortul, puind în mișcare, cu undele-i harnice, mori, pive și joagăre, de-al căror vuet răsună zăvoiuł de anini, ce se întinde de-alungul râului. De cu seară năimim cai, și ne pregătim merinde pentru trei zile.

În zori pornim. Satul rămâne 'n ceață. După un ceas de drum printr'o pădure de fagi și de goruni, eșim în luminiș. Pe dealul sterp, acoperit de-o iarbă mărunță și crăpat de arșiță, caili gâfâind sub noi, iau pripoarele în piept. Doi plăeși înalți și trupeși merg pe lângă cai. Ei calcă ușor și lin, ca și cum ar pluti. Un drumeac îngust, săpat cu multă greutate, pleacă din coasta Novacilor și urcă, șerpuind printre surpături și vârtoape mâncate de șuvoae, până la Titvele. Aici descălecăm, după cinci ceasuri de drum, și intrăm în răcoroasa pădure de brazi, ce acopere ca o căciulă vârful țuguiat al muntelui. În mijlocul acestei păduri, străbătută de izvoare, sunt câteva case de lemn — locuinți de vară pentru iubitorii de liniște, de aer curat și de natură frumoasă. Gustăm

și noi, două ceasuri, farmecul acestui colț de raiu, și pornim mai departe. Cum eșim din pădure apucăm la dreapta, și după un ceas de suiș anevoios ne

oprim pe vârful Păpușii, munte gol și singuratic, înfipt deasupra Titvelor ca o căpățână de zahăr. De aici, în zarea largă ce se deschide în jurul nostru, vedem limpede coamele munților cum se înșiră în depărtări, spre miază - noapte și apus ne îngrădesc piscurile pleșuve ale Vulcanului cari pornesc din fund, din coastele Oslii,

Grigorescu.

Căii găfâind... iau pripoarele în piept.

și vin, în clocotișuri, până în spintecătura Jiului, de unde încep să se ridice și să se înlănțue gheburile din ce în ce mai mari ale Părângului, falnicul munte acoperit odinioară de ghețuri, din a

căror înceată topire i-au rămas pe zănoagele dela
Găuri turme de stânci albe rotunjite de frecarea

Unde, și unde vedem turme de oi presărate
pe linpezisul plaurilor.

Grigorescu.

apeior, iar printre ele lacuri albastre și minunate
căderi de izvoare, cari fac din acest munte una din
cele mai frumoase podoabe ale Carpaților noștri. In
fund, de la apus spre răsărit se înșiră ca niște sen-

tinele uriașele vârvare: Comanda Prisloapelor, Gri-vele, Mândra care se ridică la o înălțime de peste 2500 de metri, Gruiu, Pâclișa, Piatra-Tăiată, Coasta lui Rusu.—Din spatele Mohorului, grebenii Părângului, se despart în două șiruri, și apucând între ei undele Lotrului, de la obârșie, le împreună mai încolo cu ale Lotriții, și le duc în hiolă de vale, clăbucindu-le de stânci, până dincolo de Brezoiu, unde Lotrul se varsă în Olt. Numai spre miază-zi privirea scapă și se adâncește în limpezișul văilor. Pe strunga aceasta de lumină, departe în fundul zării, vedem cuibărite la un loc câteva pete argintii, sclipitoare, ca niște cioburi de oglindă în bătaia soarelui. Acolo-i Târgu-Jiu.

Ne scoborim pe partea cealaltă a Păpușii, și scăpătăm pe-o tarniță întinsă acoperită de o iarbă subțire, uscată și lunecoasă.

Până la toacă mergem tot pe locuri deschise. De jur împrejur avem marea panoramă a munților. Unde și unde vedem turme de oi presărate pe limpezișul plaiurilor; isvoare cu sclipiri de oțel tivesc poalele codrilor. Și nici un sgomot nu s'aude, nici un fum nu se ridică în largă pustietate a zărilor. Cei doi plăeși se uită mereu la soare—ceasornicul și călăuza lor prin coclaurile acestea fără drum și fără adăpost. Ne lăsăm în vale, și mergem o bucată pe matca bolovănoasă a unui pârâu. Apoi facem la stânga și intrăm într'o pădure de molifți. Pădurea-i deasă și pripoarele râpoase. Ne dăm pe jos și cu caii de frâu, urcăm, urcăm din greu pe cărările încălcite și întunecoase, printre stânci prăbușite, peste

copaci doborâți de trăsnete, lungiți în neorânduială ca niște leșuri de uriași după un războiu năprasnic. Incepe să se întunece, și noi horbăcăm mereu. În desișul nemărginit ochii noștri caută cu dor o zare de lumină. Tăcerea plăeșilor ne pune pe gânduri.

— Nu ne-om fi rătăcit, nea Gheorghe...

— Aș, că doar am ajuns.

De sus, de departe s'aude un câne lătrând, apoi alții. Înaintea noastră albește, ca o ferăstrue, o geană de lumină, la marginea cōdrului. Mai suim un dâmb și ieșim într'o poiană largă pe vârful Mohorului, unde ne adăpostim pe noapte la stâna lui Iordache.

28. Pe coama Mohorului.

Se crapă de ziuă. Bacii își pregătesc gălețile pentru mulsoare. Oile behăesc înghesuindu-se la strungă. Văile sunt înecate de ceață. Pădurile, vârfurile munților parcă plutesc în aer. Departe, dinspre curmătura Oltețului slomnește pe poalele cerului lumina albă a zorilor, și norii argintii prind a se rumeni pe margini.

Într'acolo zarea se limpezește și măgurile par doborâte ca de bătaia unei flăcări. O geană roșie se aprinde, la îngemănarea pământului cu cerul. Incet se saltă soarele, rotund și scânteetor. Negurile se risipesc. Plaiurile verzi, brobonite de rouă, par bătute cu diamante.

Incălecăm, ș'o luăm înainte, pe coama Mohorului, spre Piatra Tăiată. Ca 'ntr'o minunată panoramă ni

se arată acum, de jur împrejur, îndoiturile Carpaților cu crestele încununate de raze, cu văile adânci și întunecoase, spintecate de izvoare repezi, și umbrite de păduri seculare. Mă uit uimit la vârfurile acestea stâncoase ce se înalță în cer ca niște falnice turnuri de cetăți, și gândul mă duce cu sute de ani în urmă în trecutul viforos al neamului nostru. Din câte primejdii nu ne-au scăpat pe vremuri munții și codrii aceștia! Aici în întăriturile acestea zidite de Dumnezeu, au stat adăpostiți aproape o mie de ani strămoșii noștri, când prin șesurile Dunării, curgeau puhoalele de barbari, când noroadele sălbatice ale Asiei se năpusteau cu duiumul împingându-se unele pe altele asupra Europei, jăfuind orașele și pustiind pământul pe unde treceau. În munții aceștia s'a încheșat tăria și unitatea neamului românesc. Ei au fost ocrotirea și scăparea noastră în zilele de groază, cetatea sfântă în care s'au păstrat așa de curate credințele și limba, și datinile poporului nostru. În locurile acestea tănuite, pe veci îngrădite de străjile Carpaților, plutesc umbrele strămoșilor noștri, de înainte de descălecătoare. Aici, în șoptitul izvoarelor și în freamătul codrilor, a răsunat pentru întâia oară frumoașa noastră doină,—și nu e pârau, nici plaiu, de care să nu fie legată o amintire scumpă sufletului nostru, nu e vârf de munte, în tot cuprinsul acesta, care să nu-și aibă povestea și cântecul lui.

Mai târziu, după ce-au conținut năvălirile și s'au scoborit ai noștri iar la șesuri, de câte ori o primejdie mare ne-a amenințat, munții ne-au chemat în adăposturile lor, și vai de dușmanul care ne-a ur-

mărit în întăriturile cetății noastre! Când Carol Robert, trufașul rege al Ungariei, și-a împins oștile în câmpiile Olteniei, și, la sfatul de pace al blândului nostru voivod Alexandru Basarab, i-a răspuns semeț că «el e păstorul oilor sale și-l va scoate de barbă din vizuina lui», — Românii îl atraseră cu încetul într'o vale strâmtă și întunecoasă din munții Gorjului, și deodată, ca prin farmec, cu buburi asurzitoare stâncile începură a se rostogoli din înălțimi, și toată falnica lui oaste, învălmășită și zdrobită sub grindina de bolovani, pieri în fundul acelei râpi. Și 'n sutele de ani cari au mai curs de atunci, câte n'au văzut, Doamne, munții aceștia, de câte ori n'au răsunat codrii și văile acestea de buciumpul vitejilor noștri plăeși!

29. In Novaci.

Suntem pe Piatra-Tăiată, la o înălțime de peste 2200 de metri. In depărtare, munții rotunzi se văd ca niște mușuroae, pe ei pădurile de brazi par pete de cerneală. Un vânt rece, cu lapoviță, bațe dinspre miază-noapte și culcă pe jnepi palele albe de nori. Și cum se schimbă de repede vremea! Aci e soare, aci se 'ntunecă. Se războesc stihiile ca 'n zilele babei, Tăcerea și pustietatea în care ne aflăm, văile prăpăstioase prin cari am trecut, priveliștile uimitoare ș'a-tât de felurite ce ni-au lunecat pe dinaintea ochilor, fac să ni se pară foarte depărtată lumea din care am plecat, ș'un sentiment de neliniște, de grijă, pare

că 'nvăluie dorul și nerăbdarea noastră de a ne vedea mai curând în Novaci.

Ne lăsăm de vale pe făgașele puhoaelor, și după vr'o două ceasuri de scoborâș prin ponoare și desisuri, ce păreau că nu mai au sfârșit, sosim la obârșia Gilortului, sub Coasta Pietroasă, ș'o luăm oblu printre stânci pe matca prăpăstioasă a râului.

Seara, târziu, ajungem osteniți în Novaci.

Adouazi, Duminică, e horă mare la cărcima din mijlocul satului. Ce chipuri rumene și frumoase au Novăcenii, și ce curat se poartă, și câtă cuviință e în vorba, în privirea, în mișcările lor! Pe aici n'au putut răsbate nici dresurile, nici stămburile orașelor. Cămășile albe cusute cu arnici și cu fluturi, maramele 'nvârstate de borangic, scurteicile 'nflorite și sumăeșele cu ciucuri, vâlnicele de lână negre vârgate cu roșu, bețele 'nguste cusute cu mărgеле, ȋtarii de dimie albă — toate sunt țesute și lucrate 'n casă. Și ce bine-l prinde pe Român portul acesta al lui, așa de curat, așa de simplu și de frumos!

Nevestele se piaptână cu conciu și se 'mbrobodesc cu ștergare lungi. De obicei ele nu joacă, ci stau de-o parte, în picioare, și privesc. Fetele-și împletesc în cozi panglicuțe și flori de câmp, la gât poartă și-raguri de mărgеле colorate, și la brâu busuioc — floarea dragostii.

În picioare, doi țărani tineri, Novăceni, zic, unul din scripcă și altul din cobză. În jurul lor, în roată largă, se mișcă încet, în dulce legănare, strămoșasca horă, joc potolit, tacticos, în care se prind și oameni mai în vrăstă, uneori moși cu barba albă — ca să-și

mai aduc' aminte de când erau și ei tineri. La țară *hora* e temeiul jocului. Ea înfățișează în închipuirea poporului, ca și în cântecele poezilor, împăcarea, frăția, unirea tuturoră într'un singur cuget, — e veche, dela întemeierea neamului nostru, ș'aceeași a rămas în toate părțile locuite de Români. Celelalte jocuri (brâul, sârba, căzăceasca, țăitura, joiana, bătuta, învârtita, ca la Breaza ș. a.) se mai amestecă, se mai schimbă după locuri.—Unele sunt vijelioase, cu mișcări repezi și smâncite, cu încleștări de brațe și 'nvârtejiri amețitoare, ce parc'ar da să 'nchipue o luptă, o răpire, o rupere de fugă.

Un farmec deosebit au «chiotele» sau «strigătele» pe cari le rostesc, în tactul jocului, cu glas trăgănat, jumătate vorbă, jumătate cântec, flăcăii cei mai deștepți din sat.

Aici, la joc, își spun tare dorul și păsul inimii lor, în versuri scurte, făcute sau numai potrivite de ei, duioase și gingașe pentr'o logodnică iubită :

«Sucă-mi-te, suveicuță,
Dacă știi că 'mi ești drăguță ;
Sucă-mi-te suveicea
Dacă știi că ești a mea ;
Și te sucă 'ntr'un picior,
Dacă știi toarce fuior —
Și te sucă 'ntr'amândouă,
De știi țese pânză nouă !»

glumețe și pilduitoare în pofida fetelor cari n'au rost la treabă :

«Fetele dintre Vâlcele
Spală iile 'n ulcele,

Și le 'ntinde pe zăbrele
 Și latră câinii la ele.
 Le ridică mai în sus —
 Latră câinii ca la urs.»

înțepătoare și fără îndurare cu cele cari se țin numai
 de petreceri și nu-și văd de casă :

«La argea nu știu să țes,
 La horă mă 'ndes, mă 'ndes!»

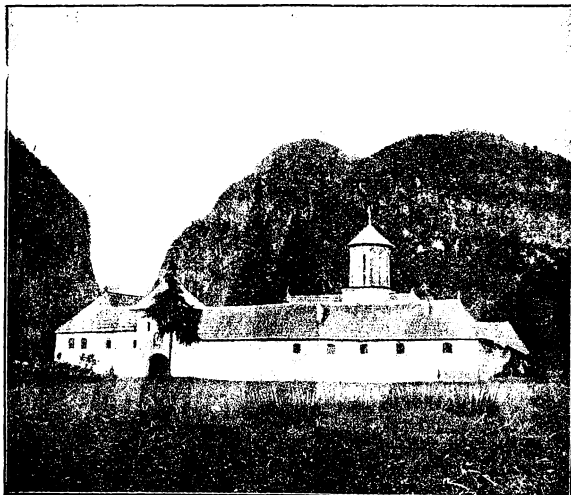
sau :

«La drăguța jucăușă
 Stă gunoiul după ușă ;
 La drăguța 'n joc voinică,
 Spală oala' tu pisică !

30. Mănăstirea și Peștera Polovraci.

Pe la toacă plecăm spre Polovraci peste dealurile
 ce se culcă pe lângă poalele munților. Vremea-i fru-
 moasă și drumul bun. După vr'un ceas de urcușuri
 și scoborișuri printre porumbiști dăm în satul Baia
 de fier, așezat pe o costișă clisoasă, spartă de grop-
 niți, — băi din cari se scotea odinioară fier pentru
 trebuințele țării. De aici ne lăsăm în valea adâncă
 a Oltețului și mergem puțin în sus, pe matcă. Râul
 curge repede și sgomotos printr'o rariște de anini
 subțiri și svelți, ale căror ramuri se 'ndoaie ș'acopăr
 drumul cu bolți de frunziș. Trecem prin vad și urcăm
 pieziș malul înalt și râpos din stânga. De-asupra
 ieșim într'un șes larg și neted pe care e așezat satul
 Polovraci. Mănăstirea, unde ne găzduim pe noapte,

e retrasă mai în fund, într'o margine de crâng, la eșirea Oltețului din munți. Un zid vechiu de piatră amestecată cu cărămidă împrejmuiește acest adăpost liniștit, în care pusnicesc șapte călugări. O curte îngustă, acoperită de iarbă, în mijloc biseriçuța, zidită a 1704 de jupân Danciu Părăianu ; în tindă, pe păretele din față e zugrăvit iadul — spaima păcătoșilor;

Mănăstirea Polovraci.

lângă ușă, pe ușorul din dreapta stă scris cu slove vechi de mâna lui Tudor Vladimirescu : «Am venit și eu robul lui Dumnezeu la această sfântă și dumnezească mănăstire pre vremea de la 821 Maiu 28 în zilele lui Alexandru Ipsilant V. V. Sluger Vladimirescu». De jur împrejur chilioi vechi, joase — unele părăsite și dărăpănate ; aripa dinspre Olteț, mai înaltă, mai a-

rătoasă, își înșiră în lungul pridvorului odăile arhondaricului și ale stăreției, ale căror ferestre mici privesc ca niște ochi bătrânești la cei doi molifți înalți și falnici din fața bisericii: puternici și nepăsători de anii cari trec, ei își ridică în slăvi bogata lor podoabă de cetini pururea verzi, pe când în jurul lor toate se învechesc și se părăduesc.

A doua zi de dimineață plecăm la «Peșteră». Mergem din vatra mănăstirei ca o jumătate de ceas, în sus, pe spintecătura Oltețului. O cărăruie sucită ne duce prin crăpăturile păretelui din stânga; ne urcăm pe brăe înguste de piatră, pe margini de prăpăstii, pe unde de-abia trecem agățându-ne uneori cu mâinile de colțurile stâncilor; jos, sub noi, la adâncimi amețitoare urlă vâltoarele Oltețului. Intrarea peșterei e largă și se aseamănă cu tinda unei biserici mari scobită 'n piatră. Călugărul care ne însoțește aprinde-o lumânare de ceară și pășește încet 'naintea noastră. La slaba lumină ce joacă pe pereții umezi și întunecoși ai peșterii vedem o bogăție uimitoare de stalactite și stalagmite — ciucuri mari de piatră atârnați de tavan, ca niște țurțuri de ghiață, gata să se împreune cu alții ce cresc de jos în sus — plăzmuirea minunată a picăturii de apă, care strecurându-se prin steiuri, în mii și mii de ani de stăruință, cioplește stâncile, topește piatra, și face din ea ce vrea. Inaintăm mai bine de o jumătate de ceas în uriașa hrubă, ale cărei bolți răsună fioros de pașii și de glasurile noastre, și de pe ai cărei pereți întunecoși par gata să se desprindă tot felul de vedenii fantastice: balauri încolăciți pe stânci năruite, trupuri

trunchiate, brațe întinse în întuneric, animale diforme, monștri ce te privesc amenințători din firidele lor negre, chipuri omenești învălitate 'n zăbrance de piatră.

— Mai ține mult așa, părinte ?

— Ehei, Domnișorilor, zile 'ntregi să mergem, și nu-i dăm de capăt. Am auzit și eu din vechi că sparge pe dedesupt două șiruri de munți și răspunde tocmai în Transilvania.

Gândul că ne-am putea rătăci, c'am putea rămânea fără pic de lumină în boștura aceasta umedă și fioroasă, ne tae pofta de a merge mai departe.

Și lung, îngrijitor de lung ni se pare drumul la întoarcere. Călugărul ne spune că 'n vechime a fost aici capiștea păgânilor, și — ca și cum le-ar fi văzut aievea — ne povestește cum a trăit în tainița asta Zamolxe, zeul Dacilor, — cum, odată din bătrân s'a făcut tânăr ș'a mers de-a îmbărbătat poporul la luptă, — cum, însfârșit, după ce au răzbătut pe-aici Romanii și s'au măsurat viteaz cu viteaz, ș'a văzut el prăpădul și risipa norodului lui, de jalea înfrângerii a închis ochii și s'a făcut duh, și'n clipa aceea s'a deslegat, așa din senin, o vijelie cumplită, și s'au răscolit stihiile toate, cât, din învălmășagul lor, pământul s'a lămurit cu altă față, cu alte neamuri și cu alte legi, — și de-atunci ne tragem noi, Românii, suflet nou și 'nvăpăiat, trezit în zile de vifor, din zângănit de paveze și zbârnăit de săgeți... iar stropii ce se preling și picură și azi din steiurile-acestea sunt lacrimile lui Zamolxe.

În sfârșit!... Când ne-am văzut iar la lumină, ni s'a părut c'am înviaț din morți. Afară eră soare.

Codrii aburiau. Un dulce miros de rășină îmbălsămă aerul căldicel. În vale răsună, ca un tropot de cai, goana năprasnică a Oltețului. Sus de tot, în limpezișul cerului albastru, se învârteă încet, în roate largi, tot mai largi, un vultur cu aripele întinse.

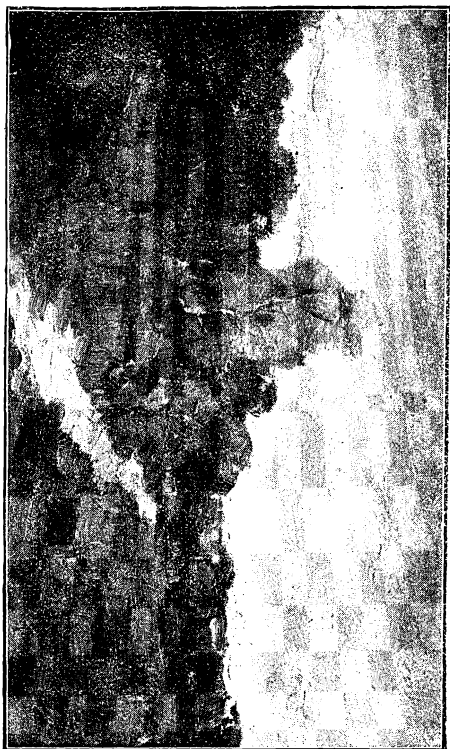
31. În Vâlcea.

Pe la nămezi pornim înainte pe șoseaua netedă, care taie de-a curmezișul dealurile ce se lasă din poalele Parângului și se întind buziș între Olteț și Olt până în câmpiile Romanaților. Văi și coline sunt înecate de soarele arzător de Iuliu și nici-o abureală de vânt. Iarba și tufele prăfuite de pe marginea drumului pălesc, ca bătute de pară. În depărtare, miriștele scânteiază. Pe imașurile dezvelite oile stau grămadă, cu botul în pământ, înghesuite una într'alta, ca să-și ție umbră. Crâmpei de nor nu se zărește, — tot cerul pare că arde de-asupra noastră. Aerul tremură de zăpușală, și ochii ne dor de-atâta lumină. Într'un nor de praf, și urmăriți de o droaie de câini cari ne asurzesc, străbatem satul Fometești, așezat la curmătura dealului Gurguiata, în spatele muntelui Slătioara; și pe la toacă ajungem în târgușorul Horez, așternut pe opcina Ursanilor, cu dughenile lui mici înșirate de-oparte și de alta pe-o singură uliță. Mai mergem o jumătate de ceas printre dealuri acoperite de păduri și sosim la mănăstirea Horez, întemeiată de familia Brâncovenilor către sfârșitul veacului al șaptesprezecilea.

Aici suntem în mijlocul județului Vâlcea, podoaba mândrei Oltenii și unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării. Multe și minunate lucruri are de văzut

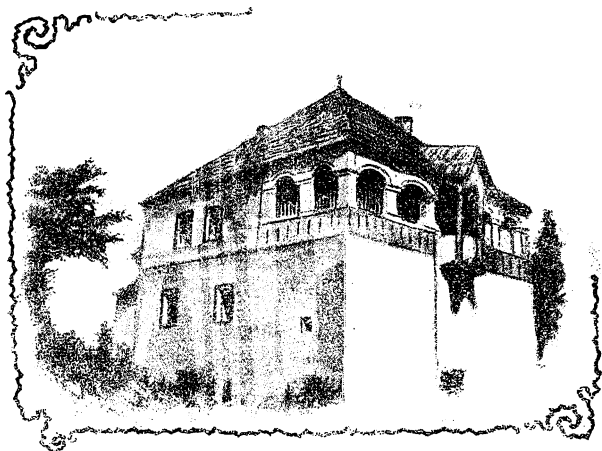
Iarba și tufele prăfuite de pe marginea drumului
pălesc, ca hârtie de pară.

Trigorescu.

călătorul în Vâlcea. Numai când îi străbați văile ei încântătoare, umbrite de livezi, spintecate de izvoare repezi ș'acoperite de lanuri îmbelșugate, înțelegi și grija cea mare cu care-și zideau locuințele și sfânta

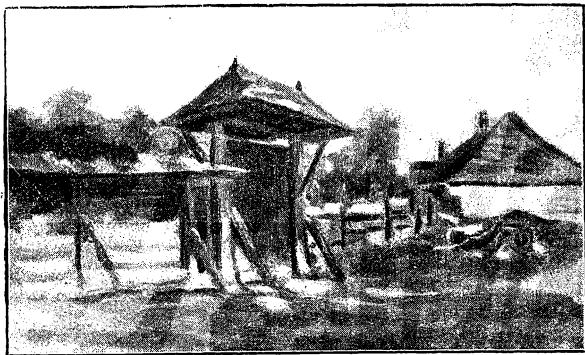
dragoste de pământ a vechilor moșneni, cari se în-
tăriau, ca în niște cetățui, în culele lor înalte, și, în
zile de neliniște și de năvăliri, trăgeau plugul sub
șopron, zăvorau ușile de fier și s'așezau cu flintele
la metereze. S'au împărțit gospodăriile de-odinioară,
moșiile s'au duminat pe mulțimea gurilor, multe din
averi s'au înstrăinat, și culele — micile castele ale
Vâlcenilor — s'au părăginit. Astăzi, urmașul vechiului

moșnean, stăpân pe-o palmă de loc — «boer încins
cu teiu», — își pune drobul de mămăligă 'n sân și
'ncalecă pe deșelate o umbră de cal; dar de supus
nu-l supune nevoia, ori cât de sărac ar fi, el slugă
nu se bagă, și când îl întrebi de unde-i, își dă că-
ciula pe ceafă și-ți răspunde semeț: «sânt Vâlcean» —
ca și când tot județul ar fi al lui. Și are într'adevăr
de ce să fie mândru. Acestei bogate fășii de pământ,

ce se lasă din culmea Plătăneștilor ca o perdea lungă și grea, cu falduri largi, natura i-a dat cu amândouă mâinile din toate frumusețile și din toate comorile cu cari-i înzestrată țara românească. Pâinea și sarea — simbolul strămoșesc al îndestulării și al ospitalității patriei noastre — se găesc în Vâlcea, să sature un popor. Pe valea Oltului, de la Ocne 'n jos vezi numai lanuri de grâu, fânețe și întinse ogoare de porumb. La miazăzi, chiar în pragul județului, cum vii dinspre Romanați, ai în față dealul viilor, vestitele podgorii dela Drăgășani; păduri de nuci seculari și de pruni împodobesc colinile cât vezi cu ochii; dela gura Cernișoarii în sus, între Olteț și Olt, Vâlcea e o livadă încântătoare, cu văi străbătute de ape limpezi, cu pajști înflorite pe sub poalele codrilor, cu sate vesele pe marginea râurilor, cu drumuri albe și netede, ce s'aștern ca niște dungi de lumină pe brăele verzi ale dealurilor. Și bogăția aceasta de priveliști atrăgătoare, darurile și frumusețile acestui pământ binecuvântat au croit o fire mai deosebită țăranului de aici. În privirea lui deșteaptă, în portul lui îngrijit, în umbletul lui semeț, cu pieptul înainte și cu fruntea sus, în vorba lui cumpănită și desghețată, și 'n felul cum te întâmpină și te ospătează în cei patru părți ai lui, are ceva din măreția blândă a naturii care-l încunjoară, din dărnicia largă a pământului pe care trăește, din aerul curat și sănătos pe care-l respiră. De la cea dintâi vorbă, de cum îți zice «bună-ziua», simți că ai de a face c'un om de ispravă, gata să-ți dea un sfat bun, o mână de ajutor, dacă e nevoie, și asta — fără socoteli negustorești, fără nici un gând

de răsplată, mulțumit că i-ai adus prilej să facă și el un bine. Și câtă plăcere simți să vezi cum își iubește țăranul Vâlcean toate lucrurile gospodăriei lui, cum caută să le înfrumusețeze, și în tot ce face să pue ceva din sufletul lui, din gustul și priceperea lui, din darul mâinilor lui meștere și răbdătoare. Mă oprisem la o casă țărănească de pe valea Cernei, și mă uitam cu drag la poarta ogrăzii — o poartă grea

O poartă grea de stejar.

Grigorescu.

de stejar, lucrată toată în sculpturi migăloase, cum se lucrau în vremile vechi și bune ușile sfintelor biserici.

— De cine e făcută poarta asta așa frumoasă? — întreb pe tânărul gospodar, care ne rugă cu stăruință să poftim înăuntru.

— A, e de mult — a fost la casa bătrânească... e făcută de un unchiu al tatei, Ilie Rotaru îi zicea lui.

— Azi nu se mai fac lucruri de astea...

— Ba pe aici se fac. Lucrăm și noi, așa, cât ne tae capu.

Și ne-a dus în casă, și ne-a arătat un războiu de țesut, ș'un gherghef, ș'o furcă de tors, și multe alte scule de-ale casei, lucrute toate de mâna lui, împodobite cu tot felul de înflorituri săpate în lemn, ca de cel mai iscusit meșter.

Și ce simplu, ce frumos ne spunea, zâmbind de mirarea noastră:

— Astea, iarna le lucrăm, când nu prea avem ce face... Stăm la vatră și ciopârtim și noi, ba una, ba alta, ca să nu ședem de geaba, și ca să mai treacă ziua. Nu-i vorbă, tot atâta se toarce și c'o furcă mai așa, dar parcă-ți umblă mâna mai ușor pe-o sculă frumoasă, și, nu știi cum, ese și lucru mai curat. Și pe urmă, rămâne la feciori, și-și aduc și ei aminte, — cum pomenim și noi, bunăoară, pe unchiu tatei. De câteori ne uităm la poarta lui, parcă-l vedem pe el...

Grija aceasta de a-și lega vieța de un lucrîșor care va rămânea pe urma lui, la care se vor uita feciorii cu drag, când el nu va mai fi, — această duioasă întindere de brațe, a celui care se duce, spre cei cari or să vie, este semnul unei simțiri alese, ș'al unei bunătați largi, înălțătoare, pe care țăranul Vâlcean pare c'o respiră cu aerul sănătos al văilor și al pădurilor cari-l încunjoară.

32. Pe cheia Bistriții.

Dela mănăstirea Horez în sus, locurile se sălbătăcesc, văile-s tot mai înguste și mai răpoase, dealurile acoperite de păduri se 'ncolăcesc, se 'ncalecă și închid zarea din toate părțile. E așa de adâncă și de sfântă tăcerea, că înaintezi cu grijă, pare că ți-e frică să nu deștepți, cu zgomotul trecerei tale, cine știe ce ființi legendare adormite de mii de ani în liniștea acestor pustietăți. După vr'un ceas de drum cotit prin strâmtoni și desișuri întunecoase, auzi un vuet, o gălgăire de izvoare, ca și cum o stavilă s'ar fi abătut deodată din calea undelor nerăbdătoare, — valea se deschide, codrii se trag la o parte, o priveliște neașteptată, negrăit de mândră, se înfățișează ochilor. Sus, pe brâul muntelui din față răsar dintre copaci turnușele mănăstirii Arnota, sfânt lăcaș în care se odihnesc oasele bunului și milostivului nostru Domn Matei Basarab. Jos, la poalele muntelui, pe malul drept al Bistriței, s'așterne o poiană de toată frumuseța, în mijlocul ei se ridică zidurile cenușii ale mănăstirii Bistrița, clădire mare, arătoasă, — întemeiată acum patru sute de ani de Barbu Țraioveanul, ban al Craiovei, unul din stâlpii vechei și puternicei familii a Pârvuleștilor, cu care Domnii de pe vremuri căutau să se înru-dească, pentru mai buna pază și îngrădire a tronului.

De-aici încolo nu mai poți răzbate decât cu piciorul. Chiar din spatele mănăstirii intri în cheia Bistriței, în lumea prăpăstiilor și-a vâltorilor : tot muntele e crăpat de sus și până jos, și pe fundul acestei

tăeturi, între înalții păreți de piatră, s'asvârle Bistrița, vijelios bătându-și nahlapii de stânci, c'un zgomot asurzitor. În păretele din dreapta, la o înălțime amețitoare de-asupra torentului, se deschide peștera Sfântului Grigore. O potecuță cu trepte scobite în piatră te duce de-alungul cheiei, pe sub creasta muntelui, la gura unei vizuini înguste, prin care de-abia te strecuri, și mergi târâș prin întuneric ca vr'o zece pași, până dai sub o boltă înaltă care primește puțină lumină de-afară prin crăpăturile păretelui din dreapta; apoi te cobori pe sfărmături de pietre în tinda peșterei, la paraclisul Sfântului Grigore; de-aici se despart două hrube adânci, întunecoase; una a «lilieilor» unde într'adevăr huzuresc acești zburători ai nopții, ca în propria lor domnie, — alta «a chilieii» care te sue prin fel de fel de cotituri la o chilioară părăsită, cu icoane șterse, cu pereții afumați, acoperiți de vechi pisanii — urmele pusnicilor cari, retrași din lume, și-au fost închis viața de bună voe în tainițele acestea umede și întunecoase.

Toți munții de prin părțile acestea sunt sparți și scorboroșiți de ape. Cărări înguste și primejdioase te poartă pe margini de prăpăstii, în adâncul cărora ți-e frică să te uiți. Pe unele locuri pământul sună sub picior ca o boltă. Pe sus vezi stânci uriașe scoase din zid, gata să se prăbușească. Copaci chirciți, schilozi, cu ramuri strâmbe, ies de prin crăpăturile păreților de piatră. Te crezi într'o lume dărăpănată, pustiită în urma unui mare dezastru. Doar glasul apelor zbuciumate răsună ca un bocet în tăcerea și neclintirea atâtor ruini.

33. Râmnicu-Vâlci. Valea Oltului.

Dela obârșia Bistriței, de sub curmătura Văleaului, mergi mai bine de trei ceasuri spre răsărit, pe sub codrii ce se lasă din culmea Părăngului, și dai de cheia Recei, în pragul căreia se deschide fantastica peșteră Stogu. Te sui anevoe pe-o lungă scară de grohotiș până la intrarea ei largă, triumphiulară, din vârful căreia atârnă o stalactită de mărimea unui om aproape, podoabă uimitoare, ce pare că înadins stă spânzurată acolo ca să te vestească de ce minunății ai să vezi mai departe. Intr'adevăr, deabia faci vr'o douăzeci de pași în gârliciul peșterei, și te găsești în lăuntrul unei bolți uriașe, din tavanul și de pe părății căreia atârnă mii de stalactite lucii și străvezii, candelabre, potire acoperite cu năframe de piatră, ciucuri mari și perdele horbotate, din încreșturile cărora se preling și cad picături de apă («lapte de piatră») pe creștetele stalagmitelor de jos ce cresc în felurite forme, înălțându-se spre podoabele de sus. Mai în fund găsești tidve de urși, oase risipite de cine știe câte mii de ani; pe sub părătele din dreapta un isvor lunecă încet, cu sclipiri argintii, răsfirându-și apa limpede ca o pânză de lumină pe lespezi netede de alabastru; hrube înguste se deschid pe de lături tainiți încălcite te scoboară în adâncimile întunecoase ale muntelui, în cari înaintezi orbăcând, — și dela o vreme păsești tot mai încet, tot mai cu grijă, — temeri nedeslușite te năvălesc, începi s'ascuți tăcerea

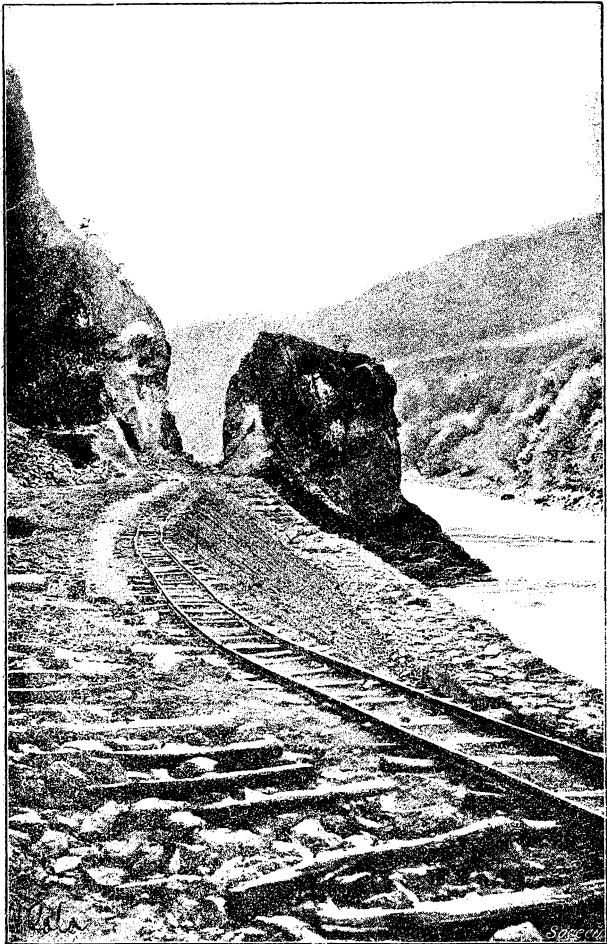
pustiului, ca un copil lăsat singur în întuneric, — dorul de lumina soarelui te cheamă îndărăt.

Pe sub seară scoborim în satul Olăneștii, vestit prin băile lui de ape minerale și prin marmura care se găsește în munte. A doua zi dimineață sântem în Râmnicu-Vâlci. Orașul se urcă pe un tapșan trăgănat, pe malul drept al Oltului. Biserici multe își înalță turnurile strălucitoare dintre copaci; case vechi, tupilate sub coperișuri mari înegrite de ploi, par adâncite în amintirea bunelor vremuri de demult. În fund dealul Capela îngrădește vederea spre munți; în partea dinspre miazănoapte-i Episcopia, așezată aici de pe la jumătatea veacului al paisprezecelea; dincolo, spre miazăzi, se 'ntinde «zăvoiul» — grădina publică a orașului. Cum eși din Râmnic pe șoseaua ce sue spre Râu-Vadului, vezi în stânga «Cetățuia», un schituleț înfipt în vârful unui deal înalt și țuguet, loc de strajă și de apărare în zilele de viforoase 'n-văluiri. Aici a fost prins Radu dela Afumați și ucis, împreună cu fiul său Vlad, de boerii țării răsculați sub Neagoe Vornicul și Drăgan Postelnicul la 1529. În fața Cetățuei, de partea cealaltă a orașului se ridică, tot așa în formă de stog, dealul Troian, pe vârful căruia generalul Magheru își așezase tabăra de panduri gata de luptă, în mișcarea dela 1848. Toată valea Oltului, această mare cetate ocrotitoare a Românilor în zile de primejdie, este plină de amintiri istorice. Nu e zidire veche, ruină, movilă de pământ, de care să niu fie legat un cântec, o legendă, un nume de viteaz. Pe aici au străbătut Romanii în inima Daciei, lăsând lagăre întărite la *Pons Aluti*, la

Buridava și la *Praetorium*. Sfinte ni-s văile și măgurile acestea, — ele au văzut aeeva chipul măreț al lui Traian, — codrii lor au răsunat de tropotul cailor cari duceau la biruință pe cei mai mari și mai îndrăzneți cuceritori ai lumii; sfânt ni-i râul acesta cu apa învolburată și cu nisip de aur, — în undele lui s'au oglindit lucitoarele scuturi cu cei doi prunci cari sug la lupoaică, — ostașii secerători de pe columna lui Traian sânt legionarii, cari acum optsprezece veacuri, în drumul lor spre Sarmisagetuza, s'au oprit în holdele părăsite de pe valea Oltului ș'au secerat un lan de grâu, ca să-și facă provizie.

Drumul larg și neted șerpuește pe malul drept al Oltului. Lungi s'aștern peste luncă umbrele plopilor înșirați pe marginea șoselii; sclipesc în soare ca niște bănuți de argint frunzele sălciilor aplecate pe apă, și e liniște, n'auzi decât șuetul Oltului, în aer e un miros de fân și de pădure, peste dealurile verzi ce se înșiră înaintea noastră se ridică uriaș muntele Cozia cu creștetul pleșuv în soare. După un ceas și jumătate de drum sosim în Călimănești, sat cuprins și frumos așezat pe malul drept al Oltului. În marginea de sus sunt băile și marele otel, în care vara e atâta lume, și zarvă, și mișcare, că te crezi în mijlocul unui oraș. Ceva mai încolo, la zece minute cu piciorul, sânt binecuvântătoarele izvoare — vestitele ape dela Căciulata. În fața otelului e un ostrov cu fâneață și drumuri printre copaci, — în mijlocul ostrovului e o bisericuță veche, zidită de Ion Neagoe Voivod pe la începutul veacului al șaisprezecelea. Sus, pe malul celălalt e satul Jiblea; pe-

acolo trece noua cale ferată, care desfundă munții și răzbate prin strunga dela Turnu-Roșu în Transilvania. Intre Jiblea și Călimănești e un pod umblător. De-aici valea începe să se mai strâmteze, cordii se lasă din înălțimi până 'n matca Oltului, șoseaua pe unele locuri e scobită 'n stânci. Puțin mai în sus de izvoarele Căciulatei, răsar din Olt sfintele ziduri ale mănăstirii Cozia. Clădită de Mircea Voivod, aici în spintecătura Carpaților, această mănăstire istorică a fost nu numai un loc de retragere și de rugăciune pentru cei cuvioși, ci și o cetate de pază și de ocrotire în zile de primejdie. Vechile încăperi s'au schimbat, s'au refăcut, un turn întreg din aripa stângă s'a desprins și s'a prăbușit în apă, numai zidul de-afară, în care bat valurile Oltului de mai bine de cinci sute de ani, și biserica din millocul curții au înfruntat puterea stricătoare a vremii. În lăuntrul acestei biserici cu frumoasa-i catapiteazmă ce pare o horbotă de marmură, cu pereții afumați, cu jilțuri de piatră lustruite de vechime, la puțina lumină ce străbate prin ferestrele-i înguste, nespuse de tristeți apar chipurile sfinților, ciopârțite de sușițele păgânești, — din ochii lor sgâriați pare că vezi lacrimi curgând. Aici, sub o lespede cu slove șterse odihnesc oasele marelui Voivod Mihai Viteazu: Maica Teofana, Doamna Florica și Nicolae Vodă. Un călugăr bătrân ne spune că, de lângă strana din stânga altarului, se face o hrubă 'n jos care merge pe subt albia Oltului și răspunde dincolo pe celălalt mal: pe-aici a scăpat Mircea într'o dimineață când au năvălit Turcii pe neașteptate de-au spart zidurile mă-

«Masa lui Mircea». — «Masa lui Traian».

năstirii, au jefuit-o și i-au dat foc, iar stâncă pe care a stat și-a ospătat bătrânul voivod în ziua aceea, o stâncă singuratică sub care urlă vâltorile Oltului, se chiamă și azi «masa lui Mircea». În dreptul mănăstirii, pe malul stâng, e locul numit Bivolari, unde s'au descoperit ruini de băi romane, un izvor cald și urmele unui drum vechiu ce se pierde printre stânci. Sus, pe brâul muntelui, ascuns în codru e un metoh al Coziei, schitul Turnu: în apropiere, pe o stâncă înaltă se văd părașinile unei zidiri îndrăznețe — vr'o strajă romană pe Olt — călugării îi zic «Turnu lui Traian».

Dela Cozia 'n sus șoseaua urcă șerpuiind prin spin-tecătura din ce în ce mai strâmtă și mai prăpăstioasă a munților. Isoare limpezi, cu sclipiri de oțel, s'asvârl printre stânci în valurile grele, tulburi, gălbui, ale mărețului Olt. Freamătă codrii de vuetul apelor. Departe, pe zările 'nalte, verzi, peste pădurile posomorâte, câte-o poiană verde bătută de soare. Drumul se dă după îndoiturile Oltului schimbând priveliștile ca într'o panoramă, așa că nici nu bagi de seamă cum trec cele cinci ore pe cari le faci cu trăsura de la Râmnic până la graniță. Cam pe la jumătatea acestui drum, cum scapeți de după un morman de stânci năruite, de odată munții se dau la o parte, o luncă veselă, luminoasă se deschide jos la poalele codrilor, vezi înainte un pod alb, mai departe drumul urcă iar și, cotind pe după o coastă, se pierde ca o dungă de fum. În stânga se desface o vale largă cu livezi și ogoare de porumb așternute la soare. Din fundul acestei văi s'aude viind un vuet, ca un ropot

de ploaie,—e Lotrul, vijeliosul Lotru, care, isvorând din depărtatele steuri ale Părângului, taie de-a curmezișul partea de miază noapte a Vâlcii, deschide plaiuri frumoase, holde neașteptate și vetre de gospodari în ascunzătorile munților, mișcă mori, pive și herăstrae, și vine mândru să-și verse în Olt undele-i limpezi, ce parc'aduc cu ele culoarea pajiștilor, răcoarea și freamătul codrilor prin cari au trecut. De pe podul înalt, așternut pe gura Lotrului, ne uităm cum undele-i verzui ale acestui râu învârstează pânza lată a Oltului, întinzând pe lângă malul din dreapta o fâșie luminoasă, ca și cum apele celor două râuri împreunate n'ar vrea să se amestice.

La câteva minute de-aici, pe valea Lotrului, într'un adevărat colț de raiu, e așezat satul Brezoiu. Mulți orașeni iubitori de natură, de liniște și de aer curat, vin să-și petreacă vara aici. În fața satului, dincolo de Lotru, se înalță ca un foișor Țurțudanul, de pe al cărui creștet pleșuv și ascuțit se deschid priveliști mărețe în depărtarea zărilor, peste spinările vinete ale munților și pe văile înoptate de codri, pe fermecătoarele văi, prin cari șerpuiesc luminoase cele două râuri. În spatele Țurțudanului se văd la rând trei munți golași, trei namile de stânci ce se rotunjesc în sus ca niște turle uriașe: oamenii de pe aici le-au dat numele sfinților Mihail, Gavril și Vasile. Tot pe Lotru, dar în fund de tot, dincolo de meterezele Părângului, e Voineasa, sat mare și bogat, tăinuit în mijlocul codrilor silhii, într'un luminiș adăpostit, unde iernele sunt dulci și verile răcoroase, unde viața retrasă și tihnită a aceluia cuib de Români ne amintește

așa de bine veacurile petrecute de strămoșii noștri în ascunzătorile Carpaților, pe când curgeau pe șesurile Dunării puhoalele de barbari.

Delá gura Lotrului în sus șoseaua se îndoaie, în urcușuri trăgănate, prin adâncă deschizătură a Oltului, al cărui torent rupând stăvilarele munților, aci, strâns între ziduri de stânci, gonește de vale cu zgomot de vijelie, aci, întins la poalele unui codru, se odihnește molcom și străveziu pe largi așternuturi de nisip. Drumul nostru pe valea Oltului se încheie la granița țării, din sus de râul Vadului, la strunga dela Turnu-Roșu, care, în vechime, întărită de Romani, purtă mărețul nume de «*Poarta lui Traian*». Aici Oltul desfundă munții, spintecându-i din creștet până 'n temelie, și-și deschide drum larg în văile noastre. Pe undele lui ne vin cântece duioase din Ardeal, glasuri de dor din Țara Bârsei, tânguitoare doine din câmpiile Făgărașului, — pe undele lui ne vin amintiri sfinte din Avrig, din satul care ne-a dat pe cel dintăiu dascăl român — pe nemuritorul Gheorghe Lazăr. De aici ne uităm, și cu drag, și cu durere, în sus pe albia Oltului... Dincolo de munții aceștia sunt frați de-ai noștri, ș'acolo e o parte însemnată din istoria noastră. — Câte steaguri n'au fluturat pe aici, câte oști n'au curs prin strunga aceasta, în multele și sângeroasele războaie pe cari au avut a le purtă strămoșii noștri cu neamurile megieșe!

34. La Câineni.

Ne 'ntoarcem de vale 'n Câineni, sat mare așezat de o parte și de alta a Oltului, ca la o fugă de cal din pragul țării. Aici e răspântia vechilor drumuri de șleau cari leagă Oltenia și Valahia mare cu Transilvania, — aici e întâiul popas al chervanelor ce vin de dincolo 'ncărcate cu mărfuri, și umplu bățătura cârciumelor, toamna mai ales, pe vremea iarmarocului dela Râureni. Trecem de partea cealaltă a Oltului pe un pod plutitor.

Soarele scapătă în asfințit puind cununi de aur pe creștetele codrilor. Acum, de pe țărmlul stâng, în pacea amurgului, aruncăm cea din urmă privire dincolo, pe pământul Olteniei, în acea grădină frumoasă, plină de podoabe, de cântece și de legende, pe acel pământ binecuvântat în care râurile curg pe nisip de aur, munții, învăliși de codri nemăsurați, ascund în sânul lor comori, necunoscute, dealurile sânt acoperite de vii și de livezi, câmpiile de holde înbelșugate. În Oltenia și-au înfipt Romanii cele dintâi steaguri cuceritoare, și tot în Oltenia am avut cel dintâi voivodat; iar la zile grele Oltenia ne-a dat pe Mihai Viteazu, pe frații Buzești, pe Tudor Vladimirescu, atâtea suflete mari, atâtea pagini frumoase și înălțătoare în istoria neamului nostru.

Inchisă între Carpați, Dunăre și Olt, partea aceasta a țării, păzită chiar de hotarele ei, a fost mai puțin bântuită de năvălirile barbarilor și mai apărată de amestecul popoarelor străine. În ea s'au păstrat ne

atinse și firea, și graiul, și portul românesc. Casele, livezile, drumurile în Oltenia sânt mai îngrijite decât în alte părți, și oamenii sînt mai dezghețați, mai iubitori de țară, mai cu credință în Dumnezeu. Pe mar-

Păstor.

|Grigorescu.

ginea șoselelor, pe la fântâni și pe la răspântii, adesea vezi cruci zugrăvite, icoane așezate prin copaci, sfinte semne de credință, cari amintesc că pretutindeni e casa Domnului,—în fața lor drumețul se oprește, își ia căciula în mână stângă, își pleacă fruntea cu e-
vlavie și se închină.

Păstor în munți, plutaș pe Olt, plugar la câmp,

sau precupeț la târg, băștinașul mândrei Oltenii e pretutindenea «cruce de voinic», Român deștept și vrednic, făcut să ție piept nevoilor, pururea semeț, încrezător în el, gata să lupte morțiș pentru ceea ce i s'o părea lui că-i sfânta dreptate,—în firea lui aprigă și svăpăiată, în pornirea lui caldă la visuri mari și la fapte îndrăznețe are ceva din Popa Farcaș, și ceva din Banul Mărăcine. Tinerețea aceasta înflăcărată, prisosul acesta de viață, au făcut să se zică despre Olteni că au «*douăzeci și patru de măsele*».

35. Pe Argeș. Curtea de Argeș.

De mânecate pornim călări din Căineni pe drumul neted ce se lasă, șerpuint printre colinele plaiului Loviștea, în valea mândră și bogată a Topologului. Trecem prin șirul de sate ce-și aștern livezile și holdele pe poalele trăgănate ale muntelui Cozia, și pe la o amiază scoborim în Sălătruc, sat de chereștii și drăniceri, așezat între păduri de brad pe apa Topologului, ce izvorăște de sub pripoarele Făgărașului, tae 'n lung toată partea muntoasă a județului Argeș pân' în măgurile Pleșoiului, și se revarsă în Olt, puțin mai în sus de gura Luncavățului. Pe valea asta, în satul Bălcești, s'a născut acum optzeci de ani, Nicolae Bălcescu, unul din cei mai mari scriitori ai noștri, înflăcăratul patriot de la 48 și neîntrecutul povestitor al celor mai glorioase zile din vieța neamului nostru.

De la Sălătruc lăsăm drumul mare ș'o luăm oblu,

pe cărări de codru și pe scursuri de puhoae, peste culmea Comarnicului, care se desface din muntele Negoiu, cel mai înalt vârf al Carpaților noștri, (2547 m.), și-și întinde spinarea, ca un zid despărțitor, între cele două văi frumoase și rodnice ale acestui județ: valea Topologului și valea Argeșului. Pe la toacă sosim în satul Căpățineni. O dulce boare adie dinspre miază-noapte. Câțiva nori albi își alunecă umbrele pe desișul verde al codrilor. Freamătă valea de vuetul morilor ș'al ferăstraelor. În apropierea acestui sat, între doi munți păduroși, pe vârful unei stânci uriașe de-asupra râului Argeș, stă singuratică, pustie și dărăpănată, «Cetatea lui Vlad Țepeș», la zidurile căreia se zice c'au muncit, ca salahori, boerii Târgovișteni, răzvrățiți în potriva cruntului Domn. Tot pe valea asta, puțin mai în jos, în dreptul satului Poenarii, se văd dărămăturile palatului domnesc zidit de Țepeș Vodă cu aceiași salahori. Pe vremile acelea de bântuire și de jaf, aici, în locurile acestea depărtate și sălbatice, în ascunzătorile acestea păzite de întunecoasa desime a codrilor, își închideă vajnicul voivod soția și averile, iar el se lăsă cu oastea la câmp și stă vitejește în calea vrăjmașilor ce ne călcau hotarele.

În amurgit sosim la Curtea de Argeș. Cine-ar mai zice azi că acest orașel retras, liniștit, cu căsuțele lui joase, împrăștiate pe coasta unui deal, a fost odinioară capitala țării! Nimic — nici măcar ruinele nu i-au mai rămas din vechia-i mărire. În jurul Bisericei Domnești, unde se odihnesc oasele primului nostru voivod Radu Negru, de abia se mai văd, din bălării, urmele ve-

chiului palat al Basarabilor. Și totuși, călători din toate părțile lumii se abat cu drag prin părțile acestea. Ei vin să vadă minunata zidire care întrupează visul voivodului-artist de-acum patru sute de ani. În mijlocul unei lunci, ce se așterne puțin mai în sus pe malul stâng al Argeșului, la poalele Carpaților, ca din vrăjirea unor basme, răsare uimitor de frumoasă, cu turlele ei svelte aurite, încinsă de brâe albe sculptate în piatră, strălucitoare ca un juvaer, mândra biserică a Curții de Argeș. Ridicată pe la începutul veacului al șeaisprezecilea, de înțeleptul și cuviosul Domn Neagoe Basarab, stricată apoi de vreme, de foc și de cutremure, ea a fost din nou întemeiată și împodobită după vechile-i izvoade în zilele gloriosului nostru rege Carol I. Zidită toată în piatră, îmbrăcată ca 'ntr'o rețea de sculpturi migălite cu o rară măiestrie, clădirea întreagă pare c'ar fi dintr'o singură bucată, și, ori din ce parte o privești îți înfățișează o desăvârșită armonie de linii și de proporții. E fără îndoială una din cele mai frumoase biserici a răsăritului creștin. Vechea legendă spune că meșterul Manole, pentru ca s'o poată isprăvi, a trebuit să îngroape de vie în zidurile ei pe buna și scumpa lui soție, — vrând înțelepciunea poporului să ne arate cu aceasta, câtă jertfă și tărie de suflet se cere unui om, ca să poată duce până la sfârșit, o așa de grea, o așa de măreață și de minunată lucrare. — În fața bisericii, pe partea cealaltă a drumului, e vestita și bine-cuvântata cișmea, numită «Fântâna lui Manole».

Puțin mai la deal, în marginea luncii, e așezat palatul Episcopiei de Argeș, reînnoit odată cu biserica. Dela una din ferestrele acestui palat îmi las privirea

'n jos, pe vălea adormită sub farmecul lunei. Noaptea e limpede și răcoroasă. Peste toate domnește o liniște, care te 'ndeamnă la visuri. Numai Argeșul, călător fără odihnă, trece hăulind pe spintecătura văilor, și

undele lui vorbesc într'una, când mai tare, când mai încet. Vorbesc undele lui de măreția și frumusețile Negoiiului, din coapsa căruia au izvorât, — de codrii lui deși, adânci, nestrăbătuți, unde fiarele șed fără frică tolănite 'n luminișuri, ș'ascultă ca omul cântecul privighitorilor, unde mușchiul e moale ca perna de

puf, și izvoarele albe ca spuma laptelui, și brazii așa de nalți, că-ți cade căciula din cap când stai să te uiți în vârful lor. Vorbesc undele Argeșului de strășnicia stâncilor dela Chei, pe cari le-au biruit și le-au lăsat în urmă ca pe niște cetăți dărăpănate, vorbesc de comorile pământului acestuia îngrășat cu sângele atâtor viteji, de mândrețea plaiurilor, de rodnicia pășunilor și holdelor pe cari le scaldă, de turmele pe cari le-au adăpat, de chioțele ciobanilor și de tânguirea dulce a doînelor, pe cari le-au ascultat cu drag în lungă și zbuciumată lor călătorie. Trece bătrânul Argeș de vale, îndoindu-și albia spre răsărit pe lângă orașul Pitești, unde s'au născut frații Dumitru și Ion Brătianu — două figuri mari, luminoase, în istoria politică a patriei noastre, — de-aici, din ce în ce mai potolit se lasă în largul neteziș al câmpiilor, și, după ce-și trage în matca-i nisipoasă, din stânga Neajlovul și Glavaciocul, din dreapta Vâlsanul, Râul-Doamnei, Sabarul și Dâmbovița, abate spre miazăzi, tae șesul Ilfovului și merge de se toarnă 'n Dunăre, în dreptul Olteniții.

---

36. Câmpulung.

Dela Curtea de Argeș o luăm de-a dreptul peste muscele, și după șase ceasuri de umblet mai mult prin pădure, sosim pe la prânzul cel mare în Câmpulung. Orașul se întinde pe-o vale răcoroasă, la poalele munților. Dealuri acoperite de livezi îl adăpostesc de vânturi, Râul Târgului îl spală și-l învesește cu un-

dele lui limpezi și gălăgioase. Străzile sânt drepte, curate, umbrite de arbori, — mai toate casele au grădină : unde te uiți numai flori, răzoare de flori pe lângă oștețe, glastre de flori în cerdacuri și pe la ferestre, — orașul tot e împodobit cu flori.

Aici, la locul acesta liniștit, retras, a descălecat acum șase sute de ani primul nostru Voivod Radu Negru, care s'a scoborit din Făgăraș pe matca Dâmboviții, ș'a venit să 'ntemeze «țară nouă» dincoace de Carpați. Aici s'a așezat cea dintâi capitală a României, — cuibul de scurtă odihnă al legendarului vultur menit să despice atâtea vijelii cu sboru-i îndrăzneț — aici s'a rădicat de norocosul descălecător cea dintâi *biserică domnească*, în amintirea acelor zile mari și însemnate, dela cari un alt drum ni se deschide, și începe o nouă istorie pentru neamul nostru.

Mă opresc gânditor în fața chipului de bronz al falnicului Basarab — păstor cuminte care și-a tras turma din bătaia fiarelor. — Cum să nu te simți mândru că ești Român, și cum să nu rămâi uimit de tăria neamului tău, și să nu-l slăvești, când cugeți la câte s'au petrecut de-atunci... la câte primejdii au învăluit mâna aceasta de oameni semănată pe brăele Carpaților, — șase veacuri de lupte și de zbu-cium, șase veacuri de neadormită și dârză împotrivire la năvala atător vrăjmași, cari—aduceau, în țara asta blândă, urgia și jaful războiului cu toate cruzimile lui : stricarea gospodăriilor și sălbăticia oamenilor, isvoarele munților roșite de sânge, orașele 'n flăcări, femei desculțe, cu prunci în brațe, aler-

gând pe lanurile pustiite, sute de leşuri zăcând neîngropate pe marginea drumurilor!... Şi ce de viteji şi-au pus zilele lor punte biruinţii, până să răsară şi pentru noi mult aşteptata zi de mântuire şi de linişte! N'a fost pe lume un neam mai încercat ca al nostru. N'a fost popor care să-şi fi plătit mai scump dreptul de a trăi în ţara şi 'n legea lui, popor care să-l fi împins la jertfe mai mari adâncă dragoste de moşie şi dorul de neatârnare.

37. Rucăr-Dâmbovicioara.

Dela Câmpu-lung plecăm la Rucăr pe frumoasa şosea care s'aşterne ca o prispă netedă pe vârful Mateiaşului, de unde 'n largi şerpuiiri trăgănite se lasă 'n valea Dâmboviţii, ascultă şuetul apelor şi zgomotul morilor şi joagărelor dela Dragoslave şi dela Rucăr, apoi o rătează 'n sus peste măgurile umbrite de brazi, şi trece, prin strunga dela Pajera, dincolo, în ţara Bârsei. Ne oprim câteva minute la Nămăeşti, la mănăstirea de călugăriţe, adăpostită 'ntre copaci, cu vestita bisericuţă scobită în inima unei stânci, pe coasta verde a unui deal, de pe care se vede 'n jos, ca 'ntr'o panoramă, oraşul Câmpu-lung cu mândrele-i împrejurimi. După două ceasuri de drum intrăm în Rucăr, sat mare, aproape un oraşel, aşezat sub straşina Carpaţilor, la răspântia a două ape, în una din cele mai încântătoare văi ale judeţului Muscel. Toate te învelesc aici: aerul curat, freamătul pădurii, şuetul apelor, casele albe presărate printre copaci, înfăţi-

șarea mândră și voinicească a gospodarilor, chipul rumân și luminos al Rucărencelor, și portul lor adevărat românesc, țesut, lucrat și înflorit de mâna lor,

Pe coasta unui deal

Grigorescu.

c'o măestrie pe care nu știu singure de unde au învățat-o. În jurul acestui cuib fericit munții își desfășură podoabele lor de o măreție sălbatecă, țancuri ascuțite ies vinete din întunecimile pădurilor de brazi

și stau înșirate, ca niște străji de veci, pe granițele zării, la îngânarea pământului cu cerul. De-asupra

Rucăreancă.

Grigorescu.

tuturora, în fund spre miază noapte, își ridică Păpușa creștetu-i înalt, rotund ca o turlă de biserică.

De-acolo, din coapsele Păpușii, zbugnește Răușorul, șivoiu puternic, care sparge meterezele de stânci ce-i stau în cale, soarbe izvoarele codrilor, și 'n goana-i

Căreiuță la Rucăr.

Grigorescu.

neună strigă, se ceartă, se bate cu grămezile de bolovani ce vor să-i astupe matca, — involburat și alb de spumă sosește 'n Rucăr, și Rucărenii cum îl văd, îl pun la treabă: ei au porumb de măcinat, sumane

de bătut, bușteni de retezat și de 'nfeliat în scânduri, — și Râușorul, sprinten și harnic se înhamă la toate, pe toate le face cu drag, iar când isprăvește lucrul, voios se duce de se culcă în patul larg al Dâmboviții, râul norocos care-a călăuzit pașii celui dintăi Voivod al Munteniei și care străbate Capitala, unde s'a încoronat cel dintăi Rege al țării Românești.

Din Rucăr plecăm călări la Dâmbovicioara. Șoseaua se urcă 'n cotituri mari trăgănite, peste grebenii stâncoși ai Scărișoarilor, având în stânga zidul de peatră al muntelui, în dreapta desfășurarea văilor, aci repezi, adânci, prăpăstioase, aci larg deschise în tăpșane regulate, acoperite unele de fâneață, altele de păduri răcoroase. Dela podul Dâmboviții, lăsăm șoseaua și cârmim la stânga pe drumeacul petros ce merge în sus pe lângă herăstraele Dâmbovicioarei. Dar iată că în fața noastră se ridică un munte înalt și năpraznic, de crezi c' aici e sfârșitul lumii. Neapropiem, și deodată, la o cotitură, ni se deschide, printre două stânci colțuroase, intrarea în lăuntrul muntelui, cheia adâncă și îngustă a Dâmbovicioarei. E răcoare și vuetul apei răsună așa de tare, că nu-ți mai auzi glasul. De pe fundul acestei prăpăstii, ne uităm cu groază 'n sus la namilele de stânci anițate de păreții cheii, ca niște dihanii ce stau la pândă, gata să se prăbușască peste noi.

De-asupra noastră se zărește un petecuț de cer sprijinit, ca un capac albastru, pe crestele ascuțite ale înaltelor ziduri ce ne îngrădesc în umbra lor veșnică. Pe sus vezi câte un brad eșind strâmb și chir-cit din crăpătura unei stânci, mirat și el de fioroasa

singurătate în care se găsește, întinzându-și cetenele triste, în așteptarea zadarnică a unei raze de soare. Mergem așa, în sus, pe matca întortochiată a râului, vre-o jumătate de ceas, și deodată cheia se lărgește: în perețele din dreapta, de-asupra unei prispe de piatră, se deschide gura neagră a «Peșterei», în hăul căruia intrăm cu lumânări aprinse. E un întuneric rece, umed, apăsător, din când în când auzi câte un strop picurând din tavanul scund, și'n jocul slabei noastre lumini, pe pereții umezi și scofâlciți ai hrubei, se înșiră tot felul de vedenii urite. Mă cred într'o lume din basme. Un glas bătrânesc pare că vine de departe, din adâncul beznei, și-mi spune: «In văgăunele acestea au trăit, fără foc, fără lumină, goi, slabi și 'nfricoșați cei dintâi oameni — strămoșii voștri ai tuturoră — din fundul acestor tainiți au izvorât încetul cu încetul miile de popoare ce-au împânzit pământul . . . Măsoară drumul pe care l-a străbătut, numără stepenele pe cari le-a suit omenirea, dela sălbătăcia și întunecimea acestor vizuini până la puterea și strălucirea ei de azi, și vezi din ce depărtată obârșie te tragi, și câtă muncă i-a trebuit vieții, ca să se desfacă din noaptea ce-o învăluia la început, și să iasă tot mai în larg, tot mai în lumină . . .»

«Mai în larg, mai în lumină . . .» Înțelesul acestor cuvinte capătă aici o deosebită însemnare, și mereu mi le rostesc în gând, nerăbdător de a eși mai curând din peșteră; mereu îmi revin pe buze, tot timpul cât scobor lunga strămtoare a cheii. Mi-e așa de

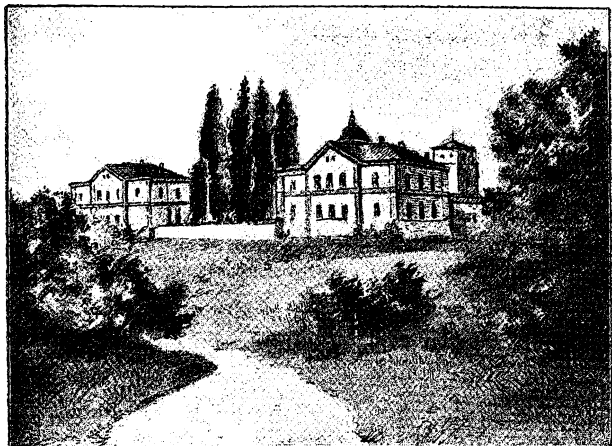
dor de cer, de soare, de arbori, — un vac de om mi se pare de când n'am mai văzut pământ întins și verde înaintea mea.

38. Târgoviștea. Ruinile.

Dormim noaptea la Podul Dâmboviții, un sat cuibărit în fundul unei văi adânci, închis din toate părțile, ca o căldare. Pe creasta zidului dinspre miază-noapte se văd rămășițele unui vechiu castel. Nu se știe al cui a fost. Bătrânii spun c'ășa l-au apucat. Mulți au căutat comori pe sub ziduri, căci mereu se zăria noaptea jucând o pară albastră, acolo, la «Ruina Pustie» cum îi zic ei. Ceva mai în jos, dincoace de ruinile cetății lui Negru-Vodă, pe malul drept al Dâmboviții, e satul Stoenеști, unde s'a retras Mihai-Viteazu, acum trei sute de ani aproape să-și odihnească mica lui oaste, în urma strălucitei biruinți dela Călugăreni.

Dela podul Dâmboviții o luăm spre răsărit, pe cărări de turme peste muscele; prin codri de brad și de fag, suim din greu muntele Leota, care se desface din culmea Bârsei și se lasă 'n podișuri trăgănate până 'n măgurile de var și de cărbune dela Șotânga. Mânem la o stână pe vârful Leotii. A doua zi ne scoborîm în valea Ialomicioarei, și pe la asfințitul soarelui sosim la Târgoviștea. Orașul e așternut în limpeziș, pe malul drept al Ialomiții. Un lung șir de coline, acoperite cu vii, îngrădesc zarea spre răsărit, iar în mijlocul acestor coline, pe vârful cel mai înalt, se vede ridicându-se falnică dintre copaci

mănăstirea Dealului; întreagă, strălucitoare, stă mândră în fața orașului, ca și cum vremea ar fi adormit la pragul ei. Acolo în tinda bisericii; într'o raclă de sticlă, se păstrează capul lui Radu cel Mare, întemeetorul mănăstirii (acum patru-sute de ani), și capul lui Mihai-Viteazu, pe a cărui frunte a strălucit, în fulgerarea unei clipe de noroc, cea mai glorioasă

Mănăstirea Dealului.

coroană, la care a ținut vreodată visul de mărire și de dreptate al neamului românesc.

Aici, în Târgoviște, și-a așezat Mircea Vodă scaunul domniei cătră sfârșitul veacului al paisprezecelea, — și, fiind lunca deschisă și fără apărare, a făcut șanțuri și ziduri tari împrejurul cetății, — și 333 de ani a rămas aici capitala țării. În vremea asta orașul a fost adesea bântuit de oștile turcești, și cu toate ne-

norocirile cari l-au învăluit, a mers înainte, s'a ridicat, și s'a îmbogățit mereu. Domni după Domni l-au înfrumusețat și l-au dăruit cu Mitropolie, cu biserici, cu tipografie; sub înțeleapta și blânda stăpânire a lui Matei Basarab, mulțimea norodului ajunsese la 60.000 de suflete.

Ce viață, ce zarvă trebuie să fi fost odinioară pe ulițele acestea, astăzi așa de liniștite, aproape triste! Aici bătea inima țării, cu toate grijile și bucuriile ei. Aici veneau negustorii din Veneția, din Genova și dela Țarigrad. Ei aduceau în acest «Damasc al României» scule și covoare scumpe, mătăsuri cusute cu fir de aur, haine și podoabe pentru Mitropoliții și Gospodarii țării, pentru Domnițele și bogatele jupânese de pe vremuri. Și de-aici porniau, pe cele patru porți ale cetății, chervanele 'ncărcate cu lână, cu miere, cu sare și cu zaherele, ce 'mprăștiau vestea despre dărnicia și 'mbeșugarea pământului nostru până 'n cele mai depărtate schele ale Europii.

Acum Târgoviștea e un oraș de amintiri. Zidurile cetății s'au năruit, șanțurile s'au astupat, pe unde se 'ntindeau palatele și edecurile Mitropoliei, astăzi e obor de vite, iar curțile domnești, mândrele curți de pe malul Ialomiții, în lăuntrul cărora s'a urzit o parte așa de însemnată din istoria patriei noastre, au rămas părăginite, — un morman de ruini înecate de bălării, bolți surpate, grămezi de moloz sprijinind câteva ziduri afumate, în cari se văd ca niște răni spărturile ferestrelor, lărgite de ploii. O singură odaie își mai păstrează cei patru pereți lăturalnici: din mijlocul ei se 'nalță doi salcâmi. În toate părțile se'n-

tind desişuri mari de bozii și de urzici, — de jur împrejur pământul crește, ca și cum ar vrea să năpădească și să înghită și aceste biete rămășiți din ceea ce-a fost odată fala și podoaba Târgoviștii. Ce

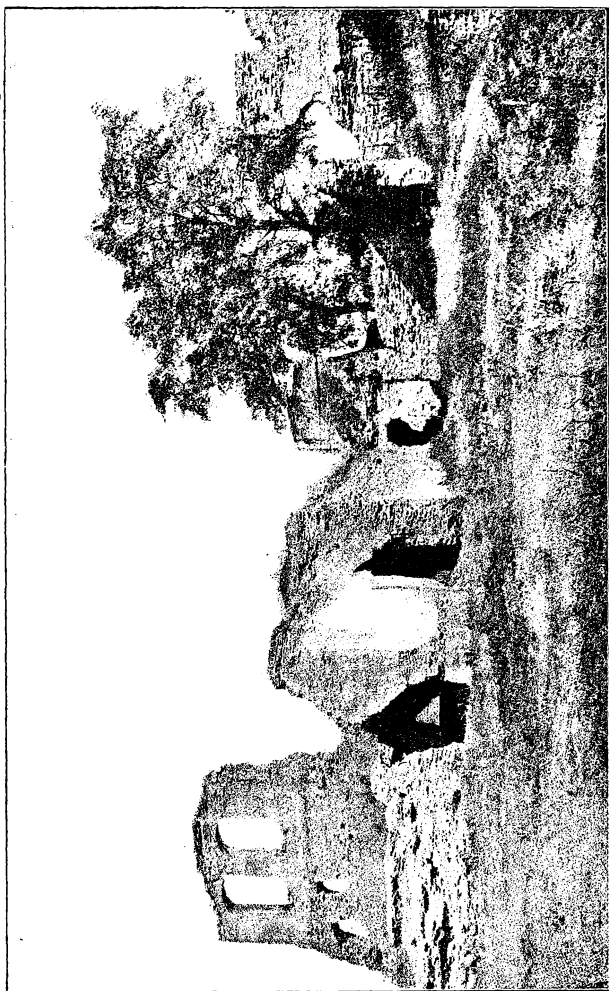
păcat că nu ni s'a putut păstra măcar palatul acesta, ca o mărturie scumpă a vremilor trecute! Am fi venit aici din toate unghiurile țării, am fi alergat aici, ca la o școală înălțătoare, să ascultăm șoapta zidurilor sfinte și să trăim o parte vie din istoria neamului nostru. Am fi pășit cucernici prin sălile largi și tăcute ale bătrânilor Voivozi, ș'am fi putut zice: pe ușa asta a intrat Marele Mircea

Chervan.

Grigorescu.

când s'a întors biruitor dela Rovine; dela fereastra asta se uită cruntul Țepeș peste orașul lui domolit și spălat

Ruinele palatului Domnănești din Târgoviște.

de fără-de legi; în jilțul acesta a stat Viteazul Mihai, pe când în mintea lui cutezătoare se împânzia un vis mareț, — o țară întinsă, puternică și glorioasă, — toată suflarea românească sub un singur sceptru. Dar a bătut nemilos viforul vremii, mai aprig de cât războaele și de cât focul, ș'a pustiit mândrele curți, ș'a surpat zidurile falnicului palat, în încăperile căruia n'a stat nici un Domn fanariot. Numai biserica a rămas, cu sfinții ei sgâriați de suliiile Turcilor, și înaltul turn al Chindiei, unde veghiau străjile și unde bătea meterhaneaua, când s'așezau Domnii la masă.

Doarme bătrâna Târgoviște, cetatea atâtor glorioase amintiri. Un moment de tresărire a avut pe la începutul veacului trecut, ș'a dat atuncea trei poeți însemnați, aproape în acelaș timp : pe Eliade, pe Alexandrescu și pe Cârlova. Dar la sunetele harfei lor pietrele nu s'au mai mișcat, să reînvie cetatea moartă, ca în bunele vremuri de demult la cântecele lui Orfeu.

39. Pe Ialomița. Dela Târgoviște la Pietroșița.

Soseaua care se ridică din Târgoviște spre munți merge pe stânga Ialomiții, de-alungul văii ce se deschide ca o albie între două șiruri de dealuri, din ce în ce mai înalte, din ce în ce mai repezi și mai imponcișate. E o dimineață senină și răcoroasă de pe la sfârșitul lui August. Trecem pe sub viile și livezile așternute pe costișa din dreapta. De sus, de pe măgura cea mai înaltă ne privește mănăstirea Dealului. Puțin mai în fund, pe un alt vârf de măgură stă

mănăstirea Golgota, întemeiată de Pătrașcu Vodă, tatăl lui Mihai Viteazu, — iar mai jos, la curmătura dealului, ferită de privala lumii, e Viforâta, mănăstire de călugărițe.

Dulce miroase în aerul dimineții fânul de pe luncă și i-așa liniște — nu se aude de cât tropotul cailor pe drumul neted și uscat. În urma noastră Târgoviștea s'afundă, se șterg una câte una turlele numeroaselor ei biserici. Un farmec deosebit dă acestei văi prveliștea căsuțelor albe ce se ivesc dintre pomii încărcăți

Grigorescu.

Gospodării, în sat.

de rod, sate mari, îndestulate, își întind gospodăriile de-o parte și de alta a râului până 'n negura munților. Printre ele trece calea ferată la băile «Pucioasa». Iată Doiceștii, sat vechiu, care-și are și el istoria și

ruinele lui de întăriri și de palate : se spune din bătrâni c'aici se trimiteau doicile cu pruncii domnești, când erà război în țară. Mai încolo, după un crâng de aluniș, Șotânga își dișterne livezile de pruni și ogoarele de porumb pe malul drept al Ialomiții, pe trăgănatele tăpșane ce-ascund în sânul lor bogate straturi de cărbune. Iată Lăculețele : în stânga o fabrică mare — pulberăria Statului, în dreapta, pe măgura ce se înalță chiar din marginea șoselii, sunt presărate vile frumoase, vesele, cu grădiniți în față, cu drumuri prunduite ce se deapănă pe sus, în rotocoale largi, dela ușă la ușă, — ai zice că un oraș nou stă să răsară, împins de comorile din lăuntru pământului. De-aici încep Glodenii, satul norocos sub care gâlgâie izvoarele de păcură : o sută de guri sorb afară bogăția aceasta minunată stoarsă din nămolul gras al vechilor mări, adunată picătură cu picătură, în mii și mii de veacuri, — gonită din cine știe ce depărtări, pe jghiaburi întunecoase, de uriașele frământări ale globului, și strânsă aici, ca de o mână prevăzătoare, în tănuitele cisterne ale adâncului. — Un miros, care nu e de loc plăcut, ne vestește c'am intrat în Pucioasa, așezare frumoasă, într'o vale deschisă, pe râul Ialomița, — de o parte și de alta dealuri ușor trăgănate, în fund priveliștea munților acoperiți de codri ; dincolo de râu, de sub o ruptură de mal țâșnesc binefăcătoarele izvoare de pucioasă și de fer. Peste deal, spre apus, sunt băile de iod dela Vâlcana. Un izvor de pucioasă mai e și la Bezdead, cel mai întins și mai bogat sat din munții Dâmboviții. Acolo, în marginea de sus a satului, e un zid înalt de stânci

foioase, numit — pentru ecoul răspicat și puternic pe care-l dă — «malul-de-răsună».

Dela Moțăeni în sus valea începe să se strâmteze ; șoseaua ține mereu șerpuirile Ialomiții, care de-aci încolo prinde a luă glas : tot mai limpezi și mai rezezi s'azvârl undele ei printre bolovani, îmbrâncind pe unii cu mânie, mângâind pe alții și puindu-le pe rotunde coifuri de oțel. Intrăm pe la amiază în Petroșița, sat mare cu mai multe cătune frumos revărsate pe brâele plaiului, — de jur împrejur case albe, din ce în ce mai rari, se urcă pe coastele dealurilor, ca și cum s'ar fi luat la întrecere care să privească mai de sus, — în lungul apei, herăstrae, mori, pive, și dârste, zorite, se strigă unele pe altele până, hăt, în capătul de sus al Moroienilor, de unde 'ncepe înalta pustietate a munților, mareața și liniștita împărăție a Bucegilor.

40. Prin Cheia Tătarului la schitul Peștera.

Dela Moroeni părăsim șoseaua, care, încovăindu-se pe sub poalele unui munte frumos cu nume urît, răzbate prin bezna codrilor de brad în valea Izvorului, la Sinaia, și înaintăm pe jos, călăuziți de-un pădurar, pe năprasnica spintecătură a Ialomiții. Tresem anevoe peste prăbușituri de stânci, chemând uneori și brațele'n ajutor ; urletul apei ne silește să vorbim tare.

— Nu ne-om rătăci, bađe Stane, să'noptăm pe-aici!

Pădurarul se uită liniștit la noi și zâmbește; apoi ridicând mâna, ne-arată la stânga'n fund, printre cheile munților, un țuguiu mai depărtat, aurit de razele soarelui.

— Stă soarele pe Zănoaga... avem destulă vreme. Acolo să vedeți mândrețe. Sus de tot, chiar pe vârful Zănoagii, s'așterne-o pajiște frumoasă, care se cheamă «Podul-cu-florile», că-i numai flori toată, și la mijloc e un lac, așa cât fața unei arii de mare, și-i limpede, limpede apa ca lacrima, iar împrejurul pajiștei, pe margini, sute de stânci înalte și colțuroase stau înșirate, parcă-s puse s'o păziască. Povestesc bătrânii că s'au fost ascuns odat'acolo niște Domnițe pe cari le fugăriau Tătarii, și când li-au dat păgânii de urmă, ele s'au suit sărăcuțele pe stânci și s'au asvârlit în prăpastie, unde-au pierit...

Trecem printr'o rariște de fagi, și eșim la «Cheia Tătarului». Aici lalomița deschide vitejește porțile Bucegilor, și se aruncă peste sfărâmurile stăvilarelor, prin adâncă desfundătură a muntelui, ce răsună, ca un gang uriaș, de vuetul nahlapilor. Pășim cu grijă printre stânci prăbușite, sub îngusta fășie de cer întinsă, trâmbă de lumină albastră, pe crestele celor două ziduri de piatră ce se ridică, drepte, înalte, năprasnice, de-o parte și de alta.

Dar ce frumoasă și veselă priveliște ni se deschide la eșirea din Cheie! Deodată valea se lărgește, desfășurând în dreapta podișuri întinse, verzi, descoperite, pe legănarea cărora te uiți ca pe valuri în sus, până'n cătarea «Vârfului cu dor», — la stânga se'nalță trăgănat muntele Padina, în crestătura căruia se ve-

de-o căsuță albă, singură'ntr-o stâncă — vama dela Strunga; în fund, în fața noastră, peste dungile de brădet ce se diștern pe vale ca niște grădini, se ridică vinete și prăpăstioase meterezele Obârșiei. Aerul dulce, răcoros, miroase-a pajiște și-a pădure. Soarele scapătă după muchia Padinei. Valuri de umbră înneacă valea. Trecem pe lângă un herăstrău părăsit, peste grămezi de leături și de scânduri înegrite de ploi. Nu se aude decât șuetul potolit al apei, ce pare că stă s'adoarmă, culcată între răzoare de flori. Și toate ni se par sfinte în singurătatea și în măreția acestui cuprins. Înaintăm tăcuți, ca'ntr'un templu, în adâncă liniște— a'nserării. Un călugăr ne iese'nainte și ne urcă pe-o potecuță tăiată'n brâul muntelui din stânga. — Sântem la schitul «Peștera».

Pe-un prag ridicat de-asupra vâltorilor Ialomișii, o spărtură largă se deschide boltindu-se în coasta stâncoasă a muntelui Bătrâna. La intrare, sub tavanul ei înalt, scobit ca un fund de corabie, e o bisericuță, — pe de lături, pe lângă pereții umezi și'negriți de fum, câteva chilii scunde, întunecoase, adăpostesc vr'o doi trei călugări, ale căror chipuri au împrumutat ceva din sălbătăcia peșterei. Un isvoraș limpede lunecă pe sub zidul din stânga. În fund tavanul se pleacă, pereții se apropie, ca și cum ar vrea să-ți închidă trecerea. Multă vreme nu s'a știut ce e mai departe. Mâna îndrăzneată și scotocitoare a omului a spart în sfârșit și încuietorile acestor tainiți. Acum vestita peșteră te lasă să intri în toate cămărilor ei, să străbați departe în firoasele-i adâncuri, s'auzi șo-

potul izvoarelor ascunse și plescăitul răsunător al cascadei—o ploaie de pietre scumpe la lumina torțiiilor,— să vezi cele două lacuri ce dorm, limpezi, albastre, fără nici o'ncrețitură, sub mândre pologuri de piatră, din vârful cărora atârână felurimi de ciucuri albi și lucii ca de marmură, și de-acî să te urci în marele dom al peșterei, sub uriașa boltă împodobită cu stalactite, — în minunatul palat unde-au împărățit odinioară «urșii speluncilor», ale căror oase zac, de cine știe câte mii de ani, risipite pe lângă păreți. În fund de tot este o altă încăpere largă — cea din urmă — care, pentru frumuseța și bogăția stalactitelor ei lungi și sclipitoare, s'ar putea numi «sala coloanelor de marmură».

41. Pe Obârșia. La Omul. Pe Valea Cerbului

H frig; încă n'a răsărit soarele, și noi de mult urcăm pe coastele urcate și priporoase ale «Obârșiei». Schitul a rămas departe 'n urmă; la stânga, în jos de-abia se mai zăresc, dincolo de spintecătura Ialomiții, câteva pete negre de codru, tot mai largă și mai adâncă se cascadează năprasnică vale sub noi, în dreapta se 'nalță surele metereze ale Bucegilor, turme de stane se 'nșiră pe creste, pale de ceață se mișcă molatec pe dinaintea lor. Unde te 'ntorci, nu vezi de cât spinări goale de munți, întinsa domnie-a prăpăstiilor și pustietăților de piatră — nici un copac, nici un izvor, nici un petecuț de verdeață, pe care să-ți

odihnești privirea. — De-asupra «Babelor» o lumină albă se 'mprăștie pe cer, un pisc înalt s'aprinde de

Grigorescu.

Pe Bucegi.

cealaltă parte, apoi altul, — perdeaua de ceață se rupe, ș'un snop de raze, lungi suliți luminoase, săgetează văile. Încă două ceasuri de urcuș, și suntem pe vârful

cel mai înalt al Bucegilor, pe creștetul pleșuv al «Omului».

Când te vezi aici, întâi te încearcă un fel de neastâmpăr, o dulce neliniște, parc' ai fi gata să sbori. E în cuprins ceva așa de măreț și de sărbătoresc, că uiți de-odată și osteneală și foame și sete, și nu te mai înduri să stai jos, — privești uimit în toate părțile, respiri din adânc aerul acesta proaspăt, răcoros, ce pare că miroase-a zăpadă, ochii tăi sorb cu nesaț depărtările, și nu știi ce sentiment de voieșie, de copilărească semeție te face să-ți ridici fruntea și să cauți falnic în jurul tău, ca și cum ai fi lucrat și tu la așezarea atâtor podoabe, ca și cum, în clipa asta, anume pentru tine se înalță'n slăvi de pretutindeni popoarele de munți...

Ne oprim la picioarele celor trei namile de stânci înfipite în creștetul «Omului» — cea din mijloc, privită mai de departe are într'adevăr ceva din chipul omenesc. În spatele lor e o colibă de piatră, unde te poți adăposti, pe vreme rea. De jur împrejur bolovani risipiți, — te-ai crede pe ruinile unei cetăți fantastice. Și-i liniște, nici o adiere de vânt, nici o pasăre în aer, soarele scânteie pe muchile Coștilei, ce-și sprijine spinarea de cei doi uriași bătrâni: Morarul, pe culmea căruia poți sta c'un picior în România și cu altul în Transilvania, și Caraimanul cu țancuri ascuțite, pe brăele cărora cresc friguroasele steluțe de munte — «Floarea Reginei». Și vârfuri multe, nenumărate, răsar din toate părțile, unele din altele, se pleacă și se înalță în limpezișul zărilor, ca și cum ar da să spargă cu zimții lor bolta albastră a cerului.—Printre ele privirile coboară pe stepene de codri în depărtările văilor;

Pe vârful «Omului».

unde și unde se zăresc în pâlcuri locuințele omenești, stropituri albe pe fundul adâncului, unele sclipitoare ca niște cioburi de oglindă... Așa trebuie să vadă vulturii orașele noastre, din mândra lor împărăție.

De pe Omul «o tulim o țără» — cum spune badea Stan — pe șeaua ce se 'ndoaie spre Caraiman, și după ce scoborim câteva sute de pași pe iarba lunecoasă, crescută în fuioare, așa de potrivit numită «barba caprii», facem la stânga și intrăm în «Valea Cerbului», în uriașa spintecătură a Bucegilor, ce ține din strejile «Obârșiei» până jos în matca Prahovei. Păreții crăpați, stâncoși, sunt așa de înalți și de repezi, poteca așa de îngustă și fără sprijin, că uneori te oprești cu frică pe câte un colțișor de piatră la mijlocul prăpăstiei, te uiți în jos, și parcă ți se taie picioarele, când vezi câtă adâncime e sub tine. În fund, pe trepte de stânci, s'asvârle pârăul Cerbului în sărituri mari, ce rechiamă în închipuirea poporului goana speriată a unui cerb. Din când în când te uiți înapoi și ți se pare că munții se pornesc și vin după tine. Și mergi, prin prăpastia asta, mai bine de trei ceasuri; iar cine-a pierdut cărarea poate să rătăcească ș'o zi 'ntreagă până să-i dea de capăt. De vale murlurile se pleacă. Intrăm într'un codru de brazi. Acum pășim fără grijă pe cărarea largă, umbrită, brazde moi de mușchiu ne îmbie să ne mai odihnim, isvoarele freamătă în toate părțile, ici colo câte o rază piezișă de soare tremură prin cetini; de jos vine tot mai tare un sunet de clopot — ne-apropiem de Bușteni; încet sufletele noastre încep să se reculeagă: priveliștea nemărginită din vârful Bucegilor, înălțimile

acelea amețitoare, nenumăratele castele ce despicau zările, cu turlele lor albe și neregulate, Valea Cerbului cu fioroasa ei măreție, toate frumusețile și minunățiile pe cari le-am văzut, acum, când ne revin în minte, pare că au ceva din farmecul lucrurilor visate.

42. Pe valea Prahovei : Predeal, Azuga, Bușteni, Sinaia.

Pe sub coastele Bucegilor, pe dinaintea celor mai înalte și mai frumoase vârfuri, se deschide dela miază-noapte spre miază-zi valea Prahovei—pustietăți și întunecimi de codru acum două sute de ani—as-tăzi valea cea mai locuită și mai bogată din țară. Pornește dela hotar, din dâmbul Predealului, și se lasă 'n cotituri trăgănite printre munți, până dincolo de Câmpina, unde-și topește malurile în largul neteziș al șesului.

Cum întri din Transilvania, pe frumoasa șosea ce s'așterne pe vale, ai, în stânga, clădirile mari ale gării ș'ale vămii, în dreapta — o cascadă de vile ce se răvarsă pe sub poalele codrului în jos pe tăpșanul verde întins ca un covor la soare. Aici e Predealul, sat mare, așezat în cîrmătura munților pe unul din cele mai înalte podișuri din marginea țării. De-aici țâșnesc de pe sub maluri isvoarele cari, mai la vale, se adună într'o singură albie și dau ființă Prahovei. Șoseaua se lasă pe sub Clăbucetul Taurului, pe lângă schitul Predeal, tae satul Azuga, căruia îi dau o în-

fățișare de oraș numeroasele fabrici ce-și înșiră înaltele coșuri, înnegrite de fum, de sub coasta muntelui Sorica până în matca Prahovei. Păduri nesfâr-

Poamă întinsă, săsternă între izvoare.

Grigorescu.

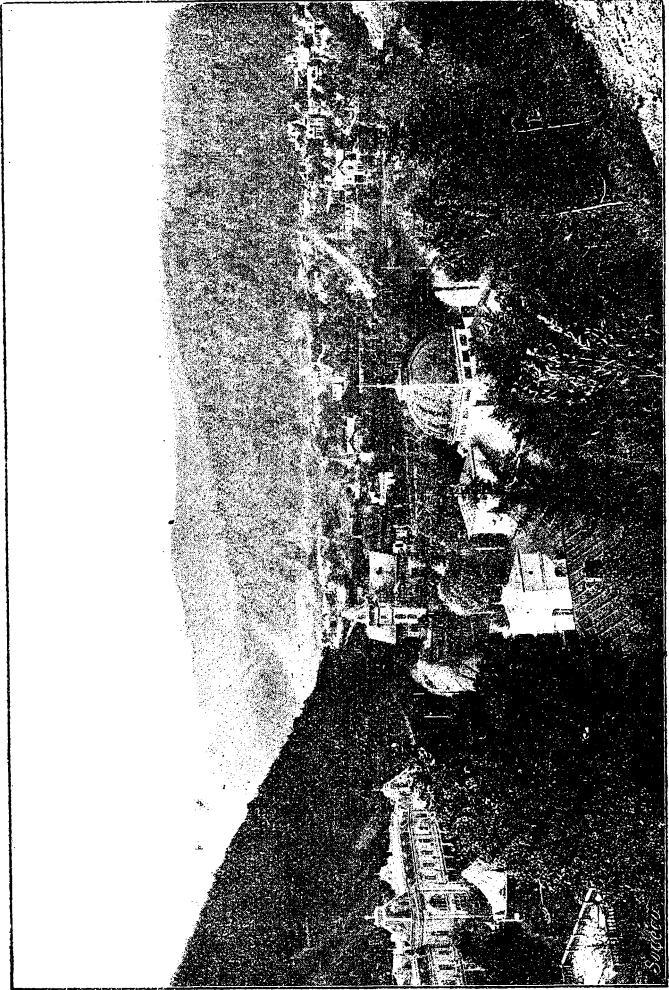
șite se ridică de-o parte și de alta. În lungul apei aleargă zgomotoasele trenuri, unele gâfâind la deal, altele, repezite la vale, în goană amețitoare, desfundând munții și 'nfiorând codrii cu șuerul mașinilor și cu uruitul asurzitor al roților.

«Urlătoarea».

Din Azuga șoseaua face o îndoitură largă spre dreapta, încunjură tunelul drumului de fer, și dă în Bușteni. Aici valea se mai deschide. Poeni întinse stropite cu flori, s'aștern între isvoare. Case frumoase, vesele — un adevărat orașel de munte — se răsfață la soare pe tăpșanul din stânga, în fund codru de brazi, iar din întunericul codrului se ridică, vinete și prăpăstioase, crestele Bucegilor, cu brâe albe de zăpadă și cu țancuri ascuțite, pe cari numai vulturii și norii le ating. De nicăeri nu se văd așa de bine și de aproape uriașii gemeni din fața Zamorii, stâncoșii Jepi ce stau ca două străji la meterezile Bucegilor. Sub poalele Jepilor, din deal de «Poiana Țapului» e frumoasa cădere de apă, vestita «Urlătoare», unde pârăul se aruncă de sus, de pe o prispă de piatră, și cade drept, dela o înălțime de 15 metri, — un sul lucitor de cristal, ce se sparge cu zgomot în volbura de jos.

La șapte kilometri din Bușteni, tot pe partea dreaptă a Prahovei, e Sinaia — capitala de vară a țării. Acum două sute și mai bine de ani erau pustietăți pe aici. Muntele Molomoț (Furnica) eră acoperit de păduri, un singur schituleț eră ascuns într'un luminiș pe brâul muntelui, unde pusniciau câțiva călugări. Povestea spune că 'n noaptea de Sfântă-Mărie îngrijitorul schitului, eșind dela utrină, ar fi stat puțin să se odihnească pe culmea dealului, sub care e astăzi mănăstirea Sinaia, și fiind ostenit ar fi așipit, și un vis prea frumos i s'ar fi arătat în somn. I se părea că din vale cântări îngerești s'auziau înălțându-se în slăvi, iar jos, pe o poeniță, se făcea parcă

Sinaia.

S. S. S.

o «lumină mare ca ziua, și două cete de tineri îmbrăcați în alb, cu lumânări aprinse, cântau troparul adormirii, și cum au încetat cântările, s'a pus iarăși întunericul nopții». Mai târziu, auzind despre asta spătarul Mihai Cantacuzino, — și aducându-și aminte că, pe când se află, ascuns de prigonirile Turcilor, în muntele Sinai din Arabia, cugetă că, de se va mai întoarce cu zile în țară, să facă o biserică, — a pus de-a zidit o mănăstire pe poenița aceea, din vale de schitul Molomoț, și i-a zis *Sinaia* «după asemănarea Sinaei cei mari. «Și a stat această mănăstire aproape două veacuri pilită în pustietatea codrului, până ce 'ntr'o zi, viind Domnitorul Carol I pe aici, și plăcându-i mult frumusețea locurilor, a hotărît să-și facă așezare de vară în valea asta liniștită și răco-roasă. Copacii s'au abătut, un falnic castel s'a ridicat de-asupra Peleşului, și un oraș a răsărit, ca în basme, pe coastele muntelui Furnica. Stau astăzi bătrânii, vechii cărăuși, cari de pe la Orășii până la «Slonul de piatră» de sub Zamora umblau cu chervanele numai prin pustietăți, stau și se uită, ca la o minune, la atâta sodom de case, care de care mai mândre, cățarate pe brăele muntelui, și parcă tot nu le vine să-și creadă ochilor... Iar noaptea, noaptea când tot orașul strălucește la lumina lămpilor electrice, când cele mai frumoase stele parcă s'au scoborât din cer, ca să dea farmec văii aceștiea, Sinaia pare o vedenie de prin alte lumi, — Bucegii se înalță și o privesc înmărmuriți — un mândru colț de raiu aninat pe poalele lor, și-și zic și ei, de bună seamă, vorba bătrânească: «*Omul sfințește locul*». Unde-i schiv-

Castelul «Peleș».

nicul dela Molomoț, să-și vadă aevea visul lui de acum două sute de ani!

De jos din marginea parcului, o luăm încet pe șoseaua ce urcă trăgănat la deal, trecem prin curtea mănăstirii și scoborîm pe valea Peleşului. Un tăpșan verde se ridică în fața noastră, și sus pe o așezătură deschisă la soare, svelt și luminos iese din codru «Castelul Peleş» — podoabă uimitoare, de o măreție și de o frumuseță, cum nici prin basme nu s'a pomenit. Răzoare de flori îl încunjoară, molcom îi cântă și-i sar împrejur isvoarele, și-i aruncă pietre scumpe, iar soarele, la asfințit, se oprește pe «Piatra Arsă», și lung, și cu drag se uită în vale la minunea asta, și parcă nu se 'ndură să mai plece. — Așa, cătând spre castel moșnegii Bucegilor au văzut într'o seară pe Regina noastră, stând gânditoare la fereastră, și i-au trimes veste prin crainicul Peleş, c'ar vrea să stea de vorbă — mărire cu mărire — că multe au de spus, și-s mii de ani de când așteaptă o minte să-i priceapă. Și le-a răspuns buna Regină, că-i gata să-i asculte. Și s'au pornit atunci gureșul Peleş, și «Vârful cu dor», și «Furnica» și «Jepii» și «Omul», și toți munții, și toate isvoarele cuprinsului acestuia, și și-au spus tainele și păsurile lor, dela Adam Babadam, și i-a ascu'tat Măria Sa, cu milă și cu dragoste, pe fiecare, iar din spusele lor o măiastră carte a izvodit, o carte plină de adâncuri, neperitoare, ca și munții și isvoarele cari i-au povestit-o.

---

43. Câmpina. Valea Doftanei. Slănicul Prahovei.

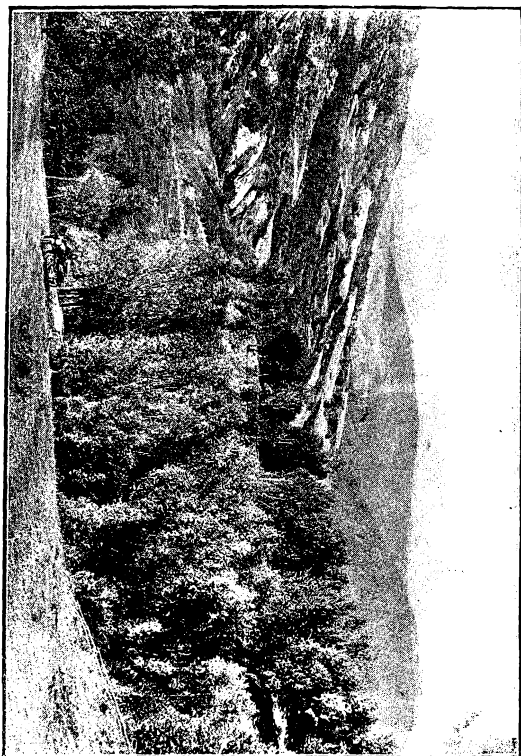
Dela Sinaia șoseaua se 'ndoae puțin pe vale, apoi cotește la stânga, trece Prahova și, amăgind dealul, se urcă tiptil pe brăele-i încâlcite, dă stâncile la oparte, așterne pod înalt peste Orății și iese în luminișul dela Posada. De-aici se deschide cea mai largă și mai frumoasă vedere pe valea Prahovei în jos. Se trag perdelele munților în lături, și 'n depărtare, cât bate ochiul, vezi lunga șerpuire-a apei presărând pete de argint, din ce în ce mai mici, din ce în ce mai dese, pe prundul alb, între malurile-i rupte, din ce în ce mai plecate, din ce în ce mai strâmpte, — o lumină dulce, odihnitoare, limpezește valea, dealurile sure se topesc în adâncimea zărilor. De pe la Orății șoseaua e tăiată 'n munte, din marginea ei se prăbușesc în jos teancuri de lespezi uriașe, cărți răscolite, pe filele cărora a scris vremea istoria

Câmpina văzută de pe colinele de sub munte.

sbuciumată a pământului. Jos vâjie Prahova, codrii clocotesc de zgomotul trenurilor. Pe la Comarnic vaea se mai lărgeste, șoseaua trece de partea cea-

Dealurile sunt se topesc în adâncimea zărilor.

laltă, pe dealul din stânga, străbate Breaza, și se lasă trăgănat în jos, între malurile sparte și 'negrite de păcură de sub podișul Câmpinei. De-aici încolo Prahova iese 'n larg, soarbe undele Teleajenului din

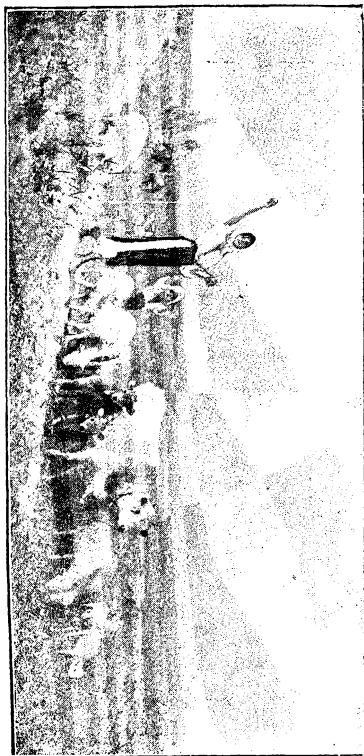

Un cioban stă răzemat în bătă pe o muche de deal. *Grigorescu.*

jos de Ploești, și la hotarul județului se toarnă 'n Ialomița, care duce Dunării toate apele Bucegilor.

Părăsim șoseaua, urcăm dealul din stânga și intrăm

în Câmpina — un orașel liniștit, așternut la pragul munților, pe-o colină dezvălită, bogată 'n izvoare de petrol. Aici trăește într'o căsuță retrasă, departe de zgomotul lumii, cel mai mare artist al neamului nostru — pictorul Grigorescu. — În ce lumină fermecătoare ni se arată frumusețile țării pe pânzele acestui maestru! Sub ceruri albastre, calde, pe 'n-tinsă răvărsări de plaiuri, pasc turme de oi; un cio-

La pășuno.

Grigorescu.

ban stă răzemat în bătă pe o muche de deal; păduri ruginite de toamnă își scutură frunza, nori albi, ușori, se mișcă pe de-asupra lor; pe văi depărtate sclipesc râuri de argint; căsuțe albe, vesele, se ivesc dintre

copaci ; de pe colnice coboară 'ncet, alene, boi în-
jugați la care încărcate cu fân ; într'un nor de praf
trece pe drum o lae de țigani ; o țărăncă 'naltă,

sveltă, pășește
a gale și toarce,
ducând la pă-
scut un cârd
de viței... Și nu
știu ce aer de
bunătate, de
liniște, și de
curată și înăl-
țătoare iubire
plutește în ju-
rul acesteilumi
eșite din mâna
artistului, — o
lume sănătoa-
să, în care toate
trăesc : un col-
țișor de pa-
jiște, o tufă
subțire și albă
de mesteacăn,
o gingașe floa-
re de câmp, vii
te privesc din

Grigorescu.

Către casă.

tablou, îți surâd, îți vorbesc cu drag, și ce de lucruri
frumoase-ți spun de țara ta !

Eșim înseninați din casa maestrului, ca dintr'o bi-

serică în care ne-am rugat. Ni-s plini încă ochii de atâta lumină, și când, după un ceas de urcuș prin pădure, scoborim în valea deschisă a Doftanei, ni

se pare că luncile verzi, și casele albe de pe poalele măgurilor, și vitele ce pasc, și cârcima dela drum, și malurile rupte ce se depărtează în susul văii spre Teșila, sunt podoabe desprinse de pe pânzele artistului.

În stânga Doftanei se arată pe închietura colinelor, satul Telega cu bogata-i ocnă de sare, la gura căreia vine, peste dealul Câmpinei, o ramură de drum de fier. Mai în sus, spre miazănoapte, într'o frumoasă deschidere de șes, e vechia mănăstire Brebu, în grădită cu ziduri înalte, ca o cetate. Aici a stat odată, îngrijată, și-a bătut mătâni pentru mântuirea țării, milostiva Domnița Elena, so-

ția lui Matei Basarab, pe când Domnul, în lupta de la Finta, roșea lunca și undele Ialomiței cu sângele vărsat în deșert al bieților Români, — crâncen și neglijuit războiu, care-a lăsat una din cele mai dureroase

Pe gânduri.

Grigorescu.

pagini în istoria neamului nostru. Dela Brebu o retezăm călări peste culmea Negraşului, şi după un drum greu de patru ceasuri ne lăsăm printre buceaşuri, pe plaiul Vărbilăului, la Slănicul din Prahova. Satul e aşezat pe vale, străbătut de apa Slănicului, în care se preling izvoarele ce mijesc de pe sub dealuri şi lasă pe iarba uscată, cărări albe de sare. În dreapta sunt băile, ceva mai sus sunt clădirile mari ale ocnei. Ne scoborîm, «cu hârzobul» pe gura strâmtă şi întunecoasă a ocnei: de jos vine răcoare ş'un năbuşitor miros de petrol, apoi s'aud ciocanele zingănind din ce în ce mai tare, deodată o lumină albă, scânteetoare, ne 'mpresoară din toate părţile—am ajuns. Suntem aevea pe alte tărâmurii, în unul din acele palate de cristal cu cari ne minunau basmele copilăriei. În urieaşele galerii deschise la o adâncime de aproape o sută de metri, sub lumina vie a lămpilor electrice, spărgătorii ce vermuesc pe lângă pereţi înalţi şi strălucitori ai bolţilor par nişte pitici cari se joacă. Nimic nu se mai aseamănă cu ce ştim noi. Şi sunetele sunt altfel aici.—Izbesc ciocanele 'nteţit în sticloasele ziduri, blocuri mari, tăiate regulat, se răstoarnă greoaie în cărucioare, bubue adâncul tot de zgomotele muncii. Suntem în una din cele mai bogate saline din lume; sute de ani am putea 'ndesulă pământul numai cu sarea de aici.—Ne ridicăm; c'un fior de nelinişte simţim golul crescând sub noi, tot mai departe şi mai înfundat auzim zingănitul topoarelor. . . Eată-ne iar la buna lumină a soarelui.—Puţin mai la deal e ocna părăsită, hăul fioros şi răsunător, în fundul căruia nu te poţi uita. Alături se

'nalță, cât o biserică, o stană albă de sare, răbufnită din sânul pământului, — scapără 'n soare muchile-i lucii și străvezii, pe sus ploile au împodobit-o cu «arabescuri».

44. Valea Teleajenului.

Prin frânturi de măguri, sub arșița soarelui, tăem spre răsărit meleagurile pustii, scrijelate de isvoare sărate ce usucă iarba pe unde trec, și ne lăsăm pe surpătura Runcului în valea Teleajenului. Ne oprim puțin în Vălenii-de-Munte, orașel vechiu, de peste șase sute de ani, așternut între izlazuri și livezi de pruni, pe râuşorul Văleanca. Pe spintecătura asta se vede că și-au făcut vad gloatele Tătarilor, când s'au năpustit încoace, pentru că toate satele de pe Teleajen, până 'n cheia Bratocii păstrează amintiri—doine, legende, nume de locuri — de pe vremile acelea de groază. De aici o luăm pe apa Teleajenului, pe lângă Drajna de sus, unde s'au descoperit de curând pe culmea dealului Gradiștea, urmele unui însemnat lagăr roman, — și după un drum de patru ceasuri, peste dealuri sparte de viiturile şuvoaelor, printre hârtoape prăpăstioase, eșim la mănăstirea Suzana, așezată 'ntr'o poiană frumoasă pe-o frunte de dâmb, sub care se asvârl în Teleajen pârăul Stanca din dreapta și Epurașul din stânga, tăind pe braniștea văii o cruce de argint.

Toacă. Imbrobodite peste comanac, în lungi rase

de șeiac, lin pășesc măicuțele spre biserica în mijlocul curții. De jur împrejur, pe marginile 'ntinsului covor de iarbă, se 'nșiră chiliile—căsuțe albe, curate, gătite ca de sărbătoare, cu flori multe, dintre cari se 'nalță mai mândre tomnaticele dimitrițe. Dulce, tânguitor, răsună 'n liniștea cuprinsului glasurile cântărețelor de strană. In aer e un îmbătător miros de mintă și de dumbravnic. Și vorbe grăbite, neînțelese, bolboroșesc pe sub pământ—e sfada apelor din vale.

Dela Suzana 'n sus drumul se leagănă între dealuri îmbrăcate 'n codru, pe 'ndoiturile Teleajenului. Unde și unde se desfac luminișuri verzi, răcorite de isvoare limpezi. Urcăm un tăpșan, și deodată, ca și cum s'ar fi tras răpede o perdea, înaintea noastră se face larg, ș'o praveliște neașteptată ni se deschide. In fund un șir de munți îmbrățișează zarea; din desimea codrilor, ce-i învălesc pân' la brâu, falnic își înalță grebenii colțuroși, albi ca sideful, desfășurați în arc pe albastrul cerului; iar jos, în mijlocul acestei mândre îngrădiri de codri și de munți, o încântătoare poiană s'așterne pe malul stâng al Teleajenului, pe ea sunt presărate câteva case de țară, mai la o parte 'nspre pădure-i mănăstirea Cheia, dincolo, la suișul drumului — vama «Bratocea». Descălecăm în pragul acestui raiu, ascuns în pâlניה celor mai frumoși munți din «Șirul Tătarului».—De-asupra noastră țancurile zimțuite ale Tigăilor, aprinse de cele din urmă raze ale soarelui, par o cunună de flacări. Amurgul iese din codri. Pe vale e pace, răcoare, ș'un dulce miros de fâneață.

45. In munții Buzăului. Siriu.

De pe culmea Tătarului, unde se răzoresc hotarele noastre cu ale Ardealului, ne luăm rămas bun dela mândrețele ținutului Prahova, și cătăm spre răsărit, peste clocotișul plaiurilor, la munții cei plini de comori — la Carpații blânzi și darnici ai Buzăului. In jurul nostru, în lumina limpede a zorilor, se înalță mii de catedrale. Soarele răsare din spatele Siriuului. Turlele ascuțite prind a se rumeni. Sub noi ceața se risipește, pale fumurii plutesc pe creștetele codrilor, încep apele să se lămurească pe spintecătura văilor.

De-aici pornesc și se desfac în zare spinările rășchirate ale munților, — ca printre degetele unui pumn uriaș fâșnesc din toate părțile râuri furioase ce trag în matca lor șuvițele despletite ale pâraielor ș'arunc'o plasă de argint peste podoabele Buzăului. In depărtare, cât gonesc ochii se desfac podișuri verzi, plaiuri luminoase ce se lasă în cascade pe stepenele munților, cătră satele răzlețite pe văi, — târle de oi se zăresc pe sub poalele codrilor, mori și herăstrae de-alungul apelor. In trecătoarea dela curmătura Crasnei, scoborîm în valea Tătăruțului, și ieșim la cărare bătută de turme, în mândra pădure de molift așternută pe coastele muntelui Siriu; urcăm din ușor, pe sub bolți de cătini, printre înaltele ferige iubitoare de umbră; calde, sfiicioase mângâieri de soare tremură pe trunchii arămii; în stînga se deschid lumișiuri — din pragul lor cătăm în larg, spre miazăzi;

departe în zări se deslușesc cătunele împrăștiate pe încheieturile măgurilor, întinsele obrații ale Chiojdului-din-Bâsca, sat mare de moșneni cuprinși, ale căror livezi și izlazuri pornesc din pajerea hotarului și

merg una pă-nă hăt în pri-poarele Neho-iului, aproape de apa Buzăului. După două ceasuri de suiș, trăgănat, eșim de-asupra, în înalta și luminoasa pustietate de pe «Fețele Siriului». Ne odihnim la capătul podișului, pe una din stâncele ce împrejmuesc încântătorul lac al Siriului. Stă soarele la nămezi. Peste vrăjitul cuprins domnește o liniște dumnezească. Uimiți ne uităm în apa lucie, în adâncul albastru al acestui crâmpieu de cer încopcit în stânci, la picioarele noastre. Ș'o clipă trăim în basme. Aici spun cio-

Grigorescu.

Pe valea Buzăului.

banii că vin vulturii, primăvara, de beau apă ca să'ntinerească, aici își învață puii să zboare, de-a-supra acestei oglinzi fermecate mijesc de somn, cu aripile'ntinse, trufașii regi ai înălțimilor.

Ne lăsăm în jos pe pâraul Mreața, care-și trage izvorul din apele lacului, trecem prin locuri râpoase, peste grumaji de stânci, ca să dăm *mai de-a dreptul*, ceea-ce-i pururea drumul cel mai lung, cum spune-așa de bine înțeleptul nostru popor. Iată-ne în sfârșit pe frumoasa vale a Siriului, deschisă'ntrre păduri de brad și plaiuri vesele cu întinse fânețe, ce-ți odihnesc ochii și te 'mbată de mireazma florilor. Pe valea asta, aproape de apa Buzăului, ne'ntâlnim c'un tânăr învățat francez, care umblă să afle vacul și tainele pă-mântului în cartea necercetată a munților noștri. Frumusețile naturii, ca și ale artei, împrietenesc pe oameni ușor. El vine tot din Prahova, pe altă vale însă, pe Bâsca Chiojdului, a văzut cam aceleași locuri, pe cari le-am văzut și noi, și de aici încolo facem o bună parte din drum împreună.

46. M e l e d i c .

După mai multe zile de călătorie și de zdruncen, și nopți de nesomn pe la stâne, să stai răsturnat într'un jilț moale, pe-o limpede seară de vară, în liniștea solemnă a munților, sub un cer învăpăiat de stele, și s'ascuți pe un străin deștept, care a umblat și a văzut lume multă, să-l ascuți vorbindu-ți cu uimire de țara ta, de frumusețile și de bogățiile ei, iată

o fericire din acelea, care-ți lasă'n viață dungi neșterse de lumină, cărări de-alungul cărora îți porți cu drag aducerile-aminte.

Suntem la Meledic, una din cele mai largi deschizături din Carpații Buzăului. Măgura pe care stăm — un vârf înalt de unde privim toată valea Meledicului și munții depărtați cari-o încunjoară — se chiamă «Gruiu Haiducilor». Un mândru castel se ridică pe marginea lacului, flori ne'mpresoară, stelele tremură'n lac, lin clincătă pe vale apele Slănicului.

— Doamne, frumoasă țară mai aveți... Pământul D-voastră e într'adevăr o mamă, care vă răsfață: el vă dă, aproape de-a gata — și asta nu este totdeauna un bine — vă dă cu mână largă fructele cele mai gustoase, grânele cele mai căutate în Europa, și vinuri despre cari noi, la Paris, vorbim ca de lucruri din povești. În alte părți va să muncești și să asuzi din greu, să te lupți piept la piept cu pământul, ca să zmulgi și tu ceva din bogățiile lui, — fără să mai vorbim de țările friguroase, unde gliea e săracă, și unde oamenii sunt nevoiți să ceară mărilor hrana pe care nu le-o poate dà pământul. Aici am văzut pășuni întinse rămase nepăscute, păduri nemărginite ce par a fi crescut numai pentru podoaba munților și adăpostul fiarelor, gorgane de sare și râuri de păcură ce, de sine, au izbucnit din adâncuri, nerăbdătoare, viind *ele* la D-voastră. Eu am rămas pe gânduri, ieri, la Lopătari, când am văzut pe deal limbile acelea de flacări străvezii, tremurătoare în bătaia soarelui, — îmi închipuiam... poți oare să nu vi-sezi într'o țară ca a D-tale?... îmi închipuiam că, pe

deălul acela al Smoleanului, s'a ridicat un oraș, care s'ar încălzi și s'ar lumina cu un gaz așa de curat, strecurat cu atâta grijă și împărțit cu atâta dărnicie de bunul D-voastră pământ, și că toți munții aceștia — frumoșii munți ai Buzăului, cari au lacuri, și chihlibar, și aur — și-ar deschide deodată ascunsele lor comori și le-ar răvărsa asupra acelu oraș, asupra țării întregi... Ce noapte divină, și cum te îndeamnă la vorbă și la vedenii!.... Spune drept, dacă patria D-voastră — pe care îmi închipui cât trebuie să o iubiți — nu vă dă adesea visuri de acestea, dintr'o mie și una de nopți. În orice caz, mărturisește că sunteți un popor fericit.

— Ar trebui să fim. Iți spuneam însă ce istorie zbuciumată am avut, — o luptă a fost aproape toată viața noastră, și un câmp de jaf și de măcel pământul țării. Și azi găsesc plugarii noștri săgeți pe unde ară și pinteni și zăbale ruginite, și oase de cai cu oase de viteji amestecate. Pe când D-voastă munciați în liniște, și ridicați altarele luminii apusene, noi păziam — străji credincioase și neadormite — la porțile Carpaților, noi ne luptam sărmanii, neștiuți și neajutați de nimeni, și apăram cu sângele nostru sfânta și rodnică D-voastră pace... Gardă care moare — moare dar nu se predă. *Noi* am fost garda aceea! Vedeți dar că nu vă suntem tocmai străini, și că am pus și noi ceva — de departe — la lumina asta mare, spre care de-abia acum, de câțiva ani, putem să ne întoarcem fața, și să ne adăpăm, la strălucirea ei, sufletele noastre așa de însetate, de veacuri însetate. Poporul nostru e încă sub spaima primejdiilor prin

cari a trecut. El nu-i strângător, pentru că a strâns de mii de ori, și de mii de ori a fost jefuit; el nu-i încrezător în dreptatea și rânduiala omenească, pentru că mereu s'a încrezut, și mereu a fost înșelat, și de oameni, și de soartă. El e acum, bietul, ca un copil bătut, un copil bun, blând, înzestrat cu cele mai alese însușiri — comori ascunse dorm încă în sufletul lui, ca și în pământul pe care trăește — și în ziua când, înseninat și trezit la adevărata viață, va fi chemat să și-le arate, nu va fi popor pe lume mai cuminte, mai generos și mai de ispravă, ca poporul românesc.

Și atunci, scumpul meu domn, frumosul D-tale vis, visul nostru al tuturor, nu va mai fi un vis...

47. Muntele Penteleu. Mănăstirea Găvanu.

Soarele e de trei suliți pe cer, spune Moș Gheorghe, — la noi sunt zece ore, și când am plecat nu se zăria vârful de suliță. Departe a rămas în urma noastră valea Meledicului, cu băile ei, cu mândru-i castel și strălucitoarele-i lacuri, cu vechea mănăstire și posomorâtele ruini ale Cetății lui Vintilă-Vodă, de pe malul Slănicului. Numai legendele, minunatele legende ale Meledicului, merg cu noi pe plaiuri. Le poartă Moș Gheorghe în tolbă. Și cum le spune!...

— De unde le știi așa, Moș Gheorghe, că D-ta nu ești de pe-aici?...

— Ei, apoi au mai venit *ele* pe la noi...

Vorbește rar și așezat. Din când în când își dă puțin capul pe spate, surâde pe sub mustață, și atunci toată fața i se luminează.

Un trup mijlociu, vânos, sprinten la mișcări; picioarul strâns bine în opincă, ȋtari de dimie, o curelușă peste cămașa de cânepă, scurtă 'n poale, strâmtă în mâneci, — un chip uscățiv, fără vârstă, ars de soare, ochii vii, mustața roșcovană, ȧnsă puțin pe buze, chica retezată, și o căciulă cât toate zilele, pe care o dă Moș Gheorghe — la anume vorbe — când pe ochi, când pe ceafă, când pe o ureche. E pândar în Jitia și-i zice lumea *moș* de când eră mic, pentrucă vorbiă «în tâlcuri» și tot cu oamenii mari îi plăceă să steă. Are un frate în București, învățat, însurat, pro-copsit acolo: de zece ani n'a mai venit în satul lui și nu mai vrea să știe de cei cari și-au luat mămăliga dela gură, ca să-l deă la carte.

— S'a făcut boer... Săracu !

— De ce sărac, Moș Gheorghe, că zici c'a ajuns bine ?

— Hm... bine să-i deă Dumnezeu. Da eu știu o vorbă țărănească, și mi-i dragă, ș'o spun și la copii acasă :

«Decât să 'nting în unt,
Și să mă uit în pământ —
Mai bine să 'nting în sare,
Și să mă uit la soare !»

Frumos și-a dat căciula pe ceafă și s'a uitat în sus, iar mie mi s'a părut că văd în el — în scăpărarea acelei clipe, — toată mândria neamului românesc.

Tăem în lung înaltul desvăliș de pe «Podul Ca-

lului». In jurul nostru, eșind din văi, codrii de brazii s'agață de stânci. Pe de-asupra lor ochii scapără de parte, în largul zărilor. Spre miază-noapte s'alungă șirul nesfârșit de măguri, ca valurile unei mări. Falnic și luminos se rădică 'n fund blândul rege al atâtor înălțimi, vestitul Penteleu, cu cele mai grase pășuni, cu cele mai încântătoare și mai bogate plaiuri din tot cuprinsul Carpaților noștri. Din podișuri moi, trăgănite, pare că-l vezi cum crește, cum se desface 'n sus puternic și singur, lămurindu-și fruntea boltită pe albastrul cerului, împingându-și spinarea rotundă, gigantică, spre munții Ardealului. Din trunchiul lui pornesc, rășchirate, ca degetele unei mâini, cele cinci ramuri, descoperite: Cernatul, Miclăușul, Picioarul Caprii, Vâforâtul și Zănoaga. Pete de umbră se poartă pe codri și pe luminișuri. Intunecat, în manta-i de brazi, se 'nalță 'n fața noastră muntele Cireșu.

Cărarea intră 'n desiș. Răsună sub picior pământul uscat și vânat ca cenușa. Tufe mărunte de afine se întind pe lângă arborii doborâți de bătrâneță.

— Mai avem mult, Moș Gheorghe, păn' la Găvan?

— Mai e nițel. Așa ca o fugă de iapă... până crapă.

Urcăm din greu pe tihăraele umbrite ale Cireșului, maluri de sigă sparte de puhoae, brazi de înălțimi uimitoare, fagi stufoși cu ramurile încărcate de jir, pe dâmburi deschise mestecăni albi, cu frunza mărunță, ușoară — o ploae de bănuți în aer; jos, în vale, s'aruncă vâjâind undele zbuciumate ale Jghiabului. Un cerb speriat trece 'n goană pe dinaintea noastră, cu botul înainte, cu coarnele lăsate pe spate, ca o săgeată spintecă desișul, lung freamătă pădurea

în lungul lui. O luăm pe hățașe la stânga și scoborim în Găvan. Descălecăm în curtea verde, tăcută, tristă a mănăstirii.

— Uf, că greu a mai fost, zic eu, șchiopătând puțin de osteneală.

Da Moș Gheorghe, care-a venit pe jos tot drumul, și cu merindele în spinare, clatină din cap, surâde pe sub mustață și mă privește lung.

— Asta-i curat vorba aia: «In loc să geamă boii, scârție caru».

Mănăstirea este ascunsă într'o poeniță sub tăetura dreaptă, prăpăstioasă a muntelui Găvanu: o bisericuță de lemn în mijlocul curții, pe de lături câteva chilii vechi, unele 'n ruină, — în fund un izvor, de la care pleacă în deal o cărăruie ce duce printre stânci la o cocioabă, adevărată vizuină, unde trăește singur, — de optzeci de ani *singur* în această pustietate — schimnicul Sofronie. Ne-a întrebat «cine mai domnește pe țară și ce mai e pe lume». Acum un veac a fost cătană sub Ipsilante Vodă, pe vremea Pasvangiilor. Ni-a spus că, înainte de-a veni aici, a fost călugăr la «Poiana Mărului». Ni-a vorbit cu dor de «curțile» și biserica de-acolo, ș'a dat să plângă, dar ochii lui nu mai aveau lacrimi, — a oftat adânc, și cu multă jale-a zis: «Cântă cucu' la Poiana Mărului!»

48. În Râmnicu-Sărat.

Din codrii Găvanelor eșim pe 'ntinsoare de plaiuri, spre răsărit, pe sub «Gropile de aur» din muntele Bisoca — Abrudul Buzeului, — lăsăm în urmă sate împrăștiate pe văi, și lacuri cu ostroave plutitoare, și izvoare sărate ce-aștern, unde trec, cărări de zăpadă, și, după vr'o trei ceasuri de umblet tot pe locuri învălurate și pe sub frânturi de dealuri descoperite, cotim la stânga și dăm în mareața spintecătură a Râmnicului. Valea se deschide ca o carte, — pe malurile-i răvărsate, de-o uimitoare înălțime, se 'nfig gospodării, căsuțe rari, fânețe 'ngrădite cu leături, fâșioare de livezi prinse pe clinuri înguste, gata parcă să se pornească și să curgă toate de râpă. Aici, la capătul Bisociei, e schitul «Poiana Mărului», ascuns în mijlocul pădurii ce 'mbracă până jos malul drept al Râmnicului. Ne scoborîm în adâncul prăpăstios al văii, și trecem râul prin vad. Soare asfințește. În fund, pe Bisoca, norii aprinși se farmă, bulgări de jărat se 'mprăștie pe cer, — înaltul mal din fața noastră e rumenit, ca de bătaia unei flacări. Urcăm pe cărări piezișe pripoarele descoperite, — umbra 'nserării ne-ajunge din urmă, și intrăm cu ea în satul Jitia. De-aici încep să se râdice grebenii munților ce 'ncununază partea dinspre miază-noapte a Râmnicului Sărat.

A doua zi dimineață o luăm în sus, către strunga de zare ce se deschide printre «Piatra Vânăță» și țuguiul păduros al «Stejicului». Ne lăsăm pe pâraul

Cerbului — aceeaș tăetură de maluri, acelaș pământ scrupos, uscat, plesnit în toate părțile.

— Nu ți-e cald, Moș-Gheorghe, cu căciula aia mare?...

— Nu, că-s deprins. Și-mi mai țin răcoare ținulele de bir, pe care le păstrez în fund și pacul de tutun... că ziua mi-i geantă, și noaptea mi-i căpătâi când dorm în ținarnă, pe pământul gol. Iar când sânt singur și mi-i urât, și-mi urlă capul de nevoi îmi pun căciula lângă mine și stau cu ea de vorbă, cum ai sta d-ta c'un prieten... Hei, câte sfaturi bune n'am avut eu de la căciula asta!

Abatem la stânga și urcăm pe podișuri verzi, înecate de soare. Căsuțe albe, rari, încep să se ivească pe trâmba de fâneață ușor înclinată pe spatele rotund al muntelui. De sus, bisericuța de lemn privește în vale peste micile gospodării împrăștiate pe 'ntinsul tăpșan. E satul *Niculele*, așternut în lumină, în zăriște largă și 'n miros de flori. Eșim din sat și trecem pe lângă două stânci mari ce răsar, ca din senin, în mijlocul pajiștei. Sânt «Pietrele Fetei». Moș-Gheorghe ne-arată spre stânga vârful înalt și colțuros al muntelui...

— Eaca acolo ședeau și se jucau odată doi copii de uriaș—o fată și un băiat, și cătând încoace, pe plaiul Niculelor, au făcut rămășag între ei: care-o svârli mai departe, și-au luat fie-care câte-o stâncă din țincul muntelui cum am luà noi o pietricică, ș'a aruncat întâi băiatul, și piatra lui... uite-o lângă râpă, iar când a svârlit fata—a sbârnâit stânca 'n văzduh,

ca scăpată din praştie, şi tocmai aici a căzut; ş'a-tunci băiatul de necaz c'a rămas de ruşine, s'a repezit de sus şi numai odată a izbit cu baltagu 'n piatră ş'a despicat-o 'n două, cum o vedeţi, — iar fata s'a pus pe un răs, de-a clocotit văile şi codrii până în coclaurile Vrancei. Astea erau pe vremea «Jidovilor», cari păşiau pe munţi ca pe muşuroae şi uscau râurile dintr'o sorbitură... Ce lume o fi fost pe atunci, — că ci-că tot aşa un copil de uriaş, purtându-se pe meleagurile astea, a găsit într'o vale un sat de-ale noastre, şi l'a strâns cu case cu tot în poala cămăşuţii, şi-a dat fuga la mă-sa, bucuros: «uite, mamă ce-am găsit eu». Şi mă-sa plecându-se pe micile gângăanii ce furnicau în poala ţâncului, s'a uitat cu luare aminte, şi i-a spus: «du-i la loc, dragul mamei, că ăştia-s oameni, şi ei or să stăpânească pământul».

Străbatem codrul de brazi aşternut pe poalele muntelui «Piatra» şi eşim iarăş în luminiş. Ne ridicăm pe treptele largi de pajişte, valea se deschide din ce în ce mai mândră 'n urma noastră, trecem un tăpşan, apoi altul şi eată-ne sus, pe vârful Muntiorului.

Aici sântem în pragul Moldovii. Din coapsa acestui munte zburlesc, bolborosind, şi se împing spre răsărit undele Milcovului, care pentru multă şi amară vreme au curmat în două pământul ţării şi istoria neamului nostru. O dungă neagră aşterne Milcovul peste trecutul patriei noastre. Numele lui rechemă atâtea amintiri dureroase: războaie crâncene între Ştefan cel Mare şi Radu cel Frumos, — între

Tomșa și Petru Șchiopul, — între Mihai Viteazu și Simion Movilă... aproape patru veacuri de luptă vrăjmașă între frați! Și nu e apă pe albia acestui râu — cât sânge și câte lacrimi s'au vărsat pe malurile lui.

O iarbă subțire, culcată de vânturi, s'așterne ca un covor, pe largul, înaltul creștet al Muntiorului. Privirile noastre, însetate de spațiu, sboară peste munții a trei ținuturi. Sute de piscuri răsar de pretutindeni, se desfac unele din altele, zimțuind zarea până 'n albastrul depărtărilor. Numai spre răsărit, în strunga ce se deschide pe lângă Zboina Frumoasă, s'astâmpără clocotul pământului, și măgurile se pleacă, dând goană vederei pe valea netedă, fumurie a Siretului.

49. In Vrancea.

Ne lăsăm spre miază-noapte, pe plaiurile umbrite ale munților, în «țara Vrancei». Departe înaintea noastră, se văd printre munți șerpuirile apelor, și 'n lungul văilor albe, cu sclipiri de argint, se lămuresc satele, ca 'ntr'o panoramă, presărate pe sub frânturi de codru. — Soarele scapătă către asfințit, fuioare de nori isvorăsc din adâncuri, un vultur plutește, cu aripile 'ntinse, în creștetul zării — pe coaste răsună tălângi, și glasuri de ape, și doine din fluer. În tot cuprinsul e un farmec, care ne spune c'am pășit pe pragul unei alte lumi. — Descălecăm, și tăem pripoarele de-a dreptul; străbatem pădurea de brazi ce acopere poalele muntelui, și, pe la aprinsul stelelor, eșim în larg, pe valea Zăbaliu, la satul Nereju.

Intr'adevăr Vrancea e o altă lume. De aici s'abat Carpații, împingându-și culmile spre miază-noapte. Din îndoitura lor se rup lungi șiruri de munți: Giurgiu, Alunișul, Lapoșul, Culmea Neagră, Soveja, Zăbrăuții, Lepșa, puternice brațe ce se desfac și prind în arcurile lor mândrul plaiu al Vrancei, îngrădindu-i, codrii, satele și isvoarele, ca într'o cetate urieașă. — O armată în Vrancea, s'ar bate c'o lume.

«Erà o babă vădană, ș'avea șapte feciori...» Așa-și încep Vrâncenii frumoasa lor legendă. «Și cum stă bătrâna pe prispă și torcea, către un amurg de seară, iată că tresare de un ropot venit de pe deal — un călăreț se oprește 'n fața ei, trudit, cu calul în spume.

— Sunt Ștefan, Turcii ne-au călcat țara, viu din războiu, oastea mi-i spartă... și-s singur.

— Dumnezeu te-a îndreptat, stăpâne, la ușa mea. Am șapte feciori, frumoși și voinici, și mi-s dragi ca lumina ochilor... ai tăi sunt, Doamne.

În zori sunau din corn, pe munții Moldovii, cei șapte voinici. Curgeau plăeșii roiuri de pe sub poalele codrilor. Oaste nouă eși ca din pământ. Ș'a pornit Domnul cu ea, într'un ceas bun, și s'a lăsat pe neașteptate asupra Turcilor, cari se credeau stăpâni pe țară. Atunci a văzut Ștefan ce pot flăcăii Vrâncioaei! Cădeau turbanele sub brațele lor, ca spicele sub seceră. De dimineață până în noapte a ținut lupta, ș'atâta măcel a fost, ș'atâția păgâni au pierit, cât s'au cruntat apele de sângele lor. Iar când s'a întors marele Voivod, biruitor, în cuibul lui de vultur, la Cetatea Neamțului, a chiebat cu drag pe cei șapte voinici și le-a zis : «Voi sunteți șapte frați, în Vrancea

sunt șapte munți, ai voștri să fie de veci, și neam de neamul vostru să-i stăpânească 'n pace!...»

Și multă vreme răzeșii Vrancei bir n'au plătit, podvadă n'au făcut, singuri și-au fost stăpâni, — iar sub domnii fanarioți spuneau cu fală : «Niciodată droșca unui Grec n'a rădicat colbul de pe drumurile noastre!»

Inchiși în munți, departe de zbuciumul orașelor, sănătoși, deștepți și harnici, Vrâncenii sunt, cu adevărat mândri — mândri de nobleța lor militărească, de graiul și de portul lor românesc, de doinele și de legendele lor, de sculele, scoarțele și aleșăturile, ce fac podoaba casei, și pe cari nu ți le-ar vinde pentru nimic în lume, mândri până și de numele plaiului lor, voinicesc și sonor ca un strigăt de trâmbiță. Și ce frumos s'au luptat Vrâncenii în războiul dela 77! Cu pieptul deschis se duceau la moarte. Ei țineau să arate lumii că în dorobanții Domnitorului Carol sunt sufletele vechilor plăeși ai lui Ștefan cel Mare.

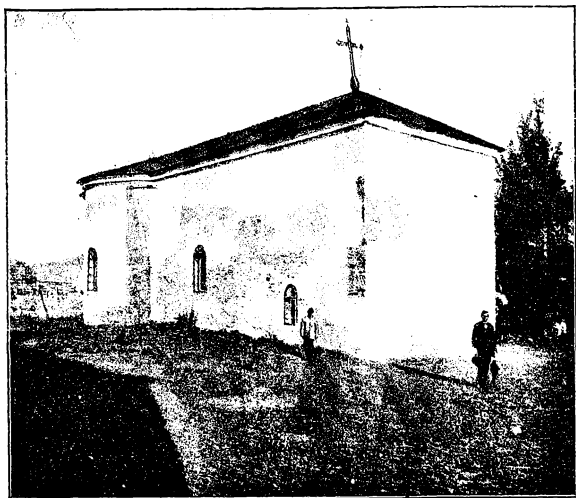
De dimineață ne scoală morile și herăstraele Nerejului. Incălecăm, ș'o luăm în jos, pe Zăbala. Valea e în ceață, munții fumegă. Inaintăm în pasul calului pe cotiturile apei, trecem prin satele Spulberul, Paltinul, împrăstiate de-o parte și de alta pe poalele munților, — și pe-aproape de nămezi coborim în Năruja, cea mai cuprinsă așezare de pe valea asta, așternută sub măguri de sare, la răscrucea apelor, unde s'aruncă pârâul Năruja în matca Zăbalii. E soare și liniște. Vitele rumegă pe prund. Gospodarii robotesc pe lângă casă, în așteptarea mămăligii. Numai drâstele și pivele toacă pe pârâu.

Rupte și prăpăstioase se înalță în zări spinările munților. Pe unele locuri se văd ca niște răni urmele vechilor codri. Valea se pleacă. Apele spumegă din ce în ce mai zorite, sfărâmându-se de stânci, în bulgări de cristal. Sosim la gura Zăbali, în satul Prisaca. De-aici o luăm la stânga, pe spintecătura noduroasă a Putnei. Alte priveliști încep, și toate parcă-s mai mărețe. Acum urcăm în susul apei. Din când în când munții se dau la o parte ca să facă loc satelor. Ogoare și livezi s'aștern pe podișuri întinse. Se îmbracă ponoarele 'n păduri. Trecem prin Bârsești, prin Tulnici — sate vesele, primitive, în larg răspândite pe prispe de verdeață — și ne oprim în prăbușitura stâncilor dela «Săritoarea Putnei». Aici munții s'apropie, se strâng, să zugrume râul în zidurile lor de piatră; și Putna se zbate, se smulge biruitoare din încleștarea lor; pe lespezi mari, culcate, coboară praguri praguri, se toarnă toată 'n copci adânci, și fierbe de mânie, și iar dau munții s'o prindă, și iar îi răpune; lung freamătă codrii de strigătele ei, — din când în când se lasă 'n culcușuri largi, odihnitoare, și pare c'ațipește-o clipă pe căpătâiul stâncilor învinse.

Urcăm prin strâmtoare, cărarea teșoasă, caii tru-diți, și valea se 'neacă de umbră. Dormim noaptea la un conac de herăstrae pe Lepșa. A doua zi ne lăsăm, prin rariști de codru, pe albia Șușiții, și pe la amiază sosim în Soveja, în dulcea Soveja, așternută pe o luminoasă deschidere de plaiu, în mijlocul munților, între păduri de brad, la porțile Vrancei. Albe, curate, se saltă căsuțele dintre livezi, și toate-ți

surâd și te chiamă cu drag. Un tăpșan acoperit cu molifiți desparte cele două cătune: Rucărenii și Dragoslovenii. Pe încheeturile măgurilor, de pretutindeni, izvoare limpezi, vin să s'arunce în matca Șușiții. Pe sus, cărări ispititoare strătae poenile și s'adâncesc în desișuri. În fund munții își rotunjesc gheburile târcate de soare. Sub strașina Zboinii, de-asupra pâ-

răului Dragomira, dorm rămășițele vechei mănăstiri Soveja, unde Matei Basarab, Domnul Munteniei, a zidit, acum două veacuri și jumătate, o biserică mare «afară de hotarele țării lui, în locul moldovenesc al Vrancei», pe când Domnul Moldovii, Vasile Lupu, înălță în Târgoviștea biserica «Stelea»,—voind astfel

cei doi Voivozi să sfințească pacea încheiată între ei, după atâta hainie și vărsare de sânge.

Grigorescu.

Pe însurate.

Înserează. Valea răsună de mugete. În aer e un miros răcoritor de brad și de fâneață. Și parcă n'ai mai intra în casă, și parcă n'ai mai pleca de-aici . . .

50. In munții Bacăului.

De pe larga tăetură a Șușiții, o luăm pe la Câmpuri în sus, pe pârăul Negru, urcăm spre miază-noapte, pe sub coastele Tihăraelor, prin păduri brăcuite, prin meleaguri pustii, scrijelate de rovine, și eșim, după două ceasuri de suiș, pe culmea Tempei, de unde ne lăsăm, fiind matca Haloșului, la «Mănăstirea Cașin». De-aici începe lanțul frumoaselor sate de mocani, înșirate pe spintecătura Cașinului, până în Trotuș. Vechia mănăstire s'a dărăpanat. Acum două sute cincizeci de ani, se ridicau pe măgura asta, încunjurată de codri, curțile Domnului Gheorghe Ștefan, întărite cu ziduri, ca o cetate, — au bătut vijeliile vremii și le-au amestecat cu pământul. Din toată strălucirea de odinioară, n'a mai rămas decât stema Moldovii săpată în chenarul de marmură dela gârliciul tainiții, prin care au eșit într'o noapte Domnul și curtenii de-au scăpat teferi sub pavăza codrului, pe când Turcii în gloată mare, trosnind din sinețe, spărgeau porțile cetății.

Ne scoborîm pe valea Cașinului în satul Onești, veche așezare de răzeși, pe-un șes așternut între dealuri, la răspântia celor mai sălbaticé ape ce se prăbușesc din munții Bacăului. Aici soarbe Trotușul, din dreapta, undele Oituzului și ale Cașinului, — din stânga, șioiul sbuciumat al Tazlăului, și, târându-le peste bolovani, le scoate la luncă, unde le primește, în patu-i larg și nisipos, Siretul — Dunărea Moldovii. Pe-aici trece linia ferată care, urcând în sus pe strâmtoarea

Trotușului, despică munții și răzbate în Ardeal prin strunga dela Palanca. Din vatra Oneștilor facem un ceas cu trăsura, până 'n Târgu-Ocna — un orașel drăguț, cuibărit pe apa Trotușului, între măguri acoperite cu vii și cu livezi. Lăsăm în dreapta gorganul vânăt, cu vestitele-i ocne, cari din timpurile cele mai îndepărtate și-au deschis țării nesfârșitele lor bogății de sare, — ș'o luăm către apus, pe drumul uscat și colburos al Slănicului. Soarele se apropie de codri. În urma noastră, cu fața spre lunca Trotușului, rămâne, singuratică, înfiptă 'ntr'un mal, casa bătrânească a nemuritorului Negri. Ne uităm cu respect la zidurile acelea albe, ce de-abia se văd dintre copaci, — acolo a trăit, acolo a visat, acolo a muncit pentru binele și fericirea noastră, blândul preot al Unirei — omul, pentru care iubirea de țară și de neam a fost o adevărată religie.—Treptat zarea se închide. Drumul îngust șerpuește pe sub stânci, pe marginea Slănicului, ale cărui unde repezi vâjje clăbucite de pietre. Sosim după un ceas, la vechiul «Cerdac» — două căsuțe, între cari s'așterne, peste volbura apei, un umbrar de scânduri, mângălit de iscălituri. De aici în colo se lărgește puțin : începe satul ; mergem încă vr'un ceas printre casele rari, înșirate de-a lungul pâraului, cotim la stânga, pe după o perdea de fagi, urcăm un dâmb, și de-odată înaintea noastră se descoper, luminoase 'n rama lor de codru, Băile Slănic—Sinaia Moldovii.

Aici valea se 'nchide din toate părțile : o horă de munți o prind la mijloc, și apele colcotă grămădite că 'ntr'o pâlnie. Pe fundul văii, de-o parte și de alta

a Slănicului, se înalță oteluri mari, vile atrăgătoare răsar dintre copaci, drumuri albe, netede, se 'ndoae molatic peste tăpșanele verzi, cărări pietruite se cătără pe brăele măgurilor, pe sub bolți de ramuri; chioșcuri neașteptate-ți ies în cale; de sus te strigă vârful munților Cerbul, Puful, să-ți arate poenele lor înflorite, și largile lor priveliști, peste clocotișul codrilor, în spre Poiana Sărată dela trecătoarea Oituzului și 'nspre «Poarta Vânturilor» dela Nemira-Mare. — Zbucnesc din stânci isvoarele binefăcătoare, descoperite acum o sută de ani de Serdarul Mihailachi Spiridon, care vână cerbi și urși pe unde ne primblăm noi azi în cântecul muzicei. Înaintăm, pe lângă băi, pe șoseaua ce șerpuieste spre graniță. Tot mai tare s'aude 'naintea noastră vuetul apei. Sântem la cascadă. O punte s'așterne peste Slănic, — de pe ea ne uităm, pe după o perdea de brazi, la valul sclipitor ce se aruncă de pe pragul unei stânci, și cade plescăind pe-o lespede lată de piatră. Soarele aprinde curcubeie în norul de pulbere ce se ridică, împrăștiind în aer o răcoare dulce,—pădurea răsună ca de o fanfară.

Din Slănic pornim de dimineață pe cărăruia de codru ce sue 'n picioarele munților spre miazănoapte, trecem pe la obârșia isvoarelor sărate, peste vârtoapele sălbatică ale Nemirei, și ne lăsăm, după cinci ore de umblet prin pustiități, în cătunul Poiana de pe pârăul Uzului. De-aici ținem spre răsărit, șleaul apei, și eșim pe la Dărmănești, în mândra și bogata vale a Trotușului — Prahova Bacăului. Gonit din steiurile

Solului, din Transilvania, Trotușul sparge pe la Palanca meterezele Tarcăului, și, dând stâncile la o parte deschide văi largi și roditoare pe poalele munților și le împodobește cu sate, cu fabrici, cu minunate castele și parcuri, așterne drum de fer, desfundă isvoare de păcură, mine de cărbuni și cariere de piatră, mișcă sute de herăstrae, cară plutele de vale, și, strângând pâraele codrilor, se lasă voios la luncă, unde tolănit pe nisip, ascultă fluerile doinașilor și-și joacă solzii de argint în razele soarelui.

Ne urcarăm la Comănești, sat mare, frumos așezat între munți, pe tăpșane deschise, ușor înclinate spre apa Trotușului. Vuește valea de sgomotul morilor ș'al herăstraelor. În toate e mișcare, zarvă — freamătul muncii. Sute de brațe harnice desfundă comorile pământului. Din când în când auzi, ca niște vaete prelungi, strigătele acelea de glasuri unite, cu cari obișnuesc muncitorii a se îndemna la ridicarea greutăților mari; — tăcut privește de pe podișul din stânga mărețul castel, care 'și întinde 'n fund, spre codri, parcu-i întunecos, cu drumuri tănuite, cu bărci pe lacuri, cu punți peste cascade și cu boschete de portocali.

Pe 'nserate sosim la Moinești, cea mai bogată schelă de petrol din Moldova. A doua zi luăm în sus calea Tăzlăului Sărat și, după 3 ceasuri de urcuș printre stânci, cârmim la stânga, pe sub Runcu stânelor, străbatem codrii de brazi ce se lasă ca niște plete pe umerii Goșmanului, și intrăm în sălbatica, prăpăstioasa spintecătură a Tarcăului.

51. In munții Neamțului.

Ne lăsăm în jos pe la schitul Tarcău pitit într'o poeniță la gura Bolohănișului; păduri nestrăbătute atârnă pe laturile stâncoase ale văii. Un nor se oprește deasupra noastră ; din creștetul cerului soarele-l săgetează și-l sparge ; și alți nori se ridică, tot mai posomorîți, de prin văgăunile munților ; în aer se face răcoare, frunzele încep să tremure, un pod de întuneric s'așterne în văzduh, și câteva minute nu se aude decât foșnetul pădurii ; deodată ca un șarpe de foc se svârcolește în nori, ș'un tunet groaznic zgudue cuprinsul ; ne uităm îngrijați în urmă, ploaia vine perdea spre noi, și toată valea se umple de ropot. Intr'o clipă potopul ne ajunge, fulger după fulger spintecă tăria, și tunetele se 'ntețesc. Ne adăpostim sub un fag, — în credința poporului nostru fagul e un copac sfânt, apărat de trăsnet. Urlă Tarcăul în vale, umflat de puhoae ; din ce în ce mai tare s'aud grohotind bolovanii târâți în valurile-i posomorâte, și ploaia cade, cade vijelioasă, neostoită, răpăitoare ca o grindină, de crezi că se dărapănă munții. — Peste vr'un ceas se răzbună ; bolta se limpezește, pădurile 'ncropite de soare încep să aburească. Ne lăsăm la conacul herăstraelor, de unde se 'ntinde, pe malul drept al Tarcăului, o linie ferată pentru căratul lemnelor în vale. Jos, pârâul s'asvârle învolborat pe scările de lespezi. De-o parte și de alta se 'nalță pripoare îmbrăcate 'n codru ; încet picură ploaia de pe ramuri, rari licăriri de soare tremură 'n frunzișul umed, șopârlele gonite din culcușurile lor,

de năvala apei, tânjesc pe lângă drum. O strungă luminoasă se deschide 'n fața noastră — eșim în valea Bistriții.

A douazi plecăm cu trăsura dela Gura Tarcăului, în sus pe frumoasa șosea ce se așterne ca o prispă lată de-alungul Bistriții, pe sub poalele codrilor. — Multe râuri s'aruncă din strâmtoarele Carpaților în roditoarele noastre câmpii, nici unul însă nu deschide în băteștiștea munților o vale mai luminoasă și mai fermecătoare ca Bistrița Moldovii. Ea intrunește 'n întinsa-i domnie sălbătăcia Jiului, măreția Oltului și bogățiile Prahovei. Călătorii străini cari-au străbătut-o pe plute, din Dorna până'n Piatra, o pun cu drept cuvânt printre cele mai frumoase ape din lume. În vechime curgea pe prund de aur, și purtă numele de «Aurar». — Drum larg despică printre măguri valurile-i repezi, și falnic îi e mersul. Se 'nalță codrii s'o privească, sprintare-i sar pâraele 'n cale, plutașii îi cântă doine, satele huzuresc pe mândrele-i maluri: pădurile au căprioare, isvoarele păstrăvi, și Bistrița Iostriți. --- Trecem Biczul, Buhalnița, Hangul și, dela Răpciuni, lăsăm șoseaua, ș'apucăm la stânga, pe pâraul Schitului, pe lângă jghiabul de scânduri, prin care-o lungă șuviță de apă cară ghile și dulapi din herăstraele munților în schela Bistriții. Urcăm un tăpșan întunecat de brazi, și eșim în luminiș, în larga fâneață de pe poalele Ceahlăului, la schitul Durău. — Toaca răsună limpede în pacea cuprinsului. Soarele scapătă spre asfințit. Pete de aur se aprind pe coamele codrilor. Șuetele isvoarelor s'aud bolborosind, ca niște glasuri pe sub pământ. Măreț, fantastic se ridică 'n fața noastră, ca

un dom uriaș, Pionul — bătrânul rege al Carpaților Moldovii.

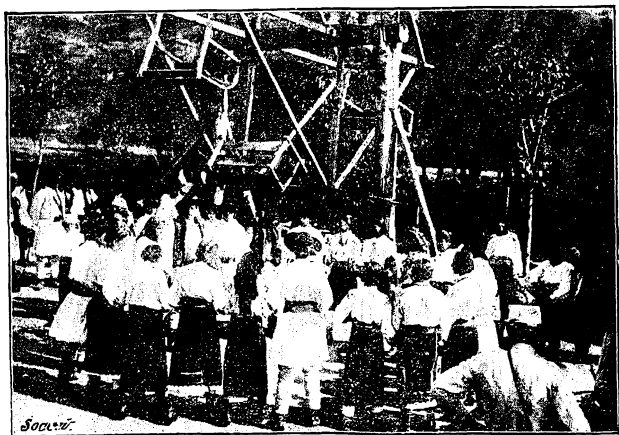
Pornim, șir lung de călăreți, pe cărarea ce tae la deal poiana schitului. Turlele Ceahlăului stau îmbrobodite'n ceață. Și-i liniște, o liniște sfântă, care face să te crezi pe alt tărâm. Mirezme dulci plutesc în aerul răcoros al dimineții. De pe zarea colnicului o luăm la stânga, și intrăm în pădure. Cale de-un ceas, până la «Fântâna Măcărescului», urcușul e trăgănat, și strunga ce spintecă desișul pare o alee. Din deal de fântână se dezvălește din codru un tăpșan verde, de pe care privirile scapă în zariște largă, — vezi în depărtare șerpuirile Bistriții, și satele împrăștiate pe poalele măgurilor; la apus «Pietrele Roșii» par ruinile unui castel, la miară-noapte munții Călimanului își rotunjesc spinările goale, fumurii, pe bolta albastră a cerului. De-asupra noastră Ceahlăul iese din neguri, soarele pune hlămizi de argint pe umerii stâncilor. Cărarea urcă 'n cotituri prin beznă de codru, brazi lungi doborâți de bătrânețe zac pe pat de cetină, acoperiți de mușchiu; unii, în picioare, putreziți, întind brațe negre, schiloade, cerșind parcă ajutor dela tovarășii cari îi înconjoară voinici, zvelți, plin de viață. De pe Curmătura Arșiții se deschide iarăși priveliște largă spre munți. Jos, sub brădișul atârnat de țan-curii, se vede schitul Durăului cuibărit ca în fundul unei prăpăstii. Înaintăm pe podișul descoperit, lăsând în stânga turma de stane albe: «Caprele», cu o moggâldeață mai răsărită în mijlocul lor — «Ciobanul», și din dreapta «Scaunele» — o stâncă înaltă, singuratică, tăiată în muchi regulate. Din nou ne adâncim

în pădure, caii mărunți și inimoși se grasănesc pe scări de bolovani, ne plecăm pe sub scobitura «Mălului pestriți», un perete zidit din pietre rotunde, albe, vinete, roșietice; înaintea noastră lumina începe să se cearnă prin rariștea de brazi, mai urcăm un pripor, și iată-ne sus, pe zarea Ceahlăului. Din jnepenii culcați de vânturi se înalță de pretutindeni stânci uriașe, ale căror forme ciudate au toate nume și înțelesuri potrivite în închipuirea poporului: Dochia, Tabăra Vulturilor, Turnu Sihastrului, Căciula Dorobanțului, Masa Ciobanului de unde ai cea mai frumoasă vedere pe valea Bistriții, Gardul Stânelor ridicat pe pragul unei prăpăstii înfiorătoare, și în mijlocul acestei salbe de stânci se înalță Panaghia, un sul mareț de piatră, scrijelat de ploii, înfipt ca un corn în creștetul pleșuv al Ceahlăului. Soarele e la nămezi. În depărtări o pulbere albastră plutește peste talazuri de codri. Spre răsărit, în limpezișul cerului, se vede luna ca o secere de argint. Trecem, printre jnepeni, lunga tarniță ce îndoaie culmea dela Toacă până în măgura Lespezilor, și ne lăsăm la Fântâna Rece. Aici ne odihnim pe mușuroaele de iarbă din preajma șipotului, a cărui apă te taie la dinți, atâta-i de rece. În fața noastră se deschide în coasta muntelui o adâncă spintecătură, care se aseamănă foarte mult cu valea Cerbului din Bucegi. De aici încolo nu mai e cărare; lumea de obicei, se întoarce la Durău tot pe unde a venit. Pe noi însă ne momește farmecele necunoscutului, și, de și nici unul din țărani cu cari am venit nu se înduplecă să ne întovărășească, trimetem caii îndărăt și încercăm, într'un

noroc, o 'nouă scoborâre de pe Ceahlău. E ora două după prânz. Cerul e senin, și în tot coprinsul e o lumină și o tăcere ca 'n vis. Mergem înainte pe podina descoperită ce ține zarea din movila de lespezi pe la spatele cișmelei, și ne lăsăm pe vale în codrul brăcut de sub Piciorul Șchiopului. Printre copaci trântiți, printre hârtoape și bolovani scoborim, scoborim mereu ca în adâncul unei prăpăstii. — Pe ferestrele ce se deschid în coperișul de ramuri ne uităm în sus la stanele albe de pe vârful Ceahlăului: ele-s călăuza noastră. Peste două ceasuri începem să auzim tot mai deslușit, tot mai aproape freamătul sălbatecelor ape. Treptat valea se îngustează. Din stânga se repede pe crăpătura unui zid de piatră un izvoraș, lungă șuviță de argint, ce cade făcându-se pulbere la picioarele noastre. Dar de unde vine atâta vuet?... Ne întoarcem privirile la dreapta, și rămânem uimiți. O pânză lată de apă, albă ca laptele, desfășurându-se ca de pe un sul, s'aruncă dela o înălțime amețitoare într'o copcă de piatră care o prinde la vre-o zece metri mai sus de albie, ș'apoi o toarnă 'n jos răsfirând-o, ca o coadă de păun, peste pieptul rotund al unei stânci. — De la «Duruitoarea» ne lăsăm pe matca pârăului, și după două ceasuri ieșim, printr'o rariște de mesteacăn, în cărarea bătută ce taie poenile Slatinei. Pe 'noptate sosim la Durău, unde lumea 'ncepuse a se neliniști de întârzierea noastră.

A doua zi ne scoborim în Răpciuni, și ținem în sus drumul de șleau ce se așterne pe malul drept al Bistriții până la gura Bistricioarei; de aici ispiti-

toarea șosea cârmește pe brâul unei măguri și străbate, pe la vama Prisăcani, dincolo, în valea Mureșului, iar noi apucăm drumeacul spart de puhoae ce duce în vatra Călugărenilor, trecem podul de la Gura Largului, și spunem Bistriții: la revedere.... Acum înaintea noastră se deschide o vale pietroasă, pustie, — de o parte și de alta dealuri descoperite, uscate, din coastele cărora ies pe unele-locuri

lespezi foioase, teancuri de plăci negre, și bulgări de cărbune; un pârăuaș curge risipit, tăcut, printre bolovanii arși de soare. Pe la nămezi ajungem la înfundătura văii, în codrul de brazi și de fagi ce 'mbracă de sus până jos muntele Pătru-Vodă, pe care a stat de s'a odihnit, într'o zi de cumplită 'nvăluire-a sorții, semețul Rareș, biruitorul dela Feldioara. În șerpuiți largi, pe sub bolți de ramuri, șosezua se

'nalță trăgănat pe brăele munților. Din zare ne uităm în urmă și vedem ca 'ntr'o panoramă, toată mareața zidire a Ceahlăului, lămurindu-și coroana-i de stânci pe albastrul cerului. Coborim în Plotun : câteva căsuțe presărate pe încheetura măgurilor de-alungul pâraului ce se azvârle din Pătru-Vodă, desfundându-și calea printre rupturi de lespezi; ici colo câte un petecuț de fâneață așternut, ca un lăvicer, pe sub poalele brădetului; drumul se lasă în hopuri pe malul înalt al Plotunului. Pe la toacă sosim în Pipirig. E Duminică. Tot satu-i strâns la horă, în bătătura cârciumei de pe prund. Tineretul joacă de răpăe pământul. Bătrânii cinstesc pe prispă. Nevestele stau mai la o parte, tăinind de ale lor. — Incet soarele scapătă în dosul Cotnărelului. În fund, pe Luciori, și în fața satului pe rotunzișul pleșuv al Bompei, treptat se micșorează, până se șterg, cele din urmă pale de lumină. Hora se sparge. În pâlcuri mulțimea se 'mparte pe cărări; tot mai deasă-i umbra pe vale, tot mai rari și mai depărtate răsună în dulcea liniște a 'nserării chiotele flăcăilor. Vin vacile la muls, cu mugete lungi își strigă vițeii. — Incep să s'aprindă luminile pe la case, și stelele pe cer.

Drumul se 'ndoae pe la capătul muntelui Bompa, pe pâraul Pipirigului hrănit de undele Dolilor ș'ale Plotunului, străbate printre stâncile dela Dumesnic într'o luncă deschisă, din ce în ce mai largă; fânețe bogate și ogoare de porumb s'aștern între cele două dealuri acoperite de păduri de fag. Mergem ca vr'un ceas pe valea aceasta fermecătoare și, lăsând drumul neted, apucăm la dreapta pe matca

pietroasă a unui pârauaș, ș'ajungem într'o 'nfundătură de codru, la Mănăstirea Secu, zidită acum patru sute de ani de Vornicul Nestor Ureche. Un călugăr

bătrân ne poartă prin sălile mari, tăcute ale arhondaricului, prin tăinișurile întunecoase și turnurile de apărare cu ferestruți înguste, nearată vechile odăre bisericești, frumosul «aer» cusut de Mitrofana soția lui Nestor Ureche, candelă, potiruri și cruci de argint împodobite cu pietre scumpe, ne spune prin câte valuri cumplite a trecut locașul acesta pe vremuri, de câte ori a fost bântuit de Turci, de Tătari de Leși,

cari dărâmau zidurile și răscoleau și cenușa din vatră, căutând bogății ascunse, dezbrăcând icoanele, răpind tot ce eră de preț, arzând ce nu puteau lua... În una din chiliile acestei mănăstiri a murit, acum vr'o zece

Grigorescu.

Vin vacile la muls cu mugite lungi își strigă viței.

ani, cel din urmă călău, Gavril Buzatu, care, pentru ispășirea păcatelor lui, a venit pe jos dela Iași și s'a făcut călugăr.

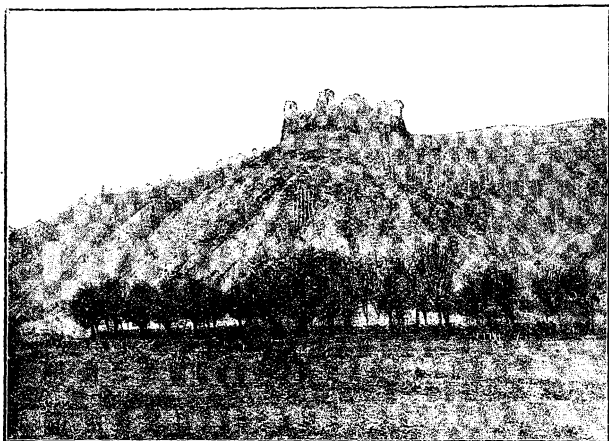
De la Secu ne 'ntoarcem pe aceeași rovină în drumul pe care-l lăsasem, suim un tăpșan, și intrăm într'o frumoasă pădure de stejari : o ploae de lumină argintie se cerne printre frunze, falnici și drepți se 'nalță trunchii seculari despletindu-și în sus podoaba lor de ramuri, bolți largi, tăcute, stropite de soare fac să te crezi în lăuntru unu templu mareț. Abatem la stânga. Din marginea dumbrăvii se deschide ca o poartă, și, în fund, printre crângi, se văd strălucitoare turlele bisericilor dela Mănăstirea Neamțului. Scoborîm pe lângă cișmea în valea 'mpestrițată de flori, culcată 'ntre păduri de brad ; o bună fugă de cal, și iată-ne sub lungile cerdacuri ale celei mai bogate așezări de monahi, din tot cuprinsul țării. Mănăstirea asta ține minte de demult ; ea erà veche, când a venit Ștefan cel Mare de-a zidit biserica «Inălțării Domnului», după ce-a învins pe Craiul Albert ș'a pus pe Poloni să are și să semene ghindă în țărna îngrășată cu sângele lor. Și Domni după Domni au înzestrat-o. De avuțiile-i de-odinioară vorbesc bătrânii ca de lucruri de pe alte lumi : se 'ntindeau moșiile și codrii mănăstirii, din zările Grințieșului până în cele mai depărtate ținuturi ale Basarabiei, cirezile și hergheliile umblau slobode pe imașuri, ca în vremile de sălbătăcie, și galbenii se măsurau cu banița la răzătoare... Curgeau din când în când puhoaele păgâne, îi spărgeau zidurile, o prădau ș'o pustiau, și, cum se potolia urgia, se ridicau toate

la loc : biserici, școli, spitale, fabrici, tipografie, biblioteci, — un centru de lumină, de muncă și de bogăție, eată ce-a fost în Moldova mănăstirea Neamțului, aproape cinci sute de ani. Azi e liniște peste tot. Dorm largile-i încăperi, îngrădite în ziduri de cetate, dorm căsuțele albe presărate pe tăpșanul deschis între păduri de brad, cum doarme dus și lacul de pe luncă, acoperit de mătreață verde.

Dăm iar în șoseaua ce trece prin d^umbrava de stejari și, dela Coverga, ne lăsăm la dreapta pe valea Nemțisorului în satul Vânători, și ne oprim pe prundul Ozanei, sub malul râpos, înalt, pe fruntea căruia stă, ca o coroană, fantastica ruină a Cetății Neamțului. Urcăm pe jos, prin strâmtoarea uscată, spartă de puhoae, cărarea ce taie păretele din stânga, și 'ntr'un sfert de oră suntem de-asupra, la «porțile cetății». Se văd încă urmele șanțului de apărare, ce ocolia zidurile pe din afară. Intre cei patru stâlpi dela intrare se 'ntindea ziua, peste șanț, un pod de «piele de bivol», noaptea se strângea, și rămânea castelul încins c'un brâu de apă. De-asupra porții și pe la colțuri se ridicau turnuri înalte, cu ferestruți înguste, pe cari cătau în vale ochii și sinețele străjerilor. Trufașa clădire-și rânduia 'ncăperile în patru aripi mari, lăsând între ele o curte, în mijlocul curții o bisericuță din altarul căreia pornea pe sup pământ tainița scăpării, o hrubă boltită, ce răspundeă departe, afară din cetate. Puternic înfipt în creștetul unui grind stâncos, având în spate întunecime de codru, în față prăpastie sub metereze 'nalte, și vedere largă pe toată valea, cuibul

acesta de vulturi, cum îl numesc legendele, a înfruntat adesea, c'o mână de voinici, oștiri năvălitoare, și 'n șase veacuri de nepătată mândrie o singură dată și-a deschis porțile fără de luptă, și-atuncea nu unui cuceritor străin, ci falnicului Domn al tuturor Românilor — Mihai Viteazul. Pustii și sparte de vremi, se mai înalță câteva ziduri peste mormanul de ruini prăbușite 'n curtea cetății, pe ai cărei păreți au stră-

lucit odinioară armurile grele ale cavalerilor din Malta.

Inchid ochii și revăd cetatea întreagă. O pagină sfântă mi se lămurește, ca și cum toate câte au fost s'ar smulge pentr'o clipă din umbrele trecutului ș'ar îmbracă din nou viața de-atunci. E noapte și-i liniște. De-odată, pe vale s'aude un tropot de cal. În turn străjerul sună din corn. Bate cineva la poartă. De sus se deschide o fereastră, și întreabă doamna 'ngrijată: Cine-i? — Sunt eu, răspunde-un glas ostenit, sunt eu,

Ștefan, singur, rănit, învins... Tresare sârmana Doamnă; i se frânge inima de durere și de milă, că-i fiul ei cel care-i vorbește; ci cugetă că-i Româncă și fiul ei e cel mai slăvit voivod al țării, și năbușindu-și plânsul ce stă s'o podidească, îl roagă frumos să plece 'ndărăt, să buciume 'n munți să-și strângă plăieșii risipiți și s'arate dușmanului cum știu să moară, când nu pot birui, stăpânii și apărătorii pământului acestuia. Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare, și mai înălțătoare, de jertfă și de iubire de patrie?.. Imbărbătat se 'ntoarce Ștefan să-și reinchege oastea-i sfărâmată. Nici ostenit nu se mai simte, nici rana nu-l mai doare. Din nou se strâng arcașii în jurul viteazului, și, pe când Turcii își socotesc pleanul, ca un stol de vulturi se lasă asupra lor un vaet de moarte înfioară valea și cerul se întunecă tot de atâta grozăvie.

E a șaptea noapte de când Domnițele se roagă'n genunchi, le picură lacrimile pe covor, și chipurile lor par umbre sub slaba licărire-a candeliei. Se roagă neadormite, mama pentru fecior, soția pentru soț și amândouă pentru țară. Și iată că de pe luncă un freamăt se ridică în tăcerea nopții. Tot mai aproape, tot mai lămurit s'aud sunetele de corn și cântecele de biruință, și tunete de glasuri s'aud strigând: Trăiască Ștefan! Ca de-un vis frumos se'nviorează Domnițele, și scoală pruncii din somn, și-și umplu mâinele cu flori, ș'aleargă la poartă, și plâng de bucurie primind în brațele lor fragede pe Marele Ștefan, lumina, mândria, odorul sufletului lor. Cu ce drag îl strâng la piept, și cum se uită la fața lui senină,

în ochii lui mari și frumoși, și cum nu se'ncred că-l văd, și, neputând spune-o vorbă, îi sărută fruntea, colbul de pe haine. Târziu se sting luminele'n castel. E liniște-acum, și fericire'n tot cuprinsul. Șoptesc încă Domnițele'n ieatac, mărită pare lumina candelii de sub icoane. În odaia de-alături, doarme ostenit biruitorul, temutul Ștefan, gloria Moldovii.

Ce de lucruri n'ar ști să povestească, de-ar avea graiu, ruinile acestea! Când te gândești c'a fost atâta vieaș' aici... inimi cari s'au iubit, ochi cari-au plâns, viteji cari și-au vărsat sângele pe zidurile acestea! — La porțile acestei cetăți s'a strâns norodul răsvrătit, cerând lui Lăpușneanu capul lui Moțoc. Pe meterezele ei au stat dârzi în fața lui Sobiețchi cei 19 plăeși, luptând c'o oaste 'ntreagă, prețuindu-și fiecare glonț, ochind în căpetenii, și făcând pe Poloni să creadă că-i o armată 'n cetate.

Din drumul ce se desparte la dreapta 'nspre Agapia, ne uităm în urmă la zidurile cetății, măreață până și 'n ruina ei, și, de la depărtarea asta, în forma pe care i-a cioplit-o vremea, ni se pare că vedem coroana lui Ștefan cel Mare.

Mănăstirea Agapia e vârită 'n munți, pitită 'ntr'un ungher de văi, așa că n'o vezi decât când intri 'n ea. Dinspre miază-noapte o păzește de crivăț o măgură 'naltă, descoperită — «Muncelul cu flori»; la apus se rădică zid întunecat de codru, și 'n față iarăși pădure de brazi, străbătută de cărări ce te scot în luminișuri neașteptate — «Poiana Mitropolitului», «Poiana Stariții», iar mai în sus, prin bungete de

fagi, de-asupra opcinei înalte, în fermecătoarea priveliște de pe «Ciungi», de unde vezi jos mănăstirea Văraricului, în dreapta băile Bălțătești, în stânga Cetatea și Târgul-Neamțului, în față larga, nemărginita valea Moldovii.

Stă soarele pe strunga de la «Cruce». Din cerdacul arhondaricului îmi răcoresc privirea pe ierbulița verde ce-acopere curtea pătrată, îngrădită de toate părțile de încăperile albe, curate, tăcute ale mănăstirii. Din mijlocul curții se nălță stră-

Grigorescu.

La Agapia.

lucitoare «biserica cea mare»; zugrăvită pe din lăuntru de maestrul nostru Grigorescu.

E liniște, ca 'n vis. De-odat' aud ca un semnal, un sunet clar, puternic, muzical: mă uit jos — în ușa bisericii văd o măicuță bătrână, scundă, în

mâna-i stângă cumpănește toaca ușoară la înălțimea umărului, în dreapta ține-un ciocănaș de lemn, — a lovit odată și stă, pare că așteaptă s'adoarmă răsunetul celei dintăi bătăi, apoi pășește încet pe lângă zidul bisericii, bătând în toacă, la început câteva lovituri tari, hotărîte, răzlețe, apoi treptat depărtarea dintre ele se micșorează, până ce nu mai auzi decât o ploae de sunete mărunte, dulci, cadențate, ca șoapta pripită a unei rugăciuni, și par'că se duc, se topesc, și iar vin aproape, iar se despart, tot mai rari, tot mai puternice, — ecouri lungi auesc prin coridoare, prin sălile boltite ale chiliilor, întreaga mănăstire răsună ca o vioară. Iar eu, în taina care mă 'mpresoară, simt cum toate loviturile acestea bat în sufletul meu și-mi redeșteaptă, ca dintr'o lume depărtată, dulcea și sfânta evlavie a copilăriei.

52. În munții Sucevii.

Pe la 'ngânarea zorilor eșim din cotlonul mănăstirei, pe poarta pârăului Agapia, în largul luncii aburite de brumă, — trecem prin Târgul-Neamțului, printru dughețile ce încep a-și ridică obloanele, deschizând ochi somnoroși în ulița pustie, urcăm dealul Oglinzilor, din zarea căruia vedem la stânga «băile Oglinzi» sub poalele codrului, și dăm pe la satul Boroaia în frumoasa și îmbielșugata vale a Moldovei. — În dreapta noastră, legendarul râu, care-a chemat pe Dragoș descălecătorul din poghiaturile Maramureșului să-i urzească o țară nouă, se'ndoaie liniștit pe sub

dealul învârstat de lanuri, tăindu-și printre fânețe și huciaguri o albie cu mult mai lată decât îi trebuie. În stânga, pe marginile luncii, în falduri largi își lasă Carpații găteala lor de codri. Suntem în Suceava, în cel din urmă ținut de munte al țării. Cerul e de un albastru limpede, străveziu, câțiva noruleți, prigoriți de razele soarelui, se frâng încet în bulgări de rubin, și se topesc. Șoseaua, netedă și albă, abate printr'o alee de sălcii, trece podul Moldovii și urcă trăgănat dealul Spătăreștilor, de unde se lasă în Fălticeni; iar noi ținem înainte drumul Bogdăneștilor, pe sub poalele munților, dăm pe la Mănăstirea Râșca, pusă sub o sprinceană de braniște, la marginea șesului, întemeiată de episcopul Macarie al Romanului, în zilele lui Petru Rareș, care-a înzestrat-o c'o biserică și cu opt chilii. Ne oprim la Baia, sat harnic și bogat, oraș de frunte pe vremea lui Dragoș-Vodă, pământ frământat în sânge: plugarii de azi răstoarnă brazda peste mormintele a zece mii de Unguri și povestesc lucruri înălțătoare, auzite din bătrâni... S'a sculat craiul Ungariei, Matei Corvin, care nu mai putea dormi de vâlva lui Ștefan cel Mare, și ridicându-și toată oastea a răzbătut încoace prin pasul Oituzului, prădând satele în cale; s'a oprit șapte zile la Roman, apoi i-a dat foc și-a purces spre Suceava. Înserând pe valea asta, și fiind vreme de iarnă și vifor, s'a tras cu oastea la adăpost și-a tăbărit în Baia, să stea până s'o mai lumine de sus. Iar Domnul nostru, care-l așteptă la porțile Sucevei, văzând zăbava Craiului, n'a mai stat la gânduri, ci iute și-a luat o mână de sprintenași, și gonind dealurile s-a

lăsat, în puterea nopții, ca o vijelie, în lagărul Ungurilor, și-atâta i-a izbit de năprasnic și fără de veste, în cât toată falnica oștire a lui Mateiaș, învălmășită de spaima întunerecului și de grindina săgeților ce-o împrășcau de pretutindeni, a fost în mai puțin de-un ceas sfărâmată și pusă pe fugă. Cic'a fost așa măcel, că urlă valea de vaete, armele scăpărau fulgere'n beznă, pâlcuri întregi se abăteau stropșite'n picioarele cailor, și ori în cotro fugiau bieții Unguri tot de Ștefan dădeau. Praful s'a ales până'n ziuă din oastea cea grozavă. Iar trufașul rege, care venise să cucerească Moldova, de-abia a scăpat, rănit de-o săgeată și dus pe targă, prin cărările munților. — Pentru amintirea acelei biruinți, Ștefan a ridicat în Baia «biserica Albă»; la ruinele ei țărani cu dare de mână, păzitori unei sfinte datine strămoșești, duc în toți anii, în ziua de Sfântul Gheorghe, mâncări, băuturi, în vase nouă împodobite cu flori, și fac praznice pentru săraci:

Ce oameni aleși, și ce gospodării frumoase sunt prin părțile astea ale Sucevei! Pe lunca Moldovei și pe vâlcelele Șomuzului sparte de iazuri se'nșiră ca o salbă în jurul Fălticenilor, mândrețe de sate, așezări de moșneni, cari păstrează cu sfințenie portul, legendele și bunele obiceiuri ale vremilor de demult: Baia, Bogata cu urmele vechilor mine de aur desfundate de Romani, Sasca, Rădășenii cu vestitele-i livezi de meri, Brădățelul cu minunata-i pădure, în care doarme un lac albastru, încunjurat de brazi, izvoare zgomotoase se prăbușesc printre stânci, — o bucățică de munte ruptă din Carpați și răsădită aici, ca de-o

putere dumnezeiască, să stea podoabă satului... Și pe toate văile astea găsești amintiri prețioase din trecutul neamului nostru, biserici vechi, durate de Alexandru cel Bun, de Ștefan cel Mare, de Petru Rareș...

Suntem la Cornul-Luncii, în pragul ținutului Suceava,—și al țării. Netedă și albă ca marmura se'ntinde înaintea noastră șoseaua care merge la Dorna.. Frântură de raiu scumpă inimei noastre, grădină cântată de poeți, țărână sfântă în care se odihnesc oasele celui mai glorios Voivod al Moldovei, nespus de duios freamătă izvoarele tale, și ce dulce-i umbra codrilor tăi!... tu ești într'adevăr una din cele mai frumoase țări de pe pământ, — dar numele tău ne doare să-l rostim și, străbătându-ți fermecătoarele drumuri, ochii noștri nu-ți pot privi podoabele decât printr'o perdea de lacrimi.

53. Pe plută dela Dorna la Piatra.

Dă-i drumu!

Comandă moș Vasile dela cârmă, și Toader, desprinzând gânjul din pociumb, sprinten s'aruncă pe plută, își face cruce și înfige și el lopata 'n valuri. Un dulce fior ne străbate, codrii fug îndărăt, pe obraz simțim, ca o adiere de vânt, suflarea răcoroasă a mișcării. Nici nu știm când s'a șters, în urma noastră, Dorna cea mândră, cu schela dela Gura Arinului. Departe, înainte, răsar din neguri de brădet «Pietrele Doamnei», turla de castele scânteetoare în

lumina rumenă a dimineții; înalt și întunecat malul din dreapta ne astupă vederea. Cu pălăria dată pe ceafă, cu brațele încordate pe coada lungă a lopeții, adus puțin de spate sub cojocelu-i fără mâneci, Moș Vasile, cârmaciu vestit, pe care-l cunoaște Bistrița de patruzeci de ani, cumpănește pluta în dunga nahlapilor, strâgând lui Toader «dălcăușul» (care poartă cârma dindărăt): «La pădure!» când e să abată la dreapta, «La câmp!» când e să fie spre stânga. Iar la cotituri ne vestește locurile pe unde trecem, — și strigătul lui, răsunător în pustiul apei, pare că poruncește schimbarea priveliștilor.

— Colțu Ortoaia!

Deodată perdeaua de codru se dă la o parte: căsuțe vesele se ivesc pe podișul din dreapta, zăvoae și ceiruri străbătute de cărări; — spumegând, cu vuet spărgându-se de bolovani, undele Ortoaei s'asvârl în Bistrița, pe mal vedem femei torcând, înalte, svelte, cu fața luminoasă, ca într'un tablou de Grigorescu, catrințe negre strânse pe șolduri, cămăși cusute cu arniciu, pe cap broboade albe.

Ușor alunecăm la stânga, și scăpătăm în genunea de sub «piatra Zmăculesei». Plutașii lasă «condeelee» din mâini, și privesc pe dealuri, nepăsători; apa e lină, adâncă, tăcută; câteva minute înaintăm încet, așa de încet, că nici nu simțim că mergem. Dar iată că malul din dreapta purcede spre noi, râul se deșteaptă, cârmaciul înșfacă vâsla ș'o împlântă piepțiș în propta torentului...

— Osoiu!

Și în foșnet de valuri trecem ca o săgeată prin

unca de arini, fuge tăpșanul cu satu în spinare, fug oștile de arbori și stâncile sperieate — o goană nebună, fantastică, amețitoare. Ca pe fus munții se învârtesc, macină isvoare și le toarnă în Bistrița. În vremea asta plutașii luptă: în mișcarea brațelor lor, în toată voiniceasca și puternica încordare a picioarelor ș'a trupului lor vânjos, au ceva din măreția statuelor antice ale gladiatorilor romani. Apa se domolește... Vâslașii își dau binețuri cu oamenii de pe mal se întreabă de-ale lor, iar bolțile pădurilor parcă vorbesc și ele...

— Gura Sunătorii!

Sunând din unde s'aruncă pârăul pe praguri de stânci, o clipă se vede deasupra-i sătucul risipit pe poălele Palmeșului, ș'o nouă praveliște ni se deschide înainte. Pietrosul înalt, cu gheburile-i de cămilă pare că stă în drum să ne aștepte.

— De ce i-or fi țancurile așa roșcate, moș Vasile?

— Acolo sus, în frig, sunt numa târși uscați de vânturi, și-i cetina lor așa.

În șerpuii largi se îndoaie strălucitorul râu printre munții întunecați de codru.

Din când în când se deschid vederi în luminișuri, spre satele Bucovinei la stânga, spre satele noastre la dreapta — Români de același sânge, de o parte și de alta. Din jos de Călinești o lungă dâră de grohotiș, năruit din coastele Pietrosului, împinge Bistrița, strâmtând-o, înghesuind-o în malul din stânga. Înaintea noastră, la cotul Căpriții, apa se iuțește și se învoburează, iar jocul valurilor albe, de departe, îți pare un cârd de găște cari bat din aripi; peste

clocotul lor repede alunecă pluta, hartuindu-se ca o sanie. Scăpătăm iar într'o genune, — oglindă în care vezi copacii cu vârful în jos. Moș Vasile bate cu muchia toporului în cuele dela jug, apoi înfige tăiușul în grindă, își leapădă cojocelul, scuișă în palme, și apucă lopata.

— Colțu Acrii!

Ca printr'un farmec tabloul se schimbă, se trag pădurile 'n lături, ș'un minunat decor de stânci se înalță 'n fața noastră. Mugește Bistrița toată, năpus-tindu-și valurile 'n năpraznicile ziduri, și dă să le spargă, din ce în ce mai 'nverșunată, dar stâncile se joacă cu ea, o resping, o chiamă, o răsucesc în loc; buimăcită se 'ncolăcește ca un șarpe, și, după un sfert de ceas, se pomenește bătând, din spate, în acelaș zid de care s'a izbit întâi, ca și cum ar cercă, lovindu-l din amândouă părțile, să-l desfunde mai curând și să deschidă cale dreaptă valurilor viitoare. Sus, deasupra noastră, își tremură frunzulița câțiva mesteacani suptiri crescuți pe vârful stâncilor. Din cotul Colbului intrăm în strâmtoarea fioroasă dela .Chei—gherdapurile Bistriții. În huetul valurile, lup-tând din răsputeri, moș Vasile mai găsește timp să-mi strige numele locurilor... «Scara»: din fruntea unei scăfârlii de piatră un brad își întinde ramurile 'n jos ca niște brațe, de ele s'atârnă plutașii și scapă, când li se sparg plutele de stânci. În păretele din stânga «Coiful» își vârfuește turla-i vânăta pe gangul unei văgăuni. Sus, pe Zănoaga din dreapta, arde «co-moara de argint» a Bogolinului, un țuguu ascuțit ce uminează ca o flacăra albă, și de sub el, dintr'o

spintecătură de stânci, s'aruncă 'n jos, înspumată, frumoasa cascadă numită «Moara Dracului». Și toate minunățiile acestea trec pe dinaintea noastră cu rezecțiunea lucrurilor văzute 'n vis. Eșim din prăbușiturile Cheilor. Bistrița se odihnește. Moș Vasile își șterge fruntea de sudoare. Toată figura lui e luminată de mulțumirea omului care a luptat cu moartea și a biruit-o. Stă soarele 'n răscruce. Lunecăm în lișiște printre păduri, pe sus se desfac poene verzi, rariști de mesteacăn alb ca făcliile. La cârjoiiul Dohotăriei malul din dreapta se pleacă desvălind prispe largi de pajiște sub poalele brădișului atârnat de coastele Pietrosului. În urmă, peste norodul de măguri, în trei arcuri mari, își taie spinările pe cer munții Călimanului, cari 'ncehe Carpații Moldovii.

— Balta Fagului!

Un grind întunecos s'abate la dreapta, și eată-ne 'n lumină. Suliți de aur tremură pe pânza lată, lucie, a râului. Vâjâind vine pe-o râpă stâncoasă. Pârăul Arâmii, — hotar, pe stânga Bistriții, între codrii Bucovinei și ai noștri. Trecem vâltoarea dela gura Piscului și strunga ostroavelor dela Cojoci, de unde se ridică un drumeac spre schitul Rarău, și de acolo, prin pădure, spre minunatul podiș înflorit dela «Pietrele Doamnei» — trei turle ascuțite 'nfipte sus, în creasta cea mai înaltă a muntelui Rarău, pe care a stat și s'a adăpostit odinioară Voivodul Rareș cu domnița lui Elena. — Un deal rotund, îmbrăcat în brazi, se culcă 'n fața apei. Bistrița, cuminte, îl ocolește, făcând un cot larg în dreapta pe sub coama vânăată, zimțuită a Pietrosului, se lasă molcom, strân-

gându-și undele între două ziduri de codru, și ese 'n luminiș la cotul Lițului.

— Căldarea!

O horă de măguri desvălite prind Bistrița la mijloc. O clipă râul doarme, tolănit la soare, în miros de fâneață. Incet, încet ne soarbe brădișul din fund, cotim în umbră pe la gura Pârăului Rău, apa scade răsfirându-se 'n larg pe matca-i bolovănoasă, grinzile 'ncep să joace sub noi, se hârșcăe pe colții stâncilor, și stăm. Foșnesc valurile de jur împrejur, un clocot e râul.

— Am pus-o de mămăligă, zice moș Vasile, scărpinându-se în cap . . . Dă parul, Toadere, să săltăm grinzile . . .

Dar iată c'o plută ne-ajunge din urmă. Dălcăușul își scoate iute cărma să nu i-o rupă. Fără să vrem închidem ochii. Un trosnet ș'o zguduitură puternică. Am pornit. Pluta care ne-a izbit rămâne înțepenită pe aceleași stânci.

— Dâmbul Colacului!

Un munte învălit se 'nalță stog în fața noastră, Bistrița se îndoaie frumos pe sub codri, încovrigându-se în jurul lui ca un șearpe ce vreă să-și muște coada. Zarea se închide, se întunecă din toate părțile. Numai în urma noastră se rupe o strungă în negura de cetini: prin ea se văd în fund, măreț încondeiate pe albastrul cerului, Pietrele Doamnei, încinse de soare.

. — La Cruce!

Intrăm într'o genune largă. Munții se descoper. Privirile se odihnesc pe înalte poene scăldate 'n lu-

mină. Din stânga, de sub Tarnița golașă, vine spumegând Pârâul Crucii, din dreapta Bărnărelul—sculptoare fâșie de argint. Trecem pe sub podul de lemn ce leagă cele două maluri, pe cari stau presărate căsuțele unui sat. Lunecăm pe sub dealul Ursului, și iar năvălesc măguri din toate părțile, se mușuroesc în jurul nostru greoaie și mătăhăloase. Din clocoțișul lor se 'nalță la dreapta mândrul Barnar, în stânga Bâtca lui Târsână. Pârae repezi s'asvârl cu vuet în Bistrița. Stânci mari, fioroase, își scot gâturile din întunericul codrilor, și s'apleacă în jos ca niște cămile ce vor să bea apă.

— Balta Cânelui!

Râul face un vârtej spre stânga ș'amuțindu-și valurile, ce rotesc în ochiuri, adoarme sub un mal înalt de piatră. Pluta pare că stă locului, atât de încet se mișcă. Moș Vasile mai bocănește în chingi, cearcă tăria cârmei, și spune lui Toader să bage de seamă la cot. În mișcările, în vorba și pe figura lui se vede reculegerea, grija omului care va să stea în fața unei primejdii mari și care-și adună toate puterile pentru o luptă hotărâtoare. Și în adâncă, fioroasa tăcere a cuprinsului, ne uităm la munții îmbrăcați în codru, la soare, la cerul albastru, ca și cum am căutà un semn, o prevestire de sus a soartei care ne așteaptă. Alunecăm din ce în ce mai repede. Scârție vâslele în juguri. Un grind înalt, țuguiat, stă drept înaintea noastră, din spatele lui se ridică două țancuri golașe, vinete, ascuțite. Tot mai aproape, tot mai puternic se aude într'acolo mugetul apei.

— Toancele!

Pluta izbește într'un peș dunga șuvoiului, și repezindu-se în hart șterge din fugă tărășii apărători de sub «Piatra lui Toader», trece săgeată prin cotul arcuit spre stânga, și intră voinicește în groaznica strâmtoare de la Toance. Un popor de stânci se ridică din fundul râului clocotitor și sfâșie în zdrențe toată pânda apei. Ca în bolți răsună urletul valurilor între înaltele maluri de piatră. De pretutindeni, și tot mai multe și mai amenințătoare, se năpustesc dihăniile în calea noastră. Moș Vasile pare că le îmbrânțește în lături cu lopata, așa de voinicește, așa de falnic își taie strungă printre ele, și în amestecarea iuțeală cu care trecem colții și pragurile strâmtoării, bătrânul și meșterul cârmaciu pare o făptură din bazme, un năzdrăvan, care a luat pluta în tălpi și sboară cu ea peste stânci.—Gonim la stânga. De-odată valurile tac, se 'ntinde Bistrița între codri. Își întoarce moș Vasile fața-i luminată, se uită 'n urmă. la țancurile Toanceilor și prujind a răs, clatină din cap.

— Hm! dihăniile naibii... să ne răpue și mai multe nu.

Lunăcă pluta ușor pe la gura Căpriții, în stânga se înalță Holda descoperită, în dreapta cade perdeaua de brazi până în marginea apei. În urma noastră scările se lasă pe zarea Barnarului. Lungi cărări de vâpae tremură pe trâmba de oțel a Bistriții. Pale de umbră se lătesc pe măguri, focuri clipeșc în depărtări. Dălcăușul își aprinde luleaua, și îngână încețșor o doină haiducească...

«Sub poale de codru verde
 Mititel foc mi se vede
 Mititel și potolit,
 Tot de voinici ocolit» ..

Eșim în larg. Cârmaciul împlântă adânc lopata în valuri, se 'ntoarce pluta în loc, și prinde la mal, în vatra Broștenilor.

A doua zi plecăm până a nu răsări soarele. Treceam pe sub pod și scăpătăm în arcul ce se îndoaie la stânga. Pe sus tivește poalele Hărăoaiei șoseaua care duce peste muntele Scărișoara, la Fălticeni. De-o parte și de alta a râului se întinde mândra așezare a satului Broșteni.—De aci încolo Bistrița se împlânzește. De trei ori și-au ridicat Carpații falanșele de stânci în potriva ei, de trei ori puternicele valuri au trecut biruitoare, în sunete de fanfară, peste prăbușiturile uriașelor zăgazuri. Falnică s'așterne acum între bogatele-i maluri, împodobite de sate. De pretutindeni vin apele văilor să i se închine. Tot mai largă și mai liniștită se lasă de vale. Printre păduri tace, ca s'asculte cântecul privighetorilor. În luminișuri, chiamă casele frunțașilor la prund, și noaptea pe lună le spune povești.

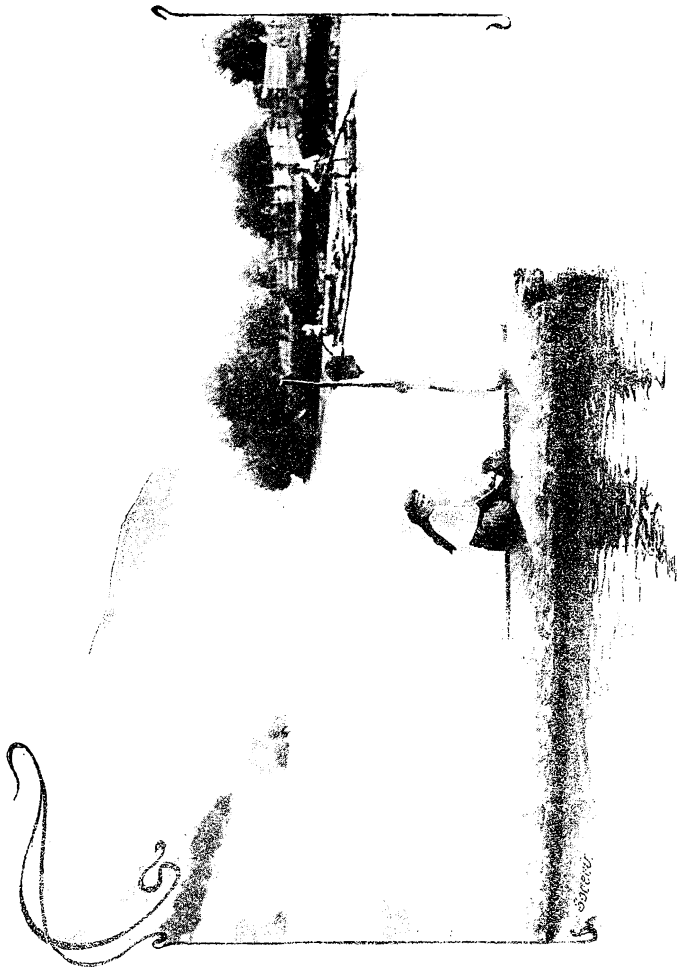
Din jos de Cărpiniș Bistrița-și taie calea dreaptă până'n livezile Mădeiiului. Soarele răsare punând cununi de aur pe creștetele codrilor. În urma noastră, pe măgurile depărtate, se văd bungetele de brădet, înegrind zarea ca o arătură proaspătă. Priveliști fermecătoare, cari nu se pot spune cu vorbe, se deschid de pretutindeni, și fug, alunecă fantastic îndărătul

nostru, și altele vin, și cele cari vin ni se par și mai fermecătoare. De pe plută, din goană, ochii noștri beau cu nesaț frumusețile acestea, cari curg și nu se mai sfârșesc, și ne pare rău că nu le putem lua, să le ducem cu noi și să le arătăm lumii, așa cum le vedem acum, în lumina, în măreția și'n liniștea asta dumnezească, și să spunem celor cari nu le cunosc,

și nu ne știi: Eată țara noastră!... Atunci ar înțelege deodată — ca bătrânii de pe zidurile Troei la vederea frumoasei Elena — de ce s'au dat atâtea lupte ș'atâta sânge s'a vărsat pentru «bucățica asta de pământ».

Pe o largă deschizătură în munții din dreapta își așterne Borca mândrele-i gospodării. Din fund aleargă pâraul, sărind peste înalte zăgazuri de stânci, s'aducă

Bistriții-stăpâne prinosu-i de unde. În stânga se întinde Sabasa între două dealuri descoperite, o linie ferată cară buștenii din codru. Pe maluri sunt schele de plute, ș'un pod peste râu. — Din vale de Fărcașa, între Bâta Frumosului și Runcu Popeștilor, Bistrița o rătează de fugă, aruncă pluta peste praguri, plensind-o de apă, și astfel în jocuri și cântece de valuri, intră în ținutul Neamțului; leit în zale de oțel zorește Dreptul pe sub coastele Zahornii, zburbindu-și coama-i de argint s'azvârle Calul peste scările Cernegurii, și-i ies în cale la hotar. Se bat nahlapii de grinzi, în tact scârție cărma dela spate; ca o suveică alunecă pluta pe sub bolți de mesteacăn. Pe malul drept, în vatra Călugărenilor se înalță o namilă de stâncă — «Piatra Teiului». Ci-c'a vrut dracu odată să iezească Bistrița, și, rupând un hărtan din Ceahlău, l-a luat de-a fe-deleșu și s'a pogorît cu el în puterea nopții, dar pe vale l-a prins cântarea cocoșilor, ș'a zbughit-o aghiujă, lăsând stana în bătătură, de s'au crucit oamenii când au văzut-o a douazi. Cotim la dreapta pe sub podul dela gura Largului, și deodată ni se deschide înainte minunata priveriște a Ceahlăului. Singur și posomorît, trufaș stăpânitor peste un popor de munți, ce par pe lângă dânsul mușuroae, înalțându-și creștetul în cer, scărmanând norii în raghila de stânci înfipte pe fruntea-i pleșuvă, mândrul urieaș farmecă râul, cu puterea măreției lui, și-l face să-și uite drumul și dorul de câmpie. De pe la nămezi până'n scăpătatul soarelui ne poartă Bistrița tot pe lângă el, — pleacă ea uneori, hotărîtă să nu se mai întoarcă, și iar se răs-gândește, și vine mai aproape, aciură vrăjită pe sub

poalele lui, rotindu-se în loc, scuturându-și platoșa-i strălucitoare, ați suspinând din adânc, ați privindu-l lung, strigându-l, dând freamăt pădurilor cu glasuri de valuri. — Intr'un târziu își ia de seamă, și pleacă mânioasă, vorbește singură, se bate de maluri, urlând s'aruncă toată, cât îi de lată, peste înaltele praguri

dela Bicz și dela Lunca Strâmbului, Nălucesc pe tăpșane căsuțele satelor, prin văi herăstrae, din întunecimi de codru răsar mărețe vechile mănăstiri: «Pângărații», «Bisericanii», castel fantastic pe vârful unei măguri, și mai în vale «Bistrița» după o perdea de plopi. Înainte, Bâta Doamnei s'abate la stânga și ne arată orașul — cel mai frumos oraș de munte al Mol-

dovii — culcat între două străji înalte: Pietricica și Cozla.

La asfințitul soarelui suntem în Piatra. Pământul umblă cu noi. Ceahlăul, ridicându-și falnic fruntea peste grinduri, ne privește încă din negurile depărtării.

VALEA PRUTULUI

Din cel din urmă arc al Carpaților, de sub poalele Călimanului, se lasă pe coasta despre răsărit a țării, un lung șir de coline, cari merg — ridicându-se și culcându-se ca valurile unei mări — până 'n cătările Dunării. Pe la căpătâiul acestor dealuri — frumoasele și roditoarele dealuri ale Moldovii — se 'ndoae Prutul în șerpuiți mari, așternut ca pe întinsul unei stepe. Isvorit de departe, din Carpații Galiției, râul vine tulbure la hotarele noastre, sparge măgurile Mamorniții, și-și împinge apa-i gălbue, lină, fără nici o încrețitură, în lunca largă ce se desface dela Cotul Boianului în jos.

Tăcut, posomorît, mâncându-și mereu malurile-i nisipoase, uneori părăsindu-le și căutându-și o albie nouă pe lăsaturile șesurilor, curgând, mai în toată lungimea lui, în câmp deschis, între maluri joase, rupte, pustii, arare-ori umbrite de câte-un zăvoiu de sălcii, de câte-un petecuț de dumbravă, Prutul n'are nimic din frumuseța râurilor ce 'nveselesc pământul țării noastre. În totdeauna apele mari — «drumuri

cari merg singure» — au atras așezările oamenilor pe țărmurile lor. Pe ele se 'nșiră toată strălucirea și toată istoria lumii. Prutul e râul pe-ale cărui țărmuri n'a înflorit nici un oraș, și, din câte scaldă pământul românesc, e singurul, pentru care blânde doine ale poporului n'au găsit nici-o vorbă de bine. Ii tristă și la vedere apa lui lată, molăe, veșnic întunecată, triste sunt și amintirile pe cari ni le deșteaptă, triste sunt și văile pe cari le străbate, și puținele așezări ce-i caută 'n cale, retrase mai toate pe dâlme, de frica răvărsărilor. Pe-aici s'au răpezit pustiitoare puhoaele de barbari asupra Europei, pe-aici au străbătut Hunii în câmpiile Panoniei, spulberând vetrele din văile Carpaților, lăsând siliștile albite de oase, ca un potop năprasnic gonind din calea lor sfărâmăturile noroadelor, și împrăștiindu-le pe vârfurile cele mai înalte ale munților. De sute de ori au năvălit prin vadurile Prutului oardele Tatarilor flămânde de prăzi... În șuerul crivățului ce culcă 'n valuri pădurea de papură crescută pe râu, grănicerul nostru ascultă noaptea zăngănit de arme și vaete de moarte. Știe el bine că dincolo e o bucată rășluită din trupul Moldovii, știe că cei cari trăesc și plâng acolo sunt frații lui, și cu toate astea, privind uitit pe apa Prutului, își năbușe dorul, ș'un cântec amar și plin de blesteme îi scapă de pe buze :

«Prutule, râu blăstemat,
Făce-te-ai adânc și lat,
Mal cu mal nu se zărească,
Glas cu glas nu se lovească,
Ochiu cu ochiu nu se'ntâlnească ;

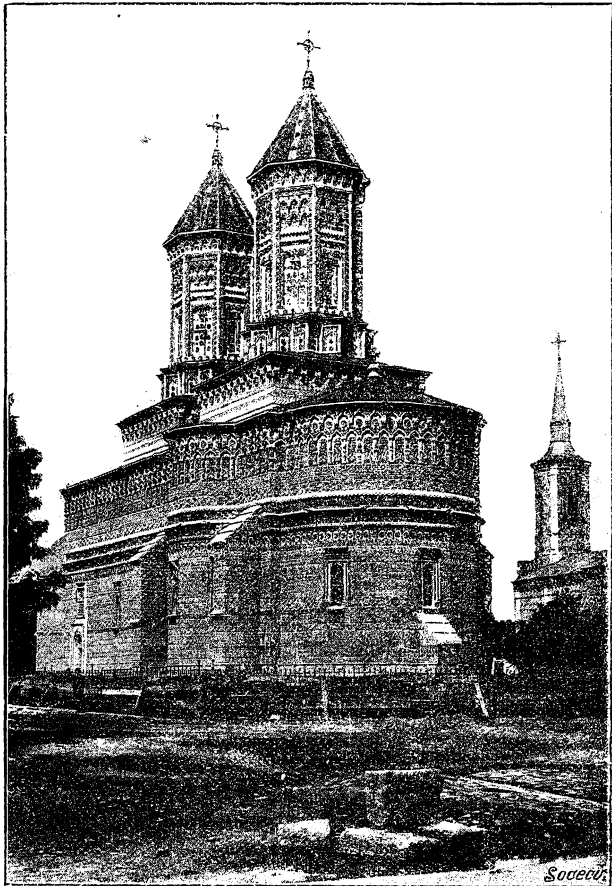
Dușmanii țării, de-or trece,
La cel mal să mi se 'nece,
Iar tu 'n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Până'n Dunărea și 'n Mare!..»

Lăsăm în urma noastră Herța, unde s'a născut nemuritorul Asachi, Darabanii, Rădăuții, târgușoare ridicate pe dealuri, de-alungul râului, ș'ajungem pe înopțate în Ștefănești, cea mai veche și mai de frunte așezare de pe Prut, întemeiată de Ștefan-cel-Mare, ca să stea strajă'n calea oștilor ce se purtau mereu pe valea asta, între Dunăre și Hotin. Orașelul e așternut pe poalele unui deal acoperit de vii și de livezi. O măgură stâncoasă își împinge coastele-i vinete până în marginea râului, care mai în jos scapă din albie, prin stușișul de sălcii, și presară bălți și viroage pe șesul întins și neted al Bașeului. Dela Ștefănești drumul se 'ndoaie peste frumoasele dealuri culcate între valea Jijiei și valea Prutului. Păduri de stejar îmbracă tăpșanele, de jur împrejur se văd în depărtări, peste sclipitoarele oglinzi ale iazurilor, întinderi nemărgenite de holde și de fânețe, legămate în ondulații dulci, largi, odihnitoare. La Tabăra Mănăstirii, în apropiere de Bivolari, rămășițele vechilor tăbii ale Eteriștilor ne amintesc cele din urmă zile de groază și de durere, prin cari-a fost să mai treacă mult încercata noastră țară.

Ne lăsăm pe coama descoperită a unei coline. Din dreapta, Jijia, îmbucând apele Meletinului, scaldă ogoarele ce se răzoresc pe luncă. În stânga Prutul șerpuește în desișuri de trestie și de lozii. Către apus,

în fund, se rotunjesc pe poalele cerului ramurile rășchirate ale dealului Catelina, ce-și ridică trunchiul din mijlocul vestitelor podgorii ale Cotnarilor. Străbatem târgușorul Sculeni așternut pe malul plecat al Prutului, în fața Sculenilor din Basarabia, trecem pe sub zidurile castelului dela Stânca, așezat în mijlocul unui parc întunecos pe creștetul unei măguri, și pe la toacă sosim în Ungheni. Un pod de fier leagă cele două căi ferate : a României ș'a Rusiei. De aici luăm trenul, și peste un ceas suntem în Iași.

Frumosul oraș, care a fost, timp de trei veacuri, capitala Moldovii, se 'ntinde pe coastele răvărsate spre miazăzi ale dealurilor «Copoul» și «Șorogarii». În spate, un arc de măguri acoperite de codru se înalță din lunca Prutului și-l apără de crivăț. În față, peste valea Bahluiului și a Nicolinii, se ridică un alt șir de măguri, unele împodobite cu vii și cu grădini, altele dezvelite odihnind vederea pe pajiștea lor verde, întinsă, luminoasă. Pe costișele lor răsar vechile mănăstiri : Cetățuia, Galata, Frumoasa, Bârnova, cu ruini de palate, sub zidurile cărora dorm atâtea amintiri de glorie și de suferință, din învăluitul și mult zbu-ciumatul trecut al Iașilor. — Cuprins cu ochii de sus, de pe Răpedea, orașul îți infățișează una din cele mai frumoase priveliști. Biserici, case, străzi, curg toate de vale, nălbind, cu minunata lor cascadă, revărsarea celor două dealuri, din creștet până 'n poale. Ce păcat că nu-i, în locul Bahluiului, o apă mai mare!... Să treacă Bstrița pe aici, n'ar fi pe lume o așezare de oraș mai mândră și mai fermecătoare.—

«Trei-Ierarhi».

Incep umbrele să se lungească. Soarele-și împrăștie cele din urmă raze pe turlele bisericilor. Mă scobor încet pe strada largă, liniștită, ce spintecă orașul din zarea Copoului până în valea Socolii. Trec pe lângă grădina publică, așternută în stânga pe podișul măgurii, și pe lângă mărețul palat al Universității, — de o parte și de alta, în mijlocul curților cu parcuri în fund, se înalță case mari, bătrânești, a căror vechime și strămoșească simplitate îți duc gândurile departe, în lumea care a strălucit odinioară, la viața povestită prin cronici. Parcă te aștepti să vezi eșind pe balcoanele îmbrăcate în ederă, chipuri de voivozi cu barba albă, domnițe palide, visătoare, în rochii lungi de mătăasă, și logofeți, și vornici, cârmuitorii țării de pe vremuri. — În vale, lângă mitropolie, se ridică, reînviată de curând, biserica sfinților Trei-Ierarhi, durată de Vasile Lupu. Zidită toată în piatră, cu zveltele-i turle, în minunata-i horbodă de sculpturi, amintește mândra podoabă a Curții de Argeș.

Mă opresc în fața statuei lui Ștefan cel Mare. Soarele a asfințit. Incep să se aprindă felinarele. Treptat zgomotele orașului se depărtează, se sting. În evlavia acestei liniști, falnicul Voivod, călare, cu coroana pe cap și sceptrul întins, cum trage frâul cu stânga ș'apucă piciorul în scară, desfăcându-și pieptul de sub manta-i de bronz, pare că s'a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor țării. În ținuta, pe chipul și în gestul lui e mândria gravă a Domnului, care cum-pănește în mână-i soarta unui neam, și seninătatea

Statuea lui Ștefan cel Mare.

biruitorului, care a stat în lupte mari ș'a răpus vrăjmași ce îngrozeau lumea cu vâlva puterii lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovii...

Din Iași ne lăsăm iar în valea Prutului. E o dimineată rece, umedă, fără soare și fără cer. Drumul se încovoae pe îmbinările colnicelor, ce ese, printre bălțile Jijiei, la satul Țuțora, unde acum trei veacuri și jumătate boerii Moldoveni, răsvrățiți în potrivea lui Ștefan al VII, domn crud și asupritor, au năvălit într'o noapte asupra lui și l-au ucis în cort. Pe atunci eră aici pod stătător peste Prut, și vad de oști, și cea mai deschisă trecătoare între Moldova de jos și Basarabia. — Intr'amurg sosim la Stănilești, satul istoric, care a văzut sfărâmându-se în câteva ceasuri urieașul plan al lui Petru cel Mare, visătorul unei împărății împânzite din pustietățile Volgei până în fermecătoarele maluri ale Bosforului. Incă două zile de întinsoare pe lunca scrijălată de viroage a Prutului, și eșim în larg, în fața Brateșului, unul din cele mai mari și mai frumoase lacuri ale României. Prutul face un țăncuș adânc în pământul nostru, apoi se 'ndoe la stânga, înconjură lacul, și se descarcă în Dunăre sub dumbrava de sălcii de lângă târgușorul Reni. Incet se desfac în ceață coșuri de fabrici, turnuri de biserici, catarguri de corăbii, — puternic și strălucitor orașul Galați răsare, se înalță din valurile fluviului rege.

ȚARA. POPORUL.

Dunărea, Marea, Carpații și Prutul — eată cele patru hotare cari 'ngradesc pământul Țării Românești.

Am fost trăit, pe vremuri, în graniți mai largi. S'au fost învârtit, pe vremuri, paloșele sclipitoare ale Voivozilor noștri și peste Carpați și peste Prut. Dar s'au vărsat încoace înecuri de potop, neamuri pe neamuri s'au împins, — noroade, ce nu le mai încăpea lumea, au curs mereu peste noi, ș'a trebuit — ca să putem trăi — să ne mai strângem țara, și dela miază-noapte și dela răsărit.

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut în timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari din cari ne tragem, și nu odată, în zbuciumul atâtor veacuri, ne-am arătat urmașii vrednici și ai legionarilor biruitori, cari au vândolit lumea ș'au bătut codrii ca să răsbată în cetatea lui Decebal, și ai uriașilor învinși, cari, ne mai putându-se apăra, și-au dat o moarte așa de măreață

și de tragică în flăcările Sarmisegetuzei. De-atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut și multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite-au trecut peste noi, la toate am ținut piept și nu ne-am dat, ș'aici am stat. — Ca trestia ne-am îndoit sub vânt—dar nu ne-am rupt.

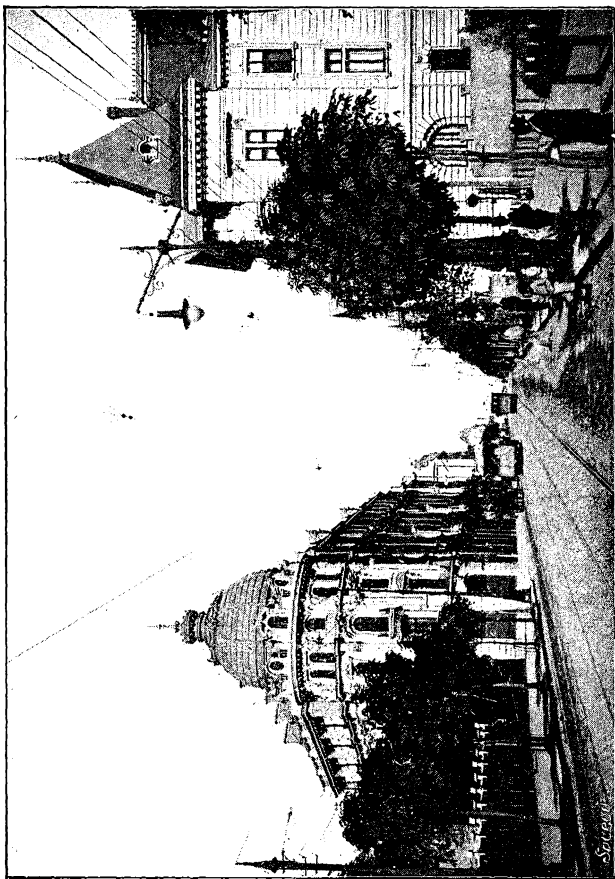
Ș'am rămas stăpâni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor Românilor,—scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare cari s'au petrecut pe el.

Odihnească 'n pace gloriosul Ștefan, că n'au fost spuse în deșert cuvintele mândre și n'țelepte, pe cari ni le-a lăsat cu limbă de moarte: «Dacă dușmanul vostru ar cere legăminte rușinoase dela voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decât să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri însă, se va îndură de lacrimile slugilor sale și va ridică dintre voi pe cineva, carele va așeză iarăși pe urmașii voștri în voinicia și puterea de mai înainte».

Din strașina munților, ce 'nalță marginea țării dela Severin până la Dorohoiu, râuri frumoase, dătătoare de viață, și nenumărate pârae se despletesc, în cărări de argint, peste 'ntinsele șesuri ale Valahiei, și printre dealurile blânde ale Moldovii. Singură câmpia Ialomiței s'așterne tăcută, netedă, uscată — vast ostrov însetat, în mijlocul atâtor ape ce 'mpodobesc pământul României. Doarme sub șuerul vânturilor deșertul larg, nemărginit al Bărăganului. De mii de ani vi-

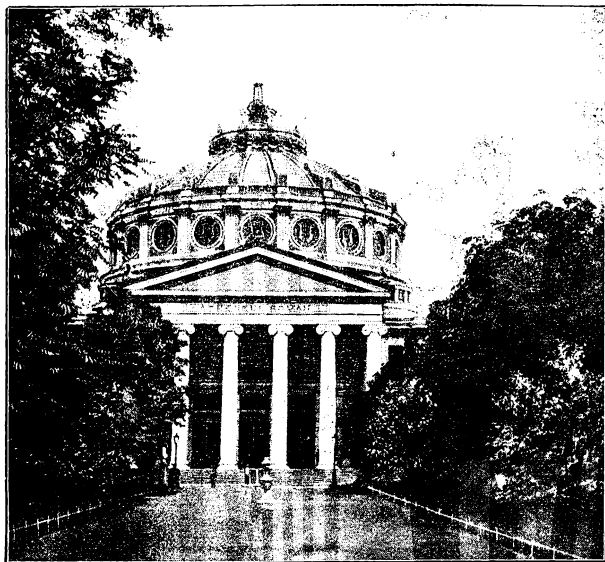

Bulevardul «Carol».

sează râuri limpezi și lacuri sclipitoare: în zilele senine de vară, visu-i se răsfrânge 'n undele aerului, și 'ngână peste lanurile și bălăriile uscate ale pustiu-lui acele ape vrăjite, amăgitoare, ale «mirajelor», așa de frumos numite de popor «apa munților».

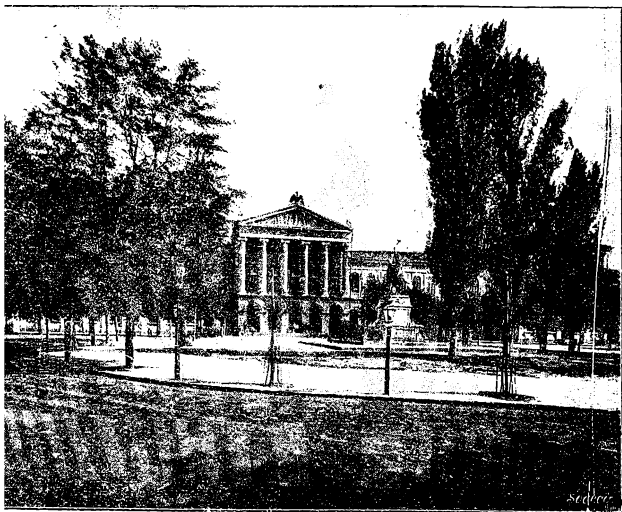
Călătorii străini, cari-au străbătut văile României

pe drumuri hrintuite, în căruțele de poștă de-acum patruzeci de ani, cu greu ar mai cunoaște astăzi locurile pe unde-au umblat. Li s'ar părea că altă țară s'a pus între Carpați și Mare. Și'ntr'adevăr o țară nouă s'a rădăcat de-atunci în răsăritul Europei. Moșia lui Mircea ș'a lui Ștefan, libera și mândra Românie de azi ne mai crescând în lături, a trebuit să crească

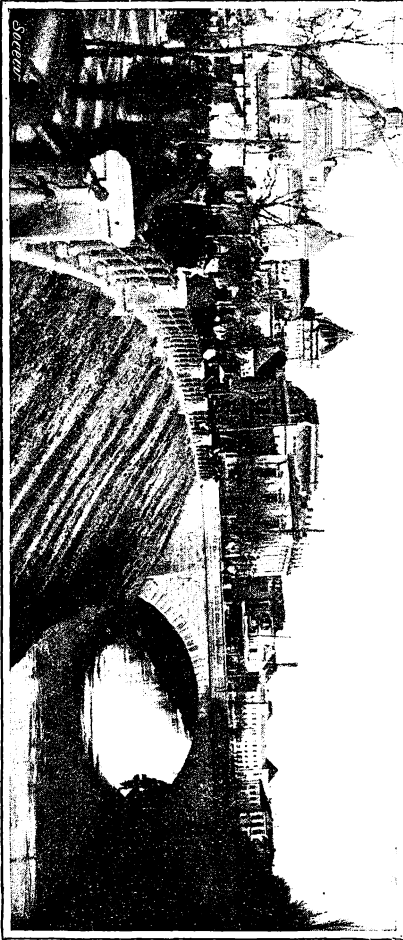
sus, și saltă zi cu zi — o saltă puterea tinereții și
 tea de lumină! — Din hotar în hotar, în lung și'n
 t, o prind acum, ca'ntr'o rețea, șosele netede, pie-
 uite, și linii ferate, înșirând pe firele lor orașele
 floritoare și sutele de fabrici, ce scot la lumină bo-
 ițiile țării.

Astăzi capitala noastră, care-a stat pită prin munți

tatea veacuri, sporește — sigură și puternică — în
 mijlocul câmpiei dunărene, rădicând palat lângă palat,
 e unde-și pășteă odinioară turmele legendarul Bucur.
 i largi își deschid acum porțile altarele luminii, —
 reptat poporul se 'nviorează, se deșteaptă la o viață
 e pace și de muncă roditoare.

În fața scundelor și sărăcăcioaselor chilii, unde-

Pe cheiul Dâmboviței.

acum optzeci de ani dascălul Lazăr puneà în mâna copiilor cea dintâi carte românească, se'nalță falnic palatul Universității, iar pe locul acela sfânt s'au așezat trei statui: Eliade, Mihai Viteazu, Gheorghe Lazăr, — poetul, eroul, și apostolul.

Două mari bulevarde tae'n cruciș orașul. Dâmbovița se minunează de strălucirea și mândreța'n care se desfac malurile ei, ascunse până mai dăunăzi sub rădiuri de sălcii.

De aici, din mijlocul capitalei zgomotoase, îmi întorn gândurile pe unde am umblat. Multe din locurile frumoase, pe cari le-am văzut, îmi revin acum, învăluite în farmecul depărtării, și parcă mă dojenesc, unce că n'am spus destul, altele că n'am spus nimic de ele. Multe vor fi iarăși, pe cari nu le-am văzut încă. Dar cecace se ridică mai luminos și mai sfânt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă și mai mândră între podoabele țării, este poporul românesc. În sufletu-i larg, nespus de duios, lămurit în focul atâtor suferinți, am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cântece și înțelesul istoric al trăinicieii și stăruinții noastre pe acest pământ. În marea lui putere de muncă, de luptă, și de răbdare, în mințea lui trează și în inima lui caldă, am găsit sprijinul speranțelor noastre și deslegarea înaltei chemări a neamului nostru. — Il urmăresc cu gândul de-alungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvelit în zloată și în bătălii, muncind ca să plătească dările țării, luptând ca să-și apere pământul, căzând și ridicându-se

iar, murind în șes și renăscând în munți, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au dat să-l răpue, — și mă întreb: ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă și mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz și mai întreg în fața atâtor dureri!

Unde, unde ar fi ajuns el astăzi, dacă ar fi fost lăsat în pace!...

«O lacrămă-i tremură în glas, și graiul lui e un suspin», zice Michelet, vorbind de poporul Român.

În adevăr, suferințele acestea au pus o blândețe divină pe figura țăranului nostru. Inima lui e plină de milă pentru cei nenorociți, și limba lui e dulce și plină de mângâeri.

Câtă gingășie e în cântecul cu care își adorm țăranțele copiii:

«Nani, nani, puișor»...

Și cu ce vorbe sfâșietoare, adânci ca și durerea din care au izvorât, își petrec morții la groapă:

«Dragile mamei sprincene,
Cum o să liți buruene!
Dragii mamei ochișori
Cum o să vă faceți flori!»...

Intr'o țară așa de frumoasă, cu un trecut așa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deștept cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie, și cum să nu-ți ridici fruntea, ca falnicii strămoși de odinioară, mândru că poți spune: «Sunt Român!»

CUPRINSUL

Pag.

1. Porțile de fier	5
2. Turnu-Severin	8
3. Corbul. Hinova.	11
4. Ostrovul Mare. Ruini	13
5. La Calafat	14
6. Desa	16
7. Gura Jiului. Bechetul. Celeiul	17
8. Siliștioara	19
9. Islazul	21
10. Turnu-Măgurele	24
11. Zimnicea	26
12. Giurgiu. Călugărenii	28
13. Între țărmurile noastre	32
14. Podul de peste Dunăre	35
15. Brăila	39
16. Galații	43
17. Tulcea	47
18. Sulina	50
19. Insula Șerpilor	53
20. Constanța	55
21. Pe Colibași	63
22. La umbră	66
23. Valea Motrului	69
24. Mănăstirea Tismana	71
25. Târgu-Jiu	76
26. Pe Valea Jiului	79

	Pag.
27. Pe înălțimile <u>Pârângului</u>	85
28. Pe coama Mohorului	90
29. În Novaci	92
30. Mănăstirea și Peștera Polovraci	95
31. În Vâlcea	99
32. Pe <u>cheia Bistriții</u>	105
33. Râmnicu-Vâlci. Valea Oltului	107
34. La Căineni	115
35. Pe Argeș. Curtea de Argeș	117
36. Câmpulung	121
37. Rucăr. Dâmbovicioara	123
38. <u>Târgoviștea. Ruinele</u>	129
39. Pe Ialomița. Dela Târgoviște la Pietroșița	134
40. Prin Cheia Tătarului la schitul Peștera	137
41. Pe Obârșia. La Omul. Pe valea Cerbului	140
42. Pe Valea Prahovei: Predeal, Azuga, Bușteni, Sinaia	145
43. Cămpina. Valea Doftanei. Slănicul Prahovei	153
44. Valea Teleajenului	160
45. În munții Buzăului. Siriu	162
46. Meledic	164
47. Muntele Penteleu. Mănăstirea Găvanu	167
48. În Râmnicu-Sărat	171
49. În Vrancea	174
50. În munții Bacăului	180
51. În munții <u>Neamțului</u>	184
52. În munții Sucevii	198
53. Pe plută (dela Dorna la Piatra)	201
— Valea Prutului	215
— Țara. Poporul	223

